

**ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ: ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

“Αγροοικοτεχνικοί - Αγροβιοτεχνικοί και Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα: Υφιστάμενη κατάσταση, κοινωνικο-οικονομικά χαρακτηριστικά και διερεύνηση των προοπτικών επιβίωσης και ανάπτυξης”.

Επιβλέποντες:

Αποστολόπουλος Κων/νος
Γεωργιτσογιάννη Ευαγγελία
Παπαγεωργίου Κων/νος

Καραμέτου Παναγιώτα

ΑΘΗΝΑ 1998

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ: ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

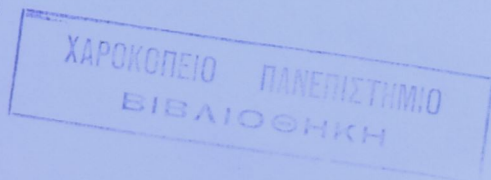
“Αγροοικοτεχνικοί - Αγροβιοτεχνικοί και Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα: Υφιστάμενη κατάσταση, κοινωνικο-οικονομικά χαρακτηριστικά και διερεύνηση των προοπτικών επιβίωσης και ανάπτυξης”.

Επιβλέποντες:

Αποστολόπουλος Κων/νος
Γεωργιτσογιάννη Ευαγγελία
Παπαγεωργίου Κων/νος

Καραμέτου Παναγιώτα

ΑΘΗΝΑ 1998

“ Γνώση και ένωση είναι δύναμη. Η δύναμη που καθοδηγείται από τη γνώση είναι ευτυχία. Ευτυχία είναι ο τελικός σκοπός της δημιουργίας ”.

William King
Στο περιοδικό «Συνεταιριστής»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ6

ΜΕΡΟΣ Α΄ ΓΕΝΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ-

ΑΓΡΟΟΙΚΟΤΕΧΝΙΚΟΙ ΚΑΙ ΑΓΡΟΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟΙ

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ.....9

1.1 Οι ειδικές μορφές τουρισμού: Αγροτικός τουρισμός-
Αγροτουρισμός.....9

1.2 Ο Αγροτουρισμός και η διεθνής εμπειρία.....14

1.3 Ο Αγροτουρισμός και η ελληνική εμπειρία.....17

1.4 Αγροτουριστικοί και Αγροοικοτεχνικοί-Αγροβιοτεχνικοί συνεταιρισμοί
στην Ελλάδα. Νομικό πλαίσιο.....21

1.4.1 Το νομικό πλαίσιο των αγροτικών συνεταιρισμών.....22

1.4.2 Το νομικό πλαίσιο των αγροτουριστικών συνεταιρισμών.....25

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.

Η ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΣΤΟΥΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥΣ

ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΙ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΑΓΡΟΟΙΚΟΤΕΧΝΙΚΟΙ- ΑΓΡΟΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ.....28

2.1 Οι γυναίκες στον αγροτικό χώρο.....28

2.2 Η συμμετοχή των γυναικών της υπαίθρου στους συνεταιρισμούς.....34

2.3 Οι γυναικείοι Αγροοικοτεχνικοί -Αγροβιοτεχνικοί και Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί: Το πλαίσιο ίδρυσής τους.....37

ΜΕΡΟΣ Β΄ ΕΙΔΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟΥΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΥΣ

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥΣ ΚΑΙ ΑΓΡΟΟΙΚΟΤΕΧΝΙΚΟΥΣ-

ΑΓΡΟΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟΥΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥΣ ΣΤΗΝ

ΕΛΛΑΔΑ.....44

3.1 Μεθοδολογική προσέγγιση.....44

3.2 Υφιστάμενοι Γυναικείοι Αγροτουριστικοί και Αγροοικοτεχνικοί-

Αγροβιοτεχνικοί Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα σήμερα. Υφιστάμενη
κατάσταση κοινωνικο-οικονομικά χαρακτηριστικά44

3.3 Ο Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Μαστοχοχωρίων Χίου:

Ιστορικό και οργανωτική δομή του συνεταιρισμού.....84

ΜΕΡΟΣ Γ΄

Η ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΔΥΟ ΓΥΝΑΙΚΕΙΩΝ

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΓΡΟΟΙΚΟΤΕΧΝΙΚΩΝ-

ΑΓΡΟΒΙΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ ΑΜΠΕΛΑΚΙΩΝ.....90

4.1 Μεθοδολογική προσέγγιση.....90

4.2 Ιστορικό, οργανωτική δομή και προβλήματα. λειτουργίας του συνεταιρισμού.91

4.3 Ειδικότερα αποτελέσματα της επιτόπιας έρευνας.....93

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ

ΑΡΑΧΩΒΑΣ98

5.1 Μεθοδολογική προσέγγιση.....98

5.2 Ιστορικό, οργανωτική δομή και προβλήματα λειτουργίας του συνεται- ρισμού.....98

5.3 Ειδικότερα αποτελέσματα επιτόπιας έρευνας.....102

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....106

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....116

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Αγροτουρισμός αποτελεί μια νέα μορφή διακοπών στην Ελλάδα. Οι δραστηριότητες του θεωρούνται ότι συναρθρώνονται αρμονικά με τους πόρους (Φυσικούς, πολιτιστικούς και ανθρώπινους) εντάσσονται στην οικονομική και κοινωνική δομή του αγροτικού χώρου και παράλληλα αξιοποιούν και προστατεύουν το αγροτικό τοπίο, βασικό στοιχείο έλξης για τουρισμό και υπαίθρια αναψυχή.

Σύμφωνα με την **Jansen-Verbeke**, η καρδιά του αγροτουριστικού προϊόντος είναι «η προσφορά ενός περιβάλλοντος, όπου ο τουρίστας μπορεί να ηρεμήσει, να ξεφύγει από την καθημερινή ρουτίνα και να αποκτήσει νέες εμπειρίες» (Αποστολόπουλος, 1997).

Ο Αγροτουρισμός δεν έχει μόνο μια μορφή. Οι μορφές εφαρμογής του εξαρτώνται από το μέγεθος της αγροτικής εκμετάλλευσης, από την ομάδα αγοραστών στην οποία απευθύνεται και από την προσφορά εξειδικευμένων υπηρεσιών.

Μια από τις κυριότερες μορφές του είναι τα αγροκτήματα συνεταιριστικής μορφής. Αφορούν στη δημιουργία αγροτουριστικού συνεταιρισμού, είτε για την προώθηση τοπικών προϊόντων, ειδών διατροφής και χειροτεχνημάτων, είτε για τη διαχείριση της αγροτουριστικής μονάδας.

Η λειτουργία των αγροτουριστικών και αγροοικοτεχνικών συνεταιρισμών στηρίζεται στη γυναικεία συμμετοχή.

Η γυναίκα διαχειρίζεται την αγροτουριστική μονάδα και κατασκευάζει τα περισσότερα προϊόντα που διατίθενται στους τουρίστες όπως κεραμικά, υφαντά, τυροκομικά προϊόντα, κ.λ.π. Αυτή η μορφή αγροτουρισμού αναπτύχθηκε τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας και άρχισε να σημειώνει «μεγάλη επιτυχία» (ΕΟΤ/Μανώλογλου, 1993).

Η πρώτη προσπάθεια ένταξης στα αγροτουριστικά προγράμματα, όχι πια μεμονωμένων αγροτών αλλά συνεταιρισμών, έγινε το 1983. Με πρωτοβουλία της Γενικής Γραμματείας Ισότητας (ΓΓΙ) και με χρηματοδότηση της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος (ΑΤΕ), ιδρύθηκε το 1983 ο πρώτος γυναικείος αγροτουριστικός συνεταιρισμός στην Πέτρα της Λέσβου.

Η εμπειρική αυτή προσπάθεια των αγροτισσών της Πέτρας, έδωσε το έναυσμα για τη δημιουργία και άλλων ομοειδών συνεταιρισμών βρίσκοντας άξιους μιμητές και στην υπόλοιπη Ελλάδα.

Έτσι σήμερα λειτουργούν στη χώρα μας πενήντα επτά (57) γυναικείοι συνεταιρισμοί αγροτουριστικού και αγροοικοτεχνικού χαρακτήρα.

Οι συνεταιρισμοί αυτοί δίνουν σάρκα και οστά στην ιδέα του αγροτουρισμού ως ανθρωποκεντρικής φιλοσοφίας που στοχεύει στον άνθρωπο, στη διατήρηση και αξιοποίηση του αρχιτεκτονικού πλούτου και των πολιτιστικών παραδόσεων, όπως και στο σεβασμό του περιβάλλοντος.

Αξίζει να σημειωθεί, ότι πρωταρχικός στόχος της ΓΠΙ μέσα από την ίδρυση γυναικείων συνεταιρισμών, ήταν η απόκτηση οικονομικής και κοινωνικής αυτοδυναμίας για τις συνεταιρισμένες γυναίκες και όχι η δημιουργία συμπληρωματικού εισοδήματος στην οικονομικά ενεργό αγροτική εκμετάλλευση, που αποτελεί πρωταρχικό στόχο του αγροτουρισμού (Αποστολόπουλος, 1997).

Σκοπός λοιπόν της παρούσας εργασίας είναι η συστηματική καταγραφή των υπάρχοντων γυναικείων αγροτουριστικών και αγροοικοτεχνικών συνεταιρισμών στην Ελλάδα σήμερα και η αποτίμηση της λειτουργίας τους. Η μελέτη αυτή θεωρείται απαραίτητη, αφενός για τη διερεύνηση της υπάρχουσας κατάστασης των κοινωνικο-οικονομικών χαρακτηριστικών και των προοπτικών επιβίωσης και ανάπτυξης και αφετέρου για την αντιμετώπιση των παραγόντων εκείνων που επηρεάζουν αρνητικά την πορεία της ανάπτυξης τους.

Αρχικά γίνεται μια αναφορά στον αγροτουρισμό, έτσι όπως αυτός αναπτύσσεται ως μια νέα μορφή διακοπών τόσο διεθνώς όσο και στον ελλαδικό χώρο. Στη συνέχεια παρουσιάζεται το νομικό πλαίσιο στήριξης των εν λόγω συνεταιρισμών και σκιαγραφείται η γυναικεία παρουσία μέσα σε αυτούς.

Κατόπιν δίδονται στοιχεία για τους υπάρχοντες γυναικείους αγροτουριστικούς και αγροοικοτεχνικούς συνεταιρισμούς στην Ελλάδα σήμερα και γίνεται εκτενής αναφορά στο Γυναικείο Αγροτουριστικό Συνεταιρισμό Νοτιοχώρων Χίου.

Ακολουθεί η παρουσίαση των αποτελεσμάτων της εμπειρικής διερεύνησης του Αγροτουριστικού Συνεταιρισμού των Αμπελακίων και του Αγροτουριστικού Συνεταιρισμού της Αράχωβας

Τέλος, με τη μορφή της ανακεφαλαίωσης και των συμπερασμάτων, τίθενται ορισμένοι προβληματισμοί για τη μέχρι τώρα ανάπτυξη και για τις

μελλοντικές εξελίξεις των γυναικείων αγροτουριστικών και αγροοικοτεχνικών συνεταιρισμών στην Ελλάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ - ΑΓΡΟΟΙΚΟΤΕΧΝΙΚΟΙ ΚΑΙ ΑΓΡΟΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

1.1. Οι ειδικές μορφές τουρισμού:

Αγροτικός τουρισμός-Αγροτουρισμός

Ο μαζικός τουρισμός αποτελεί μια μορφή τουρισμού που συναρθρώνει τα νέα καταναλωτικά και κοινωνικά πρότυπα των μεσαίων κοινωνικών στρωμάτων: καταναλωτική επίδειξη που σηματοδοτεί την κοινωνική άνοδο και υγεία σε συνδυασμό με ψυχαγωγία που προβάλλει τις νέες καταστάσεις των μεσοαστών. Γεγονός αναμφισβήτητο αποτελεί στις μέρες μας η κρίση του μαζικού τουρισμού σε όλη την Ευρώπη (Τσάρτας, 1996).

Αυτή η κρίση είναι αποτέλεσμα της αδυναμίας του μαζικού τουρισμού να μπορέσει να αγγίξει την «ατομική» πελατεία, εκείνους δηλαδή που επιθυμούν να κάνουν τις διακοπές τους όχι σε πολυσύχναστα θέρετρα, αλλά ενδιαφέρονται να γνωρίσουν τόσο την περιοχή όσο και τους ανθρώπους· για όσους ενδιαφέρονται να συλλέξουν στοιχεία και πληροφορίες για την πολιτιστική ταυτότητα του τόπου, με όλη τη σημασία της λέξης που περιλαμβάνει το σύνολο των πολιτιστικών στοιχείων που τον αποτελούν.

Επιπλέον παράγοντες, όπως ο κορεσμός¹ παλαιών και παραδοσιακών μοντέλων διακοπών, το ενδιαφέρον του κράτους πρόνοιας για την παροχή πληρωμένων διακοπών σε συγκεκριμένες κατηγορίες πολιτών του και την εξυπηρέτηση συγκεκριμένων αναγκών, όπως λ.χ. Άτομα με ειδικές ανάγκες, ηλικιωμένοι, αθλητές κ.ά., είχαν ως αποτέλεσμα την εμφάνιση νέων μορφών τουρισμού, με πιο εξειδικευμένα ενδιαφέροντα και πιο «εξωστρεφή» και «ανθρώπινα» κίνητρα.²

Μερικές από τις πλέον διαδεδομένες σύγχρονες μορφές τουρισμού, τόσο στην Ευρώπη όσο και στη χώρα μας κατά την τελευταία εικοσαετία, είναι ο συνεδριακός τουρισμός,³ ο τουρισμός κρουαζιερόπλοιων, ο ιαματικός τουρισμός, ο κοινωνικός τουρισμός, ο τουρισμός ατόμων με ειδικές ανάγκες, ο αθλητικός τουρισμός, ο θρησκευτικός τουρισμός, ο τουρισμός της υπαίθρου⁴.

¹ Δροσοπούλου, Σόνια, Αγροτο-Τουριστικοί Συνεταιρισμοί, εκδόσεις "INTERBOOKS", Αθήνα 1989, σελ 47.

² Λογοθέτης, Μιλτιάδης, Αγροτικός τουρισμός. ΑΤΕ και Λογοθέτης, Μ. Αθήνα 1988, σελ. 17.

³ Δροσοπούλου, Σόνια, Ο.π., (υποσ.1.), σσ.48-49

⁴ Τσεκούρας, Γ(& συνεργάτες), Μεταβολή του προτύπου του Μαζικού Τουρισμού-Νέες μορφές τουρισμού, Ε.Τ.Β.Α., Αθήνα 1991, σελ.368.

Από τις παραπάνω μορφές τουρισμού θα αναφερθούμε στον τουρισμό της ύπαιθρου και ιδιαίτερα σε μία εξειδικευμένη μορφή του, τον Αγροτουρισμό.

Ο τουρισμός στην ύπαιθρο είναι η κάθε μορφής τουριστική δραστηριότητα που αναπτύσσεται και ασκείται στην ύπαιθρο, με σκοπό την αναψυχή. Εξειδικευμένη μορφή του τουρισμού στην ύπαιθρο αποτελεί ο αγροτουρισμός.⁵

Στη νέα αυτή μορφή τουριστικής ανάπτυξης ανήκει «κάθε τουριστική δραστηριότητα που αναπτύσσεται σε χώρο μη αστικό, από απασχολούμενους κυρίως στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα και ειδικότερα σε οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής, μικρές τουριστικές μονάδες παροχής αγαθών και υπηρεσιών, με σκοπό την ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος και της τοπικής οικονομίας, τόσο από την εκμετάλλευση των τουριστικών καταλυμάτων, (ενοικιαζόμενα δωμάτια, πανσιόν, ξενώνες, campings, όσο και από την τροφοδοσία των τουριστικών μονάδων με προϊόντα τοπικής παραγωγής αγροτικών συν/σμών».⁶

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω ορισμό, ο αγροτουρισμός αποτελεί μία σημαντική πηγή για την εξασφάλιση συμπληρωματικού εισοδήματος για τις αγροτικές οικογένειες, χωρίς να δρα ανταγωνιστικά απέναντι στην κύρια απασχόληση των αγροτών, τη γεωργία.

Στόχος του αγροτουρισμού δεν είναι η μετατροπή του αγρότη σε ξενοδοχοϋπάλληλο και η εγκατάλειψη της γεωργίας, αλλά η ενίσχυση της παραμονής των κατοίκων στις εστίες τους και η ενίσχυση της κύριας απασχόλησής τους, της γεωργίας (υπό την ευρύτερη έννοια του όρου).

Όσον αφορά τη φύση της νέας αυτής τουριστικής δραστηριότητας, αυτό που πρέπει να τονιστεί είναι ότι πρόκειται για μικρές μονάδες οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής. Οι μονάδες αυτές δεν έχουν καμία σχέση με τις μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες, οι οποίες ευνοούν το μαζικό τουρισμό.

⁵Τσεκούρας, Γ (& συνεργάτες), Ό.π.(υποσ.4), σελ. 368 και Βαφειάδης, Γ. κ.α., Αγροτουρισμός και ισόρροπη ανάπτυξη. Μελέτες Αγροτικής Οικονομίας 45, Αγροτική Τράπεζα Ελλάδας (ΑΤΕ), Αθήνα 1992, σελ.11.

⁶Παπακωνσταντινίδης, Λ.Α., Αγροτουρισμός. Σταθμός στο δρόμο για την τοπική ανάπτυξη, εκδόσεις Δωρικός, Αθήνα 1993, σσ.59-193.

Σημαντικό στοιχείο αναφοράς είναι η προώθηση της διάθεσης των παραδοσιακών αγροτικών προϊόντων, μέσω των αγροτουριστικών δραστηριοτήτων.⁷ Η αγροτουριστική ανάπτυξη κάθε περιοχής συνδέεται με την εγχώρια παραγωγή. Η άμεση κατανάλωση αγροτικών προϊόντων από τους τουρίστες οδηγεί:

- Στη διευκόλυνση της διαθεσής τους σε καλές τιμές επιτόπου.
- Στη μερική απεξάρτηση των παραγωγών από τους εμπόρους.
- Στη διαμόρφωση ντόπιων καταναλωτικών προτύπων και όχι προσαρμογή σε ξένα αντίστοιχα πρότυπα.
- Στην πώληση στους τουρίστες μεταποιημένων γεωργικών προϊόντων.
- Στη βελτίωση του «προφίλ» της ίδιας της γεωργίας, μέσα από την εξοικείωση των αστών με τις αγροτικές εργασίες.
- Στην αναγνώριση της κοπιαστικής τους ιδιομορφίας.
- Στη διαφήμιση των γεωργικών προϊόντων σε μονίμους εν δυνάμει αγοραστές τους και μετά την επιστροφή στην πατρίδα τους.

Μέσω των αγροτουριστικών δραστηριοτήτων όμως δεν έχουμε προώθηση μόνο των προϊόντων εκείνων που καλύπτουν τις διατροφικές ανάγκες και προτιμήσεις των τουριστών. Τα κεντήματα, τα υφαντά, τα ξυλόγλυπτα και λοιπά αντικείμενα που κατασκευάζονται με περισσή επιδεξιότητα και δεξιότητα από τους αγρότες της περιοχής, συνοδεύουν κάθε τουρίστα, ο οποίος φεύγοντας από το μέρος που πέρασε τις διακοπές του, τα προμηθεύεται τόσο για δική του χρήση, όσο για συγγενείς και φίλους.

⁷ Γιδάρáκου, Ισαβέλλα., «Πολυδραστηριότητα Αγροτισσών .Νέοι ρόλοι τους στην Υπαιθρο - Νέες αναγκαιότητες», 4ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αγροτικής Οικονομίας, Θεσσαλονίκη 1996,

Με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνεται απόλυτα η ανάπτυξη της εγχωρίας βιοτεχνίας και οικοτεχνίας, καθώς και η διατήρηση των πολιτιστικών στοιχείων του τόπου.⁸

Όσον αφορά τις μορφές του αγροτουρισμού πρέπει να λεχθεί ότι υπάρχει μία ποικιλία μορφών αγροτουρισμού που προσφέρονται στους τουρίστες.

Οι κυριότερες από αυτές είναι οι εξής :

- Αγροτουρισμός σε αγροκτήματα, όπου ο τουρίστας μοιράζεται φαγητό και διαμονή με τους ιδιοκτήτες.
- Αγροτουρισμός σε αγροκτήματα, με διαμονή και φαγητό των τουριστών σε ξεχωριστό οίκημα.
- Διαφόρων μορφών κάμπινγκ (αυτοκινούμενα οχήματα, τροχόσπιτα, σκηνές κ.λ.π.) μέσα σε αγροκτήματα.
- Αγροτουρισμός σε προστατευμένους χώρους (φυσικό και δομημένο περιβάλλον), που μετατρέπονται σε εθνικά πάρκα.
- Αγροτουριστικά συγκροτήματα συνεταιριστικής μορφής.
- Αγροτουρισμός σε οικισμούς που χτίζονται με παραδοσιακά υλικά ώστε να δίνουν την εικόνα ενός «παραδοσιακού χωριού».⁹

Οι πάσης φύσεως αγροτουριστικές δραστηριότητες, οι οποίες αναπτύσσονται στον αγροτικό χώρο, πέρα από την ανακούφιση που παρέχουν στην αγροτική οικογένεια, προσφέροντας σ' αυτήν πρόσθετο εισόδημα, είναι σημαντικές για έναν ακόμη λόγο. Οι δραστηριότητες αυτές δίνουν την ευκαιρία στο σύγχρονο άνθρωπο της βιομηχανικής κοινωνίας, και στον κάτοικο των μεγάλων αστικών κέντρων, να περάσει λίγες μέρες σ' ένα ήσυχο, ήρεμο και «ανθρώπινο» περιβάλλον.¹⁰

Ο αγροτουρισμός, σε αντίθεση με τον κλασικό-μαζικό τουρισμό, προσφέρει προσωποποιημένες τουριστικές υπηρεσίες. Τα προϊόντα του και οι υπηρεσίες του στρέφονται περισσότερο στο συναίσθημα και λιγότερο στην κατανάλωση.¹¹

⁸ Γκοτσίνας, Ν., Ο Αγροτουρισμός στα κράτη -μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Γεράκι Λακωνίας, 1996, σελ.. 3.

⁹ Τσεκούρας, Γ (& συνεργάτες), Ό.π, (υποσ. 4)

¹⁰ Λογοθέτης, Μ., Ό.π , (υποσ.2), σσ.372-373

¹¹ Γκοτσίνας, Ν., Αγροτουρισμός - Μια σύντομη θεωρητική προσέγγιση , Αθήνα 1997, σσ. 1-16

Επίσης, ο αγροτουρισμός καλύπτει την ανάγκη φθηνών οικογενειακών διακοπών και ανταποκρίνεται στις ανάγκες του τουρίστα, ο οποίος επιθυμεί να συνδυάζει τις διακοπές του με πλήθος άλλων δραστηριοτήτων.

Ο σύγχρονος τουρίστας έχει κουραστεί να είναι απλά παθητικός δέκτης των πάσης φύσεως τουριστικών υπηρεσιών, που παρέχονται στα μεγάλα τουριστικά συγκροτήματα. Σε πολλές περιπτώσεις μάλιστα το κόστος αυτού του είδους των διακοπών για μία οικογένεια είναι ιδιαίτερα μεγάλο. Γι' αυτό και δεν υπάρχει η δυνατότητα για πολυήμερη διαμονή όπως παλαιότερα. Επιθυμεί δε, να συμμετάσχει ενεργά στον καθημερινό τρόπο ζωής των κατοίκων της αγροτικής περιοχής και να ασχοληθεί περιστασιακά ακόμη και στις αγροτικές εργασίες.¹²

Κλείνοντας το κεφάλαιο αυτό συμπεραίνεται ότι ο αγροτουρισμός προσφέρει στο σύγχρονο τουρίστα διακοπές με υγιεινή διαβίωση, σωματική άσκηση, πνευματική ανάταση και ψυχική χαλάρωση, ευαισθητοποιώντας τον ταυτόχρονα σε θέματα που αφορούν στο περιβάλλον.

¹² Τσάρτας, Π., Έρευνα στα κοινωνικά χαρακτηριστικά της απασχόλησης, Τουρισμός και αγροτική πολυδραστηριότητα, Μελέτη Γ', εκδόσεις ΕΚΚΕ, Αθήνα 1991, σσ.1-135

1.2 Ο Αγροτουρισμός και η διεθνής εμπειρία

Ο Αγροτουρισμός αποτελεί μία σχετικά νέα μορφή τουρισμού για τη χώρα μας, αλλά όχι και για τις χώρες της Ευρώπης, στις οποίες η υποδοχή των τουριστών σε αγροτουριστικά καταλύματα έχει μία ιστορία πολλών χρόνων.¹³ Ο αγροτουρισμός στις χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης διαφέρει από πολλές πλευρές. Ένα από τα προβλήματα είναι η διαφορετική αντίληψη και ο ορισμός του αγροτουρισμού στις διάφορες χώρες-μέλη.¹⁴

Ο πιο δόκιμος ίσως ορισμός είναι αυτός που αναφέρουν οι ιταλοί **Frankario** και **Paolini** στο βιβλίο τους «**Limpressa Agrotouristika**»: Η αγροτουριστική δραστηριότητα αποσκοπεί στην αξιοποίηση των αγροτικών προϊόντων και στη διάδοση της γνώσης του αγροτικού πολιτισμού μέσω τουριστικών μέσων.¹⁵

Μερικοί από τους λόγους που αποτέλεσαν τη γέννηση, και στήριξαν την ανάπτυξη, του αγροτουρισμού ήταν¹⁶:

- * Η αναζήτηση συμπληρωματικής απασχόλησης των αγροτών και η ανάγκη ενίσχυσης του εισοδήματός τους.
- * Η εξασφάλιση φθηνών οικογενειακών διακοπών για τους κατοίκους των πόλεων ή των βιομηχανικών περιοχών και η ανάγκη τους για καταφυγή στην ήσυχη ζωή της υπαίθρου.

Εκτός από αυτά τα βασικά αίτια υπάρχουν και κάποιοι άλλοι σημαντικοί λόγοι για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού στην Ευρώπη όπως:

- ◇ Οι πολλοί εκδρομικοί και ορειβατικοί σύλλογοι που βασικό στόχο έχουν την επιστροφή στο φυσικό περιβάλλον.¹⁷
- ◇ Ο ρόλος της κρατικής πολιτικής, εκφρασμένος τόσο σε κεντρικό όσο και σε τοπικό επίπεδο (τοπική αυτοδιοίκηση), που θέλει με αυτόν τον τρόπο να βοηθήσει περιοχές φυσικού κάλλους με υψηλά ποσοστά αγροτικής εξόδου, με στόχο τη διατήρηση του πληθυσμού και ορισμένων αγροτικών εκμεταλλεύσεων που θα λειτουργούσαν και ως αγροτουριστικές μονάδες.

¹³ Τσεκούρας, Γ. (& συνεργάτες), Ό.π., (υποσ.4), σελ. 11.

¹⁴ Γκοτσίνας, Ν., «Ο Αγροτουρισμός στα Κράτη - Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εισήγηση στο σεμινάριο της ΠΑΣΕΓΕΣ για τον Αγροτουρισμό, Γεράκι Λακωνίας, 4-7/3/1996.

¹⁵ Λογοθέτης, Μ., Ό.π., (υποσ. 2),

¹⁶ Ό.π., (υποσ. 2),

¹⁷ Τσάρτας, Π., Ό.π., (υποσ.12), σσ1-135

Σύμφωνα με τα παραπάνω ο Αγροτουρισμός είναι μία ήπια, βιώσιμη και ολοκληρωμένη πρόταση ανάπτυξης, ενταγμένη στο τοπικό περιβάλλον και απαντά στις νέες απαιτήσεις του τουριστικού ρεύματος για φυσική ζωή, προστασία του περιβάλλοντος, της πολιτιστικής κληρονομιάς και της παράδοσης, αλλά και μία γνωριμία με την πραγματική ζωή ενός τόπου.

Στην παρούσα εργασία δεν θα παρουσιάσουμε τις μορφές του αγροτουρισμού όλων των χωρών-μελών της Ε.Ε., αλλά θα γίνει αναφορά ιδιαίτερα στις εμπειρίες της **Γαλλίας**, της **Ιταλίας**, της **Γερμανίας-Αυστρίας** και της **Μεγάλης Βρετανίας**, χώρες στις οποίες ο αγροτουρισμός παρουσιάζει μεγάλη ανάπτυξη.

ΓΑΛΛΙΑ

Αφετηρία για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού στη Γαλλία αποτέλεσε η ίδρυση της οργάνωσης «**Agriculture et tourisme**» το 1952 που είχε ως σκοπό την ενημέρωση και επιμόρφωση των αγροτών σε θέματα αγροτουρισμού.¹⁸ Οι ιδιοκτήτες αγροτικών καταλυμάτων οργανώνονται σε περιφερειακές ενώσεις και το 1955 δημιουργούν την Ομοσπονδία Αγροτικών Καταλυμάτων, στην οποία υπάγονται 31.000 αγροτικές εκμ/σεις.¹⁹

Η ανάπτυξη του αγροτουρισμού στη Γαλλία βασίστηκε στη συνεργασία ιδιοκτητών, οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, κράτους και περιφερειακής διοίκησης.

Η κυρίαρχη μορφή αγροτουρισμού στη Γαλλία είναι τα ξεχωριστά οικήματα μέσα στην αγροτική εκμετάλλευση, όπου προσφέρεται διαμονή, φαγητό και πληθώρα αθλητικών, ψυχαγωγικών και μορφωτικών εκδηλώσεων.²⁰

¹⁸ Δροσοπούλου, Σόνια., Ό.π., (υποσ.1), σελ 370.

¹⁹ Τσεκούρας, Γ., (&συνεργάτες), Ό.π., (υποσ4), σσ.44.

²⁰ Λογοθέτης, Μ., Ό.π., (υποσ.2), σελ.1.

ΙΤΑΛΙΑ

Ο Αγροτουρισμός στην Ιταλία αναπτύχθηκε και προωθήθηκε κυρίως από την τοπική αυτοδιοίκηση και όχι μέσα από μία Κεντρική Αγροτουριστική Πολιτική.

Καθοριστικός είναι ο ρόλος τριών οργανώσεων: της **Agritourist**, της **Terranostra** και της **Tourismo Verde** που συνδέονται με τρεις διαφορετικές ενώσεις αγροτών.²¹

Χαρακτηριστικά της Ιταλικής εμπειρίας στον αγροτουρισμό είναι τα εξής: Η στήριξη του στο συνεταιριστικό κίνημα, η αυτόνομη περιφερειακή του ανάπτυξη, η οποία προωθείται από τους τουρίστες και η άνιση κατανομή της αναπτυξής του μεταξύ Βορρά και Νότου.²²

Οι Ιταλοί προσφέρουν κάθε είδους προϊόν αγροτουρισμού και συνεχώς εφευρίσκουν νέα προϊόντα για να προσελκύσουν τους πελάτες.

Στη Βόρεια Ιταλία ο αγροτουρισμός είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένος και οι μορφές που συναντώνται κυρίως είναι μορφές αγροτουρισμού πολυτελείας, σε αγροκτήματα υψηλών προδιαγραφών.²³

Στη Μεσημβρινή Ιταλία ο αγροτουρισμός είναι λιγότερο ανεπτυγμένος και συναντάται κυρίως η συνεταιριστική μορφή διαχείρισης των αγροτουριστικών προϊόντων και ειδών λαϊκής τέχνης. Στη συνεταιριστική αυτή μορφή είναι έντονη η παρουσία των γυναικών - αγροτισσών, οι οποίες διαχειρίζονται τα αγροτουριστικά καταλύματα.

ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ

Ο Αγροτουρισμός στη Μεγάλη Βρετανία αναπτύχθηκε κυρίως σε περιοχές όπου ο πληθυσμός αντιμετώπιζε έντονα προβλήματα επιβίωσης, όπως η νοτιοδυτική Αγγλία και η Ουαλία.

Οι κυρίαρχες μορφές του είναι δύο: Η παροχή διαμονής και πρωινού στο σπίτι (Bed und Brekfast) και η παροχή χώρου και διευκολύνσεων για τους τουρίστες (Camping and Caravaning)²⁴.

²¹ Τσεκούρας, Γ. (& συνεργάτες), Ο.π., (υποσ.4), σελ.64 και Δροσοπούλου Σόνια, Ο.π., (υποσ.1), σελ.370 και Λογοθέτης, Μ., Ο.π., (υποσ.2), σελ.1

²² Ο.π., σελ.1

²³ Δροσοπούλου, Σόνια, Ο.π., (υποσ.1), σσ.370-375.

²⁴ Τσεκούρας, Γ. (& συνεργάτες), Ο.π., (υποσ.4), σελ.43. και Δροσοπούλου Σόνια, Ο.π., (υποσ.1), σελ.371.

Οι μορφές αυτές αναπτύσσονται πάντα σε αγροτικές περιοχές και με δυνατότητες για συμμετοχή σε ψυχαγωγικές, αθλητικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Στην Αγγλία υπάρχουν σήμερα 25.000 περίπου αγροκτήματα, τα οποία προσφέρουν καταλύματα για τουρίστες, με ψυχαγωγικές και αθλητικές δραστηριότητες.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ - ΑΥΣΤΡΙΑ

Στις χώρες αυτές ο αγροτουρισμός είναι πολύ δημοφιλής εδώ και πολλά χρόνια. Η ιδέα ξεκίνησε το 1965 με την έκδοση του πρώτου οδηγού «τουρισμός στο αγρόκτημα». Σήμερα υπάρχουν στη Γερμανία περισσότερα από 85.000 δωμάτια, που προσφέρουν φιλοξενία στους τουρίστες.

Ο αγροτουρισμός αναπτύχθηκε κυρίως σε ορεινές και παραλίμνιες περιοχές.²⁵ Η κυρίαρχη μορφή του είναι η διαμονή και η σίτιση σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους στην αγροικία ή σε ατομικά σπίτια, μέσα στην οικογενειακή εκμετάλλευση, η οποία απευθύνεται κυρίως σε οικογένειες με παιδιά. Στις χώρες αυτές την τελευταία δεκαετία ο αγροτουρισμός έχει πάρει μία εμπορική μορφή²⁶ και γίνεται μία προσπάθεια μετατροπής μοναδικών, παλιών αγροτικών οικισμών σε τουριστικά χωριά, κτισμένα με «παραδοσιακό» τρόπο, με σκοπό την προσέλκυση συγκεκριμένων ομάδων τουριστών. Οι περισσότερες αγροτουριστικές δραστηριότητες αναπτύχθηκαν σε περιοχές με παράδοση στο χειμερινό τουρισμό (αθλητικό, φυσιολατρικό, ορειβατικό).

1.3. Ο Αγροτουρισμός και η ελληνική εμπειρία

Στην Ελλάδα η ανάπτυξη του αγροτουρισμού, ως αντιπροσωπευτικού είδους των νέων υπό εξέλιξη μορφών τουρισμού, πραγματοποιήθηκε με αργούς ρυθμούς. Ήδη από τη δεκαετία του '60 ξεκίνησαν οι πρώτες προσπάθειες.²⁷ Χωρίς ιδιαίτερο ενδιαφέρον και καθαρά εμπειρικά, εμφανίστηκαν μορφές αγροτουρισμού κυρίως σε παραθαλάσσιες περιοχές, οι οποίες εξελίχθηκαν σταδιακά σε κέντρα οργανωμένου μαζικού τουρισμού. Οι κάτοικοι των περιοχών αυτών, στην επιθυμία τους να

²⁵ Ο.π., (υποσ.4),σελ.49-50

²⁶ Αποστολόπουλος, Κ., Μαθήματα Αγροτουρισμού, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 1997,σσ.28-29

²⁷ Τσεκούρας,Γ.(&συνεργάτες),Ο.π., (υποσ.4),σελ.378 και Λογοθέτης,Μ.,Ο.π.,(υποσ.2),

προσφέρουν φιλοξενία και συχνά τοπικά προϊόντα στους τουρίστες, στράφηκαν προς τις νέες αυτές μορφές αγροτουρισμού. Όμως, παράγοντες όπως η απουσία συγκροτημένων εθνικών και τοπικών προγραμμάτων και η ραγδαία ανάπτυξη του οργανωμένου μαζικού τουρισμού διακοπών σ' αυτές τις περιοχές, οδήγησαν σε αποτυχία των προσπαθειών των κατοίκων.²⁸

Οι σημαντικότερες προσπάθειες για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού στην Ελλάδα ξεκίνησαν στις αρχές της δεκαετίας του 1980 και είναι άμεσα συνδεδεμένες με την ένταξη της χώρας μας στην ΕΟΚ το 1981.²⁹ Οι φορείς που ανέλαβαν την προώθηση των προγραμμάτων αγροτουρισμού ήταν το **Υπουργείο Γεωργίας**, η **Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος** και ο **Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού** σε συνεργασία με την **ΕΟΚ**. Στο πρώτο πρόγραμμα αγροτουρισμού συμπεριλήφθηκαν **237** κοινότητες και **21** άγονα νησιά σε **28** νομούς της χώρας.³⁰ Το πρόγραμμα αυτό έθετε τα πρώτα κριτήρια ένταξης των δικαιούχων στο πρόγραμμα.

Οι δικαιούχοι που μπορούσαν να ενταχθούν στο πρόγραμμα αυτό θα έπρεπε να πληρούν τις εξής προϋποθέσεις:

- ◇ Να είναι ιδιοκτήτες κατοικίας που διαθέτει χώρο ικανό να μετατραπεί σε τουριστικά δωμάτια και οικοπεδική έκταση ικανή για ανέγερση αγροτουριστικών καταλυμάτων.
- ◇ Να είναι οικονομικά ενεργοί, με κύρια απασχόληση τη γεωργία.³¹
- ◇ Στο πρόγραμμα μπορούσαν να υπαχθούν και συνταξιούχοι, οι οποίοι επιθυμούν να επιστρέψουν στις κοινότητες καταγωγής τους τουλάχιστον για 5 χρόνια.
- ◇ Να είναι ιδιοκτήτες οικοδομήσιμων οικοπέδων κατά πλήρη κυριότητα, στα οποία να υπάρχει η δυνατότητα ανέγερσης νέων κατοικιών για ενοικίαση κατά τους θερινούς μήνες, καθώς και για κατοίκηση κ.λ.π.³²

Το **1983** ιδρύθηκε ο πρώτος γυναικείος αγροτουριστικός συνεταιρισμός στην **Πέτρα** της Λέσβου από τη Γενική Γραμματεία Ισότητας (ΓΓΙ).

²⁸ Τσάρτας, Π., Γυναικείοι Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα. Μελέτη αποτίμησης της λειτουργίας τους. Κέντρο Ερευνών για τις Γυναίκες της Μεσογείου (ΚΕΓΜΕ), Αθήνα 1994

²⁹ Τσεκούρας, Γ. (& συνεργάτες), Ο.π., (υποσ.4), σελ.378

³⁰ Αποστολόπουλος, Κ., Ο.π., (υποσ.26) σελ.77

³¹ Τσεκούρας, Γ. (& συνεργάτες), Ο.π., (υποσ.4), σελ.378

³² Αποστολόπουλος, Κ., Ο.π., (υποσ.26), σελ.38

Στόχος της ΓΠΙ δεν ήταν η συμπλήρωση του γεωργικού οικογενειακού εισοδήματος αλλά η δημιουργία του αυτόνομου εισοδήματος, που θα το διαχειριζόταν η ίδια η γυναίκα.³³

Από το 1984, οι κατευθυντήριες γραμμές για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού στην Ελλάδα χαράσσονταν από τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού (ΕΟΤ) και περιλαμβάνονταν στο σχετικό πρακτικό της Επιτροπής.³⁴

Το 1985 η Ευρωπαϊκή κοινότητα ψήφισε τον κανονισμό 797/85, ο οποίος παρέχει ένα δυναμικό και ολοκληρωμένο πρόγραμμα ανάπτυξης των μικρών και μεσαίων αγροτικών εκμεταλλεύσεων.³⁵

Ο καν.797/85 προβλέπει για τους αγρότες των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών της χώρας, αλλά και για τους συλλογικούς φορείς που πραγματοποιούν τουριστικές ή βιοτεχνικές επενδύσεις δαπάνης μέχρι 4 εκατ. δρχ., επιδότηση από 40 έως 65%. Στην Ελλάδα ο κανονισμός αυτός εφαρμόστηκε το Φεβρουάριο του 1986. Φορέας διαχείρισης του αγροτουρισμού έγινε το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και τα αγροτουριστικά προγράμματα εντάχθηκαν στα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ).³⁶ Τα ΜΟΠ δημιουργήθηκαν κατά την ένταξη της Ισπανίας και της Πορτογαλλίας στην κοινότητα στοχεύοντας να καταστήσουν περισσότερο ανταγωνιστικές τις οικονομίες της Ελλάδας, Γαλλίας και Ιταλίας. Τα ΜΟΠ κάλυψαν την περίοδο 1986-92 και στόχευαν στην κινητοποίηση κοινοτικών, εθνικών, περιφερειακών και τοπικών χρηματοδοτικών πόρων. Μέσα από τα ΜΟΠ ενισχύθηκαν προγράμματα με αγροτουριστικούς στόχους.

Στη φάση αυτή δεν υπήρξαν διαφοροποιήσεις στα κριτήρια και στους στόχους των προγραμμάτων· απλά δόθηκε μεγαλύτερη βαρύτητα στη χρηματοδότηση δικαιούχων, όπως είναι οι κοινότητες, οι συνεταιρισμοί, οι αναπτυξιακές εταιρείες και λιγότερο σε ατομικές πρωτοβουλίες. Γενικότερα, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι ο αγροτουρισμός στην Ελλάδα σήμερα κινείται στο εξής πλαίσιο: **Περιφερειακή Ανάπτυξη, Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, Γυναικείοι Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί, LEADER, Κανονισμός 2328/91 της Ε.Ε.** ο οποίος έχει αντικατασταθεί από τον **κανονισμό 950/97.**³⁷

³³ Laiou -Antoniou G :Agrotourism in Greece , Official Document - Global Assembly of women and the Environment , 1991.

³⁴ Τσάρτας,Π., Ό.π.,(υποσ.12),σελ.16

³⁵ Αγροτικός Συνεργατισμός , Ο κανονισμός 797/85, Αρ. τεύχους 1, έτος 43 , Ιανουάριος 1988,σ.26-32

³⁶ Άποστολόπουλος,Κ.,Ό.π.,(υποσ.26),σελ.39 και Παπαγεωργίου,Κ,Μαθήματα Αγροτικής Πολιτικής,Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο,Αθήνα,1997,

³⁷ Ό.π.,σελ.39

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι αγροτουριστικές δραστηριότητες στην Ελλάδα αναπτύσσονται γύρω από τρεις βασικούς άξονες.³⁸

⇒ Τα παραδοσιακά χωριά τα οποία συντηρήθηκαν με τη βοήθεια του ΕΟΤ.

⇒ Τα διάφορα καταλύματα από μικρής κλίμακας ξενοδοχεία μέχρι ενοικιαζόμενα δωμάτια, δηλωμένα ή μη στον ΕΟΤ.

⇒ Τους Γυναικείους Αγροτουριστικούς Συνεταιρισμούς, οι οποίοι αποτελούν τον πλέον διαρθρωμένο και ανταποκρινόμενο στην όλη φιλοσοφία του αγροτικού τουρισμού άξονα.

Οι κυριότεροι στόχοι της ανάπτυξης του αγροτουρισμού στη χώρα μας ήταν κυρίως: η εξασφάλιση πηγών συμπληρωματικών εισοδημάτων για την αγροτική οικογένεια, η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής των αγροτών, καθώς και η συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στην περιφέρεια.³⁹

Ταυτόχρονα, η ανάπτυξη του αγροτικού τουρισμού αποσκοπούσε στην ανάδειξη περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, καθώς και ιστορικού και πολιτισμικού ενδιαφέροντος, μεριμνώντας παράλληλα για τη διαφύλαξη και την προστασία του περιβάλλοντος.

Είναι δύσκολο στο σημείο αυτό να επιχειρηθεί μια συνολική αποτίμηση των αναπτυξιακών προγραμμάτων του αγροτουρισμού, εφόσον μέρος αυτών είναι υπό εξέλιξη και άλλα από αυτά έχουν μια μερική ολοκλήρωση. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια εφαρμογής στην πράξη των ανωτέρω προγραμμάτων, έχουν παρατηρηθεί δυσκολίες στον τρόπο οργάνωσης, χρηματοδότησης και ελέγχου αυτών.⁴⁰

³⁸ Ιακωβίδου, Ολγα., «ο ρόλος των Γυναικείων συνεταιρισμών στην προώθηση του Αγροτουρισμού στην Ελλάδα. Συνεταιριστική Πορεία», έτος 7, τεύχος 27, σσ.137-138

³⁹ Ο.π., σσ.137-178.

⁴⁰ Τσεκούρας, Γ(&συνεργάτες), Ό.π., (υποσ.4), σελ.379

1.4. Αγροτουριστικοί-Αγροβιοτεχνικοί και Αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί στην Ελλάδα. Νομικό πλαίσιο.

Οι Αγροτουριστικοί και οι Αγροοικοτεχνικοί Συνεταιρισμοί ως έννοιες, εμπεριέχουν μέσα τους τέσσερις επιμέρους έννοιες. Την έννοια του **αγροτικού**, του **τουριστικού**, της **οικοτεχνίας** και του **Συνεταιρισμού**. Έτσι λοιπόν η ανάπτυξη του νέου αυτού θεσμού των «αγροτουριστικών συνεταιρισμών» εξαρτάται σημαντικά από την πορεία του αγροτικού τομέα, την εξέλιξη του τουρισμού, την πορεία της οικοτεχνίας και των συνεταιρισμών στη χώρα μας.

Οι Αγροτουριστικοί και Αγροοικοτεχνικοί συνεταιρισμοί ως ειδική κατηγορία των αγροτικών συνεταιρισμών, με αντικείμενό τους τον αγροτουρισμό και την οικοτεχνία, όσον αφορά τα θέματα οργάνωσης και λειτουργίας τους εντάσσονται στο νομικό πλαίσιο που ισχύει για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς.⁴¹

Προκειμένου λοιπόν να έχουμε μία ολοκληρωμένη παρουσίαση του νομικού πλαισίου των Αγροτουριστικών - Αγροοικοτεχνικών Συνεταιρισμών, θα πρέπει να αναφερθούμε στη νομοθεσία που διέπει τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, καθώς και στην κοινοτική νομοθεσία για τον αγροτουρισμό.

⁴¹ Δροσοπούλου, Σόνια., Ό.π., (υποσ.1), σελ. 72

1.4.1. Το νομικό πλαίσιο των αγροτικών συνεταιρισμών.

Η χώρα μας έχει μια μακροχρόνια συνεταιριστική παράδοση και μπορεί βάσιμα να χαρακτηριστεί ως το λίκνο του σύγχρονου συνεργατισμού. Κατά τα μέσα του 19ου αιώνα το συνεργατικό πνεύμα εκδηλώθηκε και βρήκε γόνιμο έδαφος εφαρμογής στον ελληνικό χώρο, παρά τις δυσμενέστερες συνθήκες της εθνικής μας ζωής. Οι συνεταιρισμοί των Αμπελακίων και της Τσαρίτσανης στη Θεσσαλία, των μαστιχοπαραγωγών στη Χίο και οι ναυτικοί συνεταιρισμοί των νησιών του Αιγαίου αποτελούν πρότυπα για μια ελεύθερη, αυτόνομη και οικονομικά αποδοτική συνεταιριστική δράση. Το φαινόμενο της δημιουργίας των πιο πάνω συνεταιριστικών οργανώσεων συμπληρώνουν και άλλες εθιμικές μορφές οικονομικής συνεργασίας που αναπτύχθηκαν στο χώρο της ελληνικής γεωργίας και της ναυτιλίας από τον 17ο αιώνα όπως οι συνεταιρισμοί κτηνοτρόφων (Τσελιγκάτα, μητάτα).

Η συνεταιριστική κίνηση άρχισε να αναζωογονείται στις αρχές του αιώνα μας και εκδηλώθηκε με την ίδρυση σειράς γεωργικών συνεταιρισμών. Επιβεβαιώθηκε έτσι και στη χώρα μας ότι ο συνεταιρισμός είναι μια πρωτογενής οικονομική οργάνωση, που πηγάζει μέσα από τις ίδιες τις ανάγκες μιας αναπτυγμένης ανταλλακτικής οικονομίας και όχι ένα δημιούργημα του νομοθέτη.

Ο νόμος **602/1915** «περί συνεταιρισμών» ανταποκρίθηκε ικανοποιητικά στις κοινωνικές και οικονομικές απαιτήσεις του γεωργικού μας πληθυσμού και της γεωργικής οικονομίας γενικότερα επί εξήντα και πλέον χρόνια. Στη συνέχεια έχουμε τον **νόμο 921/1979** «περί Γεωργικών Συνεταιρισμών», τον **νόμο 1257/1982** «Για την αποκατάσταση της δημοκρατικής λειτουργίας των Συνεταιριστικών Οργανώσεων», τον **νόμο 1541/1985** «Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις», ο οποίος τροποποιήθηκε από τους νόμους: **1644/1986**, **1697/1987**, **1845/1989**, **1891/1990**, **1914/1990** και τον **νόμο 2169/1993** «Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις και άλλες διατάξεις» ο οποίος τροποποιείται από τον νόμο **2180/1994** και τον **νόμο 2538/1997**.

Η αφετηρία του θεσμοθετημένου συνεργατισμού στη χώρα μας συμπίπτει με την ψήφιση του νόμου **602/1915**.³⁴

³⁴ Παπαγεωργίου, Κ., Ό.π. (υποσ.36) και Κασσαβέτης, Δημοσθένης, «Η διαχρονική σημασία και ο ρόλος της συνεταιριστικής νομοθεσίας στην Ελλάδα», Συνεταιριστική πορεία, έτος 10 τεύχος 37, σσ.53-55 και ΚρουσταλλάκηΜπεβεράτου, Σοφία. Αγροτικοί Συνεταιρισμοί. Θεσμός οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Μελέτες για την αγροτική οικονομία(37). Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος (ΑΤΕ), Αθήνα 1990, σσ.129-134.

Ο νόμος **602/1915** ήταν γενικός νόμος και αφορούσε όλα τα είδη των συνεταιρισμών. Στον συγκεκριμένο χώρο και χρόνο ο νόμος 602 ήταν πρωτότυπος, ρηξικέλευθος και προοδευτικός. Αυτό διαφαίνεται εύκολα από επιμέρους διατάξεις του, οι οποίες αναφέρονται στην ελευθερία εισόδου και εξόδου των μελών, στη δημοκρατική λειτουργία του συνεταιρισμού, καθώς και στα προσόντα των εγγεγραφόμενων μελών.⁴³

Αξίζει επίσης να αναφερθεί ότι ο νόμος αυτός περιλάμβανε και διατάξεις μέσω των οποίων προβλεπόταν η έντονη παρέμβαση του κράτους στον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας των συνεταιρισμών.⁴⁴

Ιδιαίτερα ο νόμος **602** απέβλεπε στην καλύτερη οργάνωση και ανάπτυξη της γεωργικής παραγωγής και στη χειραφέτηση του γεωργικού πληθυσμού, ο οποίος θα απαλλασσόταν πλέον από την κερδοσκοπία και την τοκογλυφία της εποχής. Ο νόμος του 1915 τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με διάφορα νομοθετήματα στη συνέχεια τα οποία περισσότερο προκάλεσαν παρά επέλυσαν τα προβλήματα των συνεταιρισμών.⁴⁵

Ο νόμος **921/1979** αφορά ειδικά τους γεωργικούς συνεταιρισμούς. Ο νόμος αυτός δίνει τη δυνατότητα στους συνεταιρισμούς για ανάπτυξη ποικίλων δραστηριοτήτων, όπως η παροχή τεχνικής και συνεταιριστικής εκπαίδευσης ή επιμόρφωσης στα μέλη τους, η ανάληψη εκδηλώσεων κοινωνικού ή πολιτιστικού χαρακτήρα, η συμμετοχή τους σε επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας ή δημόσιου ενδιαφέροντος και σε ανώνυμες εταιρείες, καθώς και η οργάνωση της συνδικαλιστικής εκπροσώπησης τους στις τριτοβάθμιες συνεταιριστικές οργανώσεις.⁴⁶ Η μικρή διάρκεια ζωής του δεν επέτρεψε να φανούν στην πράξη τα θετικά και αρνητικά σημεία του.⁴⁷

Το 1982 ψηφίστηκε ο νόμος **1257/82** «για την αποκατάσταση της δημοκρατικής λειτουργίας των συνεταιριστικών οργανώσεων», με τον οποίο τροποποιήθηκε ο νόμος **921/79**, για την πληρέστερη εκπροσώπηση των αγροτών στους συνεταιρισμούς.

Σύμφωνα με το νόμο αυτό μέλη των αγροτικών συνεταιριστικών οργανώσεων (Α.Σ.Ο.) μπορούν να γίνουν εκτός από τις έγγαμες γυναίκες με δική τους αγροτική εκμετάλλευση και έγγαμες γυναίκες -σύζυγοι συνεταίρων, εφόσον ασχολούνται κατ'επάγγελμα (κύριο ή δευτερογενή) με τη γεωργία.(Αποστολόπουλος, 1995).

⁴³ Ο.π., σσ.54-55.

⁴⁴ Αβδελίδης, Παρμενίων, Συνεταιριστικά προβλήματα. Αθήνα, εκδόσεις Λιβάνη, 1981, σελ. 38.

⁴⁵ Παπαγεωργίου, Κ., Ο.π.(υποσ. 42), σελ.81.

⁴⁶ Γκοτσίνας, Ν., Ο.π., (υποσ.11),σελ.20

⁴⁷ Δροσοπούλου, Σόνια., Ο.π., (υποσ.1.), σελ.91

Οι γυναίκες από εδώ και στο εξής συμμετείχαν ανεμπόδιστα στους συνεταιρισμούς και αποκτούσαν τη δυνατότητα για βελτίωση της οικονομικής και κοινωνικής τους θέσης.

Ο νόμος **1541/85** για τις Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις και είχε ως στόχο την υποβοήθηση της οικογενειακής εκμετάλλευσης μέσω των συνεταιριστικών μονάδων.⁴⁸

Ο νόμος αυτός εισήγαγε μία πολύ σημαντική καινοτομία. Αυτή η καινοτομία αναφέρεται στη δυνατότητα που δίνεται στις συνεταιριστικές οργανώσεις (Άρθρο 3, παρ.15) για την ίδρυση και λειτουργία αγροτουριστικών μονάδων και καταλυμάτων, η ανάπτυξη του οικοτουρισμού, του κοινωνικού τουρισμού και των αγροτουριστικών εργασιών. Με το νόμο **1541/85** οι γυναίκες της υπαίθρου συμμετέχουν πλέον στους συνεταιρισμούς ισότιμα με τους άνδρες. Σύμφωνα με το άρθρο 8 «τακτικά μέλη αγροτικού συνεταιρισμού μπορούν να γίνουν ενήλικοι, άνδρες ή γυναίκες, οι οποίοι ασχολούνται αυτοπροσώπως, επαγγελματικά και αποκλειστικά σε οποιοδήποτε κλάδο της αγροτικής οικονομίας και ιδίως στην παραγωγή προϊόντων γης, κτηνοτροφίας, αλιείας και μελισσοκομίας, καθώς και στην παραγωγή προϊόντων αγροτικής βιοτεχνίας και οικοτεχνίας».⁴⁹

Το 1993 ο νόμος **1541/85** αντικαταστάθηκε από το νόμο 2169/93, ο οποίος ισχύει με τις τροποποιήσεις που εισήγαγε ο νόμος 2180/94 που αποτελεί και τον νόμο που ισχύει στις μέρες μας στη χώρα μας, για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς (Παπαγεωργίου, 1997). Σύμφωνα με τον νόμο αυτόν ο αγροτικός συνεταιρισμός μπορεί να αναπτύσσει οποιαδήποτε δραστηριότητα για την επίτευξη του σκοπού του, που μπορεί να αναφέρεται στην παραγωγή και προμήθεια γεωργικών εφοδίων καθώς και στην κατασκευή και προμήθεια των μέσων αγροτικής παραγωγής και βιοτικής ανάγκης.

⁴⁸ Τσάρτας,Π., Ό.π., (υποσ.12),σελ.20

⁴⁹ Καπογιάννης,Δ. -Τσουμάνης,Χρ., Συνεταιριστικός Κώδικας, Νομοθεσία αγροτικών και οικοδομικών Συνεταιρισμών, εκδόσεις ΑΝΤ. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα - Κομοτηνή, 1989, σσ.39 -47.

1.4.1. Το νομικό πλαίσιο των αγροτουριστικών συνεταιρισμών.

Μέσα από τις διατάξεις του **καν.797/85** ανοίγεται ο δρόμος για την εφαρμογή του αγροτουρισμού στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές, με την ενίσχυση των δραστηριοτήτων αυτών.⁵⁰ Ο κανονισμός **797/85** άρχισε να εφαρμόζεται στη χώρα μας από τον Οκτώβριο του 1985. Είχε ως στόχους του τον εκσυγχρονισμό των εκμεταλλεύσεων, την αύξηση των εσόδων τους, τη βελτίωση και προστασία του περιβάλλοντος. Ενισχυόταν επίσης, η ανάπτυξη συλλογικών δραστηριοτήτων από τους παραγωγούς και δίνονταν κίνητρα για τη βελτίωση των επαγγελματικών γνώσεων των αγροτών. Πρέπει να τονιστεί ότι αντιμετωπίζονταν με ιδιαίτερη φροντίδα οι αγρότες των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών της χώρας, ενώ ενθαρρύνονταν, με σειρά ευνοϊκών μέτρων, η εγκατάσταση νέων αγροτών στην ύπαιθρο.

Η σπουδαιότητα του κανονισμού αυτού, σε σχέση με την προώθηση του αγροτουρισμού, σχετίζεται με το γεγονός ότι εκτός των καθαρά γεωργικών επενδύσεων για τις περιοχές αυτές επιδοτούνται έργα και επενδύσεις τουριστικού ή βιοτεχνικού χαρακτήρα. Έργα της κατηγορίας αυτής είναι τα τουριστικά καταλύματα και τα εστιατόρια οικογενειακής μορφής, όπως οι κτιριακές εγκαταστάσεις και ο εξοπλισμός εργαστηρίων βιοτεχνικού ή χειροτεχνικού χαρακτήρα.⁵¹

Με αυτόν τον τρόπο και η νέα αυτή μορφή τουρισμού προωθείται και προσφέρονται ευκαιρίες στους γεωργούς για αύξηση του εισοδήματός τους.

Ο κανονισμός **2328/91** αντικατέστησε τον **καν.797/85** και αφορούσε και αυτός στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των γεωργικών διαρθρώσεων. Ο κανονισμός αυτός περιελάμβανε προγράμματα οικονομικών ενισχύσεων για γεωργικές δραστηριότητες και επενδύσεις σε ορεινές και μειονεκτικές περιοχές. Ιδιαίτερο, όμως, ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι διατάξεις των αγροτουριστικών και αγροβιοτεχνικών επενδύσεων, οι οποίες αναφέρονται στο άρθρο 6 του κανονισμού αυτού.

Κύριος στόχος των διατάξεων αυτών είναι η αύξηση και η διαφοροποίηση των εισοδηματικών πόρων στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές, με τουριστικές ή βιοτεχνικές δραστηριότητες ή με την παρασκευή και πώληση στο αγρόκτημα των προϊόντων της αγροτικής εκμετάλλευσης. Οι ενισχύσεις των δραστηριοτήτων αυτών είναι σημαντικές και βοηθούν στην ανάληψη επενδυτικών πρωτοβουλιών από τους αγρότες για τουριστικές ή

⁵⁰ Δροσοπούλου, Σόνια, Ό.π., (υποσ.1), σσ.107-108

⁵¹ Αγροτικός Συνεργατισμός, Ό.π., (υποσ. 35), σσ.26-37

και βιοτεχνικές δραστηριότητες, με αποτέλεσμα την αξιοποίηση των αγροτικών τους προϊόντων και την αύξηση του εισοδήματός τους.⁵² Δικαιούχοι των ενισχύσεων αυτών είναι φυσικά πρόσωπα, ενώσεις φυσικών προσώπων (σύμφωνα με τα άρθρα 41, 40 και 27 του νόμου 1541/85), πρωτοβάθμιοι και δευτεροβάθμιοι συνεταιρισμοί, εταιρείες (ΑΕ, ΟΕ, ΕΕ), καθώς και συνεργαζόμενες εκμεταλλεύσεις (Σ.Ε.), όπως ομάδες κοινής εκμετάλλευσης (Ο.Κ.Ε.), Κλαδικές Οργανώσεις Παραγωγής Αγροτικού (Κ.Ο.Π.Α.Σ.).

Επίσης, περιλαμβάνεται και ο **καν.2088/85**, με τον οποίο θεσπίστηκαν τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα προγράμματα (ΜΟΠ).

Ο κανονισμός **2088/85** της ΕΟΚ, για τα Ολοκληρωμένα Μεσογειακά Προγράμματα, είχε ως στόχο του τη βελτίωση των κοινωνικο-οικονομικών διαρθρώσεων των νοτίων περιοχών της κοινότητας και ιδιαίτερα της Ελλάδας. Τα ΜΟΠ επιδιώκουν τρεις στόχους: την ανάπτυξη όλων των τομέων της Οικονομίας, την προσαρμογή προς τις νέες συνθήκες και τη στήριξη της απασχόλησης και των εισοδημάτων.⁵³ Στο πλαίσιο των ΜΟΠ χρηματοδοτούνται οι εξής τομείς οικονομικής δραστηριότητας: η γεωργία, η αλιεία, η ενέργεια, η βιοτεχνία, η βιομηχανία και οι υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων και των τουριστικών.

Στο πρόγραμμα αγροτουρισμού, που εντάχθηκε στα ΜΟΠ, προβλέφθηκε και η επιδότηση αγροτικών συνεταιρισμών, οι οποίοι λειτουργούν με τον νόμο **1541/85**, εφόσον στο καταστατικό τους περιλαμβάνονται οι αγροτουριστικές δραστηριότητες.

Το πρόγραμμα ευνοεί περισσότερο τις αγροτουριστικές επενδύσεις από τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, διότι και οι περιορισμοί του κανονισμού **797/85** δεν υπάρχουν και το ύψος των επενδύσεων είναι πολύ μεγαλύτερο.⁵⁴ Τα ΜΟΠ υποβλήθηκαν από την Ελλάδα πριν από το 1986 και η διάρκεια τους ήταν τριετής ως επταετής.

Εκτός του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (ΚΠΣ) για τους αγροτουριστικούς συνεταιρισμούς, η επιτροπή συμβάλλει στην προώθηση της τουριστικής δραστηριότητας με την καθιέρωση πολυετών κοινοτικών προγραμμάτων που αφορούν στον τουρισμό. Τα πιο σημαντικά προγράμματα που προωθούν τον αγροτουρισμό είναι το **LEADER I**, το **LEADER II** και το New Opportunities for Women (**NOW**) (Αποστολόπουλος και Γιάγκου, 1997).

⁵² Η καθημερινή, Οδηγός Υπηρεσιών του δημοσίου 12, Η Ευρώπη των πολιτών(2), 21 Μαρτίου 1998, σσ.29-49

⁵³ Παπαγεωργίου, Κ., Ο.π (υποσ.36)

⁵⁴ Δροσοπούλου, Σόνια, Ο.π., (υποσ.1), σσ.114-116

Η κοινοτική πρωτοβουλία **LEADER** έχει ως στόχο της την ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας. Είναι το σημαντικότερο πρόγραμμα προώθησης του αγροτουρισμού, μαζί με τον κανονισμό **2328/91 EOK**. Οι ενέργειες που προβλέπονται στο πλαίσιο αυτού του προγράμματος, αφορούν μόνο τις επιλέξιμες περιφέρειες των στόχων 1 και 5β. Συγκεκριμένα ο στόχος 1 αφορά στις αναπτυξιακά καθυστερημένες περιφέρειες όπου το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν ανά κάτοικο είναι μικρότερο, τουλάχιστον κατά 25% του κοινοτικού μέσου όρου. Ο στόχος 5β αφορά στις μειονετικές αγροτικές περιοχές που γνωρίζουν σοβαρές δυσκολίες ανάπτυξης της υπαίθρου. Προωθείται η αγροτική ανάπτυξη σε τοπικό επίπεδο, μέσα από τη δημιουργία τοπικών ομάδων δράσης, οι οποίες διαχειρίζονται τις συνολικές επιδοτήσεις.⁵⁵

Το πρόγραμμα **INTERREG** αφορά στην προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των παραμεθορίων περιοχών.⁵⁶

Το πρόγραμμα **NOW** παρέχει νέες ευκαιρίες για τις γυναίκες.⁵⁷ Τα επιλέξιμα μέτρα για ενίσχυση μέσω της πρωτοβουλίας NOW τέθηκαν σε εφαρμογή τον Ιούλιο του 1991, έχουν τρεις πτυχές:

- ♦ Την προώθηση μικρών επιχειρήσεων, την αυτοαπασχόληση και τους συνεταιρισμούς γυναικών.
- ♦ Την παροχή υπηρεσιών, συμβουλών και προσανατολισμού των γυναικών για θέματα αγοράς εργασίας.
- ♦ Την ενίσχυση υποστήριξης της υποδομής παιδικής μέριμνας, που βρίσκεται κοντά σε επιχειρήσεις ή κέντρα κατάρτισης, καλύπτοντας το λειτουργικό κόστος της μέριμνας αυτής.

⁵⁵ Αποστολόπουλος,Κ.,Ο.π.(υποσ.26)

⁵⁶ Αποστολόπουλος,Κ.,Εισαγωγή στην αγροτική οικιακή οικονομία,Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 1995.

⁵⁷ Αποστολόπουλος,Κ.,Ο.π.(υποσ.56),σσ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΣΤΟΥΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥΣ ΚΑΙ ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΙ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΑΓΡΟΟΙΚΟΤΕΧΝΙΚΟΙ-ΑΓΡΟΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

2.1 Οι γυναίκες στον αγροτικό χώρο.

Η αποτίμηση της κατάστασης των γυναικών του αγροτικού χώρου είναι ιδιαίτερα χρήσιμη προκειμένου να ερμηνευθεί η σχέση των γυναικών με το συνεταιριστικό κίνημα.

Πριν όμως επιχειρηθεί αυτό θα ήταν σκόπιμο να προσδιοριστεί η έννοια του αγροτικού χώρου. Αν και δεν υπάρχει ένας ορισμός κοινά αποδεκτός και ακριβής, η έννοια του αγροτικού χώρου αναφέρεται συνήθως στο σύνολο του πληθυσμού της γης και των άλλων πηγών στην ανοιχτή ύπαιθρο και στις μικρές πληθυσμιακές ενότητες. Δεν αφορά μία συγκεκριμένη χρήση γης ή ένα συγκεκριμένο οικονομικό τομέα και δεν ταυτίζεται με διοικητικές ζώνες.⁵⁸ Περιγράφει περιοχές που είναι αραιοκατοικημένες ή κατοικημένες από μικρές πληθυσμιακές ενότητες όπου κυριαρχεί ο πρωτογενής τομέας και οι βιομηχανίες που στηρίζονται στον γεωργικό τομέα. Στις διεθνείς στατιστικές πολύ συχνά καθορίζεται ως ο χώρος που βρίσκεται έξω από τις πόλεις και τις πληθυσμιακές ενότητες άνω των 2.000 κατοίκων.

Αντικείμενο ενδιαφέροντός αποτελούν οι γυναίκες του αγροτικού χώρου. Η ομάδα των γυναικών του αγροτικού χώρου είναι μια ομάδα δύσκολη ως προς τον ορισμό της. Συχνά οι έννοιες αγρότισσα (farm woman) και γυναίκα του αγροτικού χώρου (rural woman) χρησιμοποιούνται ως ταυτόσημες. Γυναίκα του αγροτικού χώρου όμως είναι μια ευρύτερη έννοια που περιλαμβάνει τις γυναίκες εκείνες οι οποίες ζούν και εργάζονται στον αγροτικό χώρο.

Η θέση της γυναίκας-αγρότισσας στον αγροτικό χώρο παρουσιάζει πολλές ιδιαιτερότητες. Μία από αυτές, ιδιαίτερα σημαντική, είναι το γεγονός ότι η αγρότισσα συμμετέχει πάντα άμεσα στην παραγωγική διαδικασία ως «οικονομικός συντελεστής» και σε καμιά εποχή δεν περιορίζεται μόνο στις

⁵⁸ Γιδάρκου -Καφφέ Ισαβέλλα, Απασχόληση, θέση και ρόλος των γυναικών στην οικονομία και στην ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Εισήγηση στο Ευρωπαϊκό σεμινάριο με θέμα: Ο αγροτουρισμός και η συμβολή του στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς των χωρών της Ευρώπης, Υπουργείο Γεωργίας, Πλωμάρι Λέσβου, 1997, σσ.1-10.

εργασίες του σπιτιού και στην ανατροφή των παιδιών κ.ά., αλλά ταυτόχρονα καταπιάνεται και με τις περισσότερες εργασίες στους αγρούς. Παρόλα αυτά όμως η αγρότισσα εργαζόμενη δεν ελέγχει το «προϊόν της εργασίας της», το οποίο το διαχειρίζεται στην αρχή ο πατέρας, στη συνέχεια ο σύζυγος και αργότερα σε περίπτωση χηρείας ο γιός της αν έχει.⁵⁹

Η ανισότητα και η εκμετάλλευση της γυναίκας της αγροτικής τάξης χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερη σκληρότητα και ένταση. Η γυναίκα αυτή βρισκόμενη στη βάση της κοινωνικής πυραμίδας γίνεται εύκολα αντικείμενο εκμετάλλευσης και από τις άλλες κοινωνικές τάξεις και ιδιαίτερα από τον άνδρα-αγρότη.

Με βάση τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού του 1989 μπορούμε να σκιαγραφήσουμε τα βασικά κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά των γυναικών της υπαίθρου. Σύμφωνα με αυτά αξίζει να αναφερθούν τα εξής:

⇒ Οι γυναίκες αποτελούν το **52%** του συνόλου του οικονομικά ενεργού πληθυσμού των αγροτικών περιοχών της Ελλάδος. Το μεγαλύτερο ποσοστό των γυναικών αυτών έχουν ηλικία άνω των 45 ετών, γεγονός που αποδεικνύει τη γήρανση του γυναικείου πληθυσμού της υπαίθρου.

⇒ Οι γυναίκες των αγροτικών περιοχών στερούνται υψηλής εκπαίδευσης. Το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών είναι απόφοιτες στοιχειώδους εκπαίδευσης (42%), ενώ το **16%** αυτών είναι αναλφάβητες.

⇒ Το ποσοστό των παντρεμένων γυναικών που απασχολούνται στον αγροτικό τομέα είναι **68%** του συνόλου των απασχολούμενων γυναικών. Αυτό υποδηλώνει τη μεγάλη σχέση της γυναικείας απασχόλησης του αγροτικού χώρου με την οικογενειακή κατάσταση. Οι γυναίκες συχνά εγκαταλείπουν την εργασία τους μετά το γάμο και επιστρέφουν μετά την ενηλικίωση των παιδιών τους. Έτσι, η μεγαλύτερη συχνότητα εργαζομένων γυναικών διαπιστώνεται στις ηλικίες των 20-30 ετών και των 45 και άνω (ΕΣΥΕ, 1991).

⇒ Σύμφωνα με τα υπάρχοντα στοιχεία, οι γυναίκες (παντρεμένες και ανύπανδρες) που απασχολούνται στον αγροτικό χώρο (42%) είναι πολύ λιγότερες εκείνων που δεν απασχολούνται (57%). Το γεγονός αυτό

⁵⁹ Laiou-Antoniou, Ό.π., (υποσ.33), p.1

ελάχιστα υποδηλώνει την πραγματική κατάσταση που επικρατεί στον αγροτικό χώρο.

Και αυτό στην περίπτωση των γυναικών του αγροτικού χώρου, όπου οι γυναίκες συχνά εμπλέκονται σε άτυπες μορφές απασχόλησης. Τα δεδομένα, σχετικά με τον οικονομικό ρόλο των γυναικών, δίνουν συχνά μία εικόνα που υποεκτιμά την πραγματική συνεισφορά των γυναικών.⁶⁰

⇒ Η πλειοψηφία σχεδόν των γυναικών των αγροτικών περιοχών απασχολούνται στους κλάδους της Γεωργίας και της Κτηνοτροφίας. Στους άλλους δύο τομείς της οικονομίας (δευτερογενής-τριτογενής) η εκπροσώπηση των γυναικών είναι πολύ μικρότερη. Ένα ποσοστό περίπου 10% εργάζεται σε κλάδους όπως είναι το εμπόριο, τα ξενοδοχεία, τα εστιατόρια, ένα ποσοστό 7% στη βιοτεχνία-βιομηχανία και ένα 4% στον τριτογενή τομέα των παραγωγών (υπηρεσίες).⁶¹

⇒ Η πλειοψηφία των γυναικών που απασχολούνται στους κλάδους της γεωργίας και της κτηνοτροφίας είναι κυρίως άμισθες εργάτριες και συμβοηθούντα μέλη της οικογένειας.

Οι γυναίκες αυτές στερούνται προσωπικού εισοδήματος, αν και συμμετέχουν σε μεγάλο βαθμό στις γεωργικές εργασίες. Η γυναίκα παραμένει έτσι εφεδρική δύναμη στο χώρο της παραγωγής, υπό τη σκιά του άνδρα-αρχηγού.⁶²

⇒ Ένα σημαντικό ποσοστό γυναικών (24%) είναι αρχηγοί των εκμεταλλεύσεων. Οι γυναίκες αυτές ανέλαβαν την αρχηγία των εκμεταλλεύσεων, όχι γιατί θέλησαν να γίνουν επαγγελματίες αγρότισσες, αλλά περισσότερο για να εξασφαλίσουν ορισμένα πλεονεκτήματα, τα οποία πηγάζουν από την ανάληψη της αρχηγίας. Τα πλεονεκτήματα αυτά έχουν να κάνουν με την εξασφάλιση καλύτερων όρων δανειοδότησης και λήψης των επιδοτήσεων στις περιπτώσεις που οι άνδρες τους αδυνατούν να ανταποκριθούν στις εν λόγω απαιτήσεις.

Από τα παραπάνω προκύπτει με σαφήνεια το “προφίλ” των γυναικών του αγροτικού χώρου, το οποίο σκιαγραφείται ως εξής: γυναίκες χαμηλού εκπαιδευτικού επιπέδου, κυρίως μεγάλης ηλικίας, οι οποίες απασχολούνται στην οικογενειακή εκμετάλλευση ως άμισθες εργάτριες και συμβοηθούντα μέλη.

⁶⁰ Γιδάρáκου-Καφφέ, Ισαβέλλα, Ό.π., (υποσ.58), σσ.1-10

⁶¹ Τσάρτας, Π., Ό.π., (υποσ.28), σελ.

⁶² Γιδάρáκου, Ισαβέλλα, Ό.π., (υποσ.7), σελ.

Εκτός των προαναφερθέντων, των σχετικών με την κατάσταση των γυναικών στον αγροτικό χώρο, θα μπορούσαν να προστεθούν και ορισμένες άλλες διαπιστώσεις:

- ♦ Η γυναίκα στο αγροτικό χώρο αντιμετωπίζει, σχετικά με την απασχόλησή της, ένα σημαντικό πρόβλημα. Κυρίως γίνεται λόγος για τις γυναίκες εκείνες οι οποίες ασχολούνται με το νοικοκυριό και τη φροντίδα και ανατροφή των μικρών τους παιδιών. Οι γυναίκες αυτές ανήκουν στην κατηγορία των ατόμων που αποκαλούνται «αποθαρρημένοι εργάτες». Ονομάζονται έτσι γιατί, ενώ επιθυμούν να απασχοληθούν και να ενταχθούν στην παραγωγική διαδικασία του τόπου τους, οι συνθήκες είναι αυτές που δεν τους το επιτρέπουν.

Οι γυναίκες αυτές, αν και καταπιάνονται με όλες τις καθαρά γεωργικές εργασίες, συμβάλλοντας στην ενίσχυση του οικογενειακού εισοδήματος, παράλληλα με τη φροντίδα του νοικοκυριού και των παιδιών, δεν μπορούν να εργαστούν μακριά από το σπίτι τους.⁶³

- ♦ Η εκβιομηχάνιση της παραγωγής κατά τη δεκαετία 1950-1960 επηρέασε αρνητικά την ήδη μειονεκτική θέση της γυναίκας της υπαίθρου.⁶⁴ Έτσι το τίμημα της αγρότισσας από την εφαρμογή της τεχνολογίας είναι η τοποθέτησή της στο περιθώριο της παραγωγής ή η πλήρης υποβαθμισή της με τον περιορισμό αυτήςστις χειρωνακτικές εργασίες.

Η εκμηχάνιση της παραγωγικής διαδικασίας μείωσε τις ανάγκες σε εργατικό δυναμικό, αφαιρώντας κυρίως γυναικεία εργατικά χέρια. Η γυναίκα σταδιακά περιορίστηκε στο μικρόκοσμο του σπιτιού και έγινε λιγότερο ορατή ως εργατική δύναμη. Ο αγροτικός χώρος έχει μετατραπεί σε χώρο ανδρικής κυριαρχίας.

Οι άνδρες μονοπώλησαν τις νέες δραστηριότητες που αναπτύχθηκαν, επειδή αυτές γίνονταν με τις μηχανές, ενώ οι γυναίκες εκτελούσαν κυρίως χειρωνακτικές εργασίες.

Ο ρόλος της «μόνο- νοικοκυράς-συζύγου και μητέρας» άρχισε να χάνει με τον καιρό την αξία του και δεν αρκούσε πια να ικανοποιήσει την προσωπικότητα των γυναικών. Οι γυναίκες της υπαίθρου ένιωσαν την ανάγκη για την απόκτηση επαγγελματικής ταυτότητας και φυγής από τον αγροτικό χώρο.

⁶³ Παπακωνσταντινίδης, Α. Ό.π., (υποσ.6.), σσ.100-101 και Μουσούρου, Π. Γυναίκα και απασχόληση-Δέκα ζητήματα, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1993.

⁶⁴ Νικολαΐδου, Μάγδα, Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 25 Γ' τετραμήνου, 1995, Εκδόσεις ΕΚΚΕ, σσ.471-494

Στη δεκαετία του 1970 υπήρξε έντονος προσανατολισμός των γυναικών στον τριτογενή τομέα και αυτό ως αποτέλεσμα της οικογενειακής στρατηγικής να επενδύσει σε μόρφωση των κοριτσιών, έτσι ώστε αυτά να αποκτήσουν μία ασφαλή οικονομική θέση στον τριτογενή κυρίως τομέα, κάτι που αποτελεί προϋπόθεση για τη χειραφέτησή τους.⁶⁵ Σε όλες σχεδόν τις αγροτικές περιοχές οι γυναίκες προσφέρουν υπηρεσίες χαμηλής εξειδίκευσης ή εκτελούν χειρωνακτικές εργασίες. Οι άνδρες αναλαμβάνουν εργασίες που γίνονται με μηχανές, ασχολούνται με τη διακίνηση των παραγομένων αγροτικών προϊόντων και με τη διαχείριση των οικογενειακών εσόδων.

Η γυναίκα του αγροτικού χώρου εργάζεται στην οικογενειακή επιχείρηση προσφέροντας άμισθη εργασία. Είναι υπεύθυνη για την επιβίωση του αγροτικού νοικοκυριού, την κοινωνικοποίηση των παιδιών της και την αναπαραγωγή της οικογενειακής εκμετάλλευσης. Καταφέρνει να συνδυάζει με επιτυχία πολλαπλές δραστηριότητες για τις οποίες δεν υπάρχει αμοιβή.⁶⁶ Αν και η συμμετοχή των αγροτισσών στην γεωργική παραγωγή και στις άλλες δραστηριότητες του νοικοκυριού είναι πολύπλευρη, ωστόσο η παρουσία αυτών των γυναικών στη δημόσια σφαίρα (π.χ. επαφή με κρατικούς φορείς, αντιπροσώπευση σε επαγγελματικές οργανώσεις, κοινωνική ασφάλιση, διευκολύνσεις για εκπαιδευτική κατάρτιση) είναι περιορισμένη.

Οι κρατούσες κοινωνικές αξίες και αντιλήψεις, που θέλουν τη γυναίκα να ζει στη σκιά του άνδρα και να ασχολείται μόνο με τη φροντίδα του «νοικοκυριού» και τη φύλαξη και τη φροντίδα των παιδιών της, εμποδίζουν την παρουσία της στην πολιτική ζωή, στα συνδικαλιστικά όργανα και στους συνεταιρισμούς.

Αποτέλεσμα των προαναφερθέντων ήταν να καλλιεργηθεί στις γυναίκες του αγροτικού χώρου μία τάση φυγής προς τα αστικά κέντρα, εκεί όπου οι επιλογές για την ένταξή τους στην παραγωγική διαδικασία είναι περισσότερες.

Οι περιορισμοί για την απασχόληση των γυναικών των αγροτικών περιοχών είναι οι εξής:

- ◇ Η έλλειψη θέσεων εργασίας στην ύπαιθρο. Η αστική συγκέντρωση έχει ως επακόλουθο τη συρρίκνωση των δημοσίων και ιδιωτικών υπηρεσιών στην ύπαιθρο αφού ο συνολικός πληθυσμός περιορίζεται. Οι υπηρεσίες αναπτύσσονται και διογκώνονται στα μεγάλα πληθυσμιακά κέντρα. Ένα

⁶⁵ Γιδάρκου, Ισαβέλλα., Ό.π., (υποσ.7), σσ.1-10

⁶⁶ Τσάρτας, Π., Ό.π., (υποσ.28), σσ.26-32

εύγλωτο παράδειγμα του φαινομένου αποτελεί η συρρίκνωση της ποικιλότητας των επαγγελματιών στις κοινότητες με τον εκσυγχρονισμό της παραγωγής και την αγροτική έξοδο ή ο ελάχιστος αριθμός μικρών παιδιών, που αδυνατεί πλέον να υποστηρίξει τη λειτουργία των σχολείων Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

- ◇ Οι συνθήκες επικοινωνίας των μικρών πληθυσμιακών κέντρων με τους αστικούς χώρους, όπου προσφέρεται η εργασία. Η γυναίκα του αγροτικού χώρου αν δε διαθέτει δικό της μεταφορικό μέσο, είναι δύσκολο να μετακινηθεί στο χώρο της εργασίας της. Η γυναίκα είναι απομονωμένη και αδυνατεί να προσεγγίσει τις ευκαιρίες για επαγγελματική κατάρτιση και εξεύρεση εργασίας.
- ◇ Η ανεπάρκεια των κοινωνικών δομών στην ύπαιθρο. Δεν παρέχεται καμιά διευκόλυνση στις γυναίκες που έχουν τη μέριμνα των παιδιών και των ηλικιωμένων γονιών τους. Οι βρεφονηπιακοί σταθμοί, τα νηπιαγωγεία και τα ΚΑΠΗ είναι σπάνια στις αγροτικές περιοχές.
- ◇ Η γυναίκα ταυτόχρονα με την προσφορά υπηρεσιών που σχετίζονται με τη φροντίδα του νοικοκυριού, απασχολείται και στην οικογενειακή εκμετάλλευση, κάτι το οποίο αποτελεί αρνητικό παράγοντα στην αναζήτηση απασχόλησης έξω από το χώρο του νοικοκυριού ή έστω της κοινότητας.
- ◇ Οι απόψεις που θέλουν τη γυναίκα να απασχολείται αποκλειστικά με το νοικοκυριό και θεωρούν τον άνδρα υπεύθυνο για τη συντήρηση της οικογένειάς του αποκλειστικά με τη δική του εργασία. Είναι εξαιρετικά προσβλητικό για έναν άνδρα να στρέφεται η γυναίκα του στην αναζήτηση εξωγεωργικής απασχόλησης, αφού αυτό λειτουργεί ως ένδειξη της δικής του οικονομικής αδυναμίας να καλύψει τις ανάγκες της οικογένειάς του.⁶⁷ Όλα αυτά συντελούν αποφασιστικά στην περιθωριοποίηση της γυναίκας στο ρόλο της νοικοκυράς.

Άρα οι γυναίκες αποτελούν μία κρυμμένη και ανεκμετάλλευτη εργατική δύναμη, η κατάλληλη αξιοποίηση και ενεργοποίηση της οποίας αποτελεί βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη του αγροτικού τομέα.

⁶⁷ Γιδάρκου Καφέ Ισαβέλλα, «Απασχόληση, θέση και ρόλος των γυναικών στην οικονομία και στην ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών της Ενωμένης Ευρώπης, Ο Σύμβουλος, τεύχος 3, Μάιος-Ιούνιος 1997, σελ.8

2.2 Η συμμετοχή των γυναικών της υπαίθρου στους συνεταιρισμούς.

Οι γυναίκες, παρά το γεγονός ότι αποτελούν μεγάλο μέρος του εργατικού δυναμικού της χώρας που συμμετέχει στην αγροτική παραγωγή, έχουν πολύ μικρή παρουσία σε συλλογικούς φορείς και ιδίως στους συνεταιρισμούς. Βέβαια, η μικρή αυτή συμμετοχή των γυναικών στους συνεταιρισμούς είναι κάτι το οποίο δεν ισχύει μόνο στην Ελλάδα αλλά παρατηρείται και διεθνώς στις αναπτυσσόμενες αλλά και στις αναπτυγμένες χώρες.⁶⁸

Οι κύριοι παράγοντες που εμποδίζουν τη συμμετοχή των γυναικών στους συνεταιρισμούς, τόσο σε διεθνές επίπεδο όσο και σε επίπεδο χώρα είναι οι εξής:

☞ **Η έλλειψη χρόνου.** Οι γυναίκες επιφορτισμένες όχι μόνο με τις εργασίες του σπιτιού και τη φροντίδα των παιδιών τους αλλά και με την απασχόληση τους στον αγροτικό χώρο εργασίας, αντιμετωπίζουν έντονο πρόβλημα έλλειψης χρόνου.

Ο τριπλός ρόλος της γυναίκας (εργαζόμενη, μητέρα, νοικοκυρά) δεν τους παρέχει την πολυτέλεια για την ανάληψη επιπλέον αρμοδιοτήτων.⁶⁹

☞ **Η ύπαρξη μέχρι πρότινος νομικών εμποδίων** τα οποία εμποδίζαν τη συμμετοχή της γυναίκας στους συνεταιρισμούς.⁷⁰

☞ **Η ύπαρξη παραδοσιακών εμποδίων,** Οι κοινωνικο-οικονομικές δομές στην ύπαιθρο είναι τέτοιες που ευνοούν την “απομόνωση” και την περιθωριοποίηση των γυναικών του αγροτικού χώρου μέσα στο νοικοκυριό, μιας και οι επιλογές τους για ανάληψη ρόλων έξω από την οικογενειακή εκμετάλλευση είναι περιορισμένες.⁷¹ Οι νομοθετικές ρυθμίσεις δεν αρκούν για να αλλάξουν οι κοινωνικές συνθήκες, οι νοοτροπίες και τα στερεότυπα της γυναίκας της αγροτικής τάξης.

☞ **Η ανεπαρκής εκπαίδευση.** Οι αγρότισσες ανήκουν σε εκείνη την κατηγορία των γυναικών που είναι αγνοημένες σε θέματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Οι αγρότισσες χρειάζονται εκπαίδευση σε θέματα management, οικονομικά,

⁶⁸ Τσάρτας,Π., Ό.π.,(υποσ.28),σσ.32-33

⁶⁹ Δροσοπούλου,Σόνια., Ό.π., (υποσ.1),σελ.138

⁷⁰ Ό.π.,σελ.139

⁷¹ Δροσοπούλου,Σόνια,Ό.π.,(υποσ.1) και Bonomi Aldo, «οι Αγροτουριστικοί και Βιοτεχνικοί Συνεταιρισμοί και οικονομικές επιπτώσεις τους στην αγροτική οικογένεια».Εισηγήσεις και συμπεράσματα από την επιστημονική συνάντηση με θέμα:πολυδραστηριότητα και Αγροτική Ανάπτυξη,Αθήνα 1986,,Υπουργείο Γεωργίας-Διεύθυνση Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας, Αθήνα 1986,

χρηματοδοτικά, συνεταιριστικής δράσης, σε θέματα τεχνογνωσίας κ.λ.π., έτσι ώστε να αναπτύξουν τις δεξιότητες και τις ικανότητες εκείνες, που θα τις καταστήσουν ικανές να λειτουργήσουν ως αυτοτελείς οικονομικές οντότητες και να κατανοήσουν τα πλεονεκτήματα της συμμετοχής τους στο συνεταιρισμό. Η γεωργική εκπαίδευση στη Ελλάδα δεν έχει φτάσει σήμερα στο επιθυμητό επίπεδο. Ο σημερινός αγρότης/αγρότισσα δεν έχει αποκτήσει ένα τέτοιο υπόβαθρο επαγγελματικών γνώσεων που να του επιτρέπει να αξιοποιεί τα μέσα που διαθέτει και να δέχεται ευκολότερα το καινούργιο και από την άλλη να μπορεί να εμπιστεύεται επιστημονικά καταρτισμένους συμβούλους που θα του υποδεικνύουν λύση στα προβλήματά του.

Σχετικά με τους αγροτικούς συνεταιρισμούς η συμμετοχή των γυναικών ήταν ασήμαντη. Αυτό οφειλόταν στο γεγονός ότι μέλος του συνεταιρισμού είχε το δικαίωμα να είναι μόνο ο σύζυγος, ως αρχηγός της οικογένειας, ο οποίος είχε δική του περιουσία. Οι γυναίκες ακόμη και αν είχαν περιουσία μετά το γάμο τους ανέθεταν τη διαχείριση αυτής στο σύζυγο τους.

Βέβαια στις μέρες μας, η θέση της Ελληνίδας αγρότισσας έχει βελτιωθεί σημαντικά σε σχέση με το παρελθόν. Αυτό είναι αποτέλεσμα της ψήφισης νέων νομοθετημάτων και τροποποίησης των ήδη υπαρχόντων, ώστε να παρέχεται στις γυναίκες το δικαίωμα συμμετοχής σε συλλογικούς, πολιτικούς, κοινωνικούς και επαγγελματικούς φορείς.

Η ισχύουσα συνεταιριστική νομοθεσία αίρει όλα τα εμπόδια για την εγγραφή των γυναικών στους Συνεταιρισμούς. Η μοναδική προϋπόθεση που χρειάζεται είναι να εργάζεται στην αγροτική εκμετάλλευση.⁷² Παρόλα αυτά όμως η συμμετοχή των αγροτισσών δεν έχει αυξηθεί και παραμένει κατά μέσο όρο στο 10-12%. Όπως φαίνεται λοιπόν σήμερα η αιτία δεν βρίσκεται πλέον σε νομικούς θεσμικούς περιορισμούς αλλά πρέπει αλλού να ζητηθεί.

Οι γυναίκες καταπονημένες από ένα ήδη υπερβολικό φόρτο εργασίας, δυσκολεύονται να αναλάβουν επιπλέον ευθύνες και ρόλους. Δεν είναι λίγες οι γυναίκες της υπαίθρου που υποστηρίζουν ότι η εκπροσώπηση της οικογένειας στον πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό χώρο ανήκει στον άνδρα-σύζυγο, ενώ ο δικός τους ρόλος είναι στο σπίτι και στην οικογένεια. Ο φόβος τους απέναντι στον κίνδυνο αποτυχίας στους νέους ρόλους,

⁷² Γεωργιάδου Χρυσάνθη, «οι αγρότισσες στους συνεταιρισμούς και τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις»
Αγροτικός συνεργατισμός, έτος 44, τεύχος 4, Απρίλιος 1989, σ.48-55

αποτελεί έναν ακόμη ανασταλτικό παράγοντα για τη συμμετοχή τους συνεταιρισμούς.

Οι γυναίκες εγγράφονται στους συνεταιρισμούς στην προσπάθεια τους να αποκτήσουν επαγγελματική ταυτότητα και κατοχύρωση. Οι κυριότεροι όμως λόγοι που ωθούν τις γυναίκες να συμμετάσχουν στους αγροτικούς συνεταιρισμούς είναι η έλλειψη ανδρών στην οικογένεια. Έτσι, γυναίκες χήρες, ορφανές και ανύπανδρες ή γυναίκες που ο άνδρας έχει εξωγεωργική απασχόληση ή είναι μεγάλης ηλικίας, γίνονται μέλη των αγροτικών συνεταιρισμών.⁷³

Επιπλέον, οι διευκολύνσεις που παρέχονται στα μέλη των συνεταιρισμών σε θέματα ασφάλισης, αγροτικής πίστης και διάθεσης του αγροτικού προϊόντος αποτελούν ισχυρά κίνητρα για την εγγραφή τους σ' αυτούς.

Η ανάγκη για την υποστήριξη της αγρότισσας με την εφαρμογή ιδιαίτερων μέτρων αναγνωρίζεται από τους πολιτικούς και συλλογικούς φορείς. Το **Υπουργείο Γεωργίας**, η Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών (**ΠΑΣΕΓΕΣ**), η Γενική Γραμματεία Ισότητας (**ΓΓΙ**), ο Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (**ΟΑΕΔ**) και το Ελληνικό Κέντρο Παραγωγικότητας (**ΕΛΚΕΠΑ**), έχουν οργανώσει μία σειρά από ενημερωτικά-εκπαιδευτικά προγράμματα, τα οποία εφαρμόζονται έχοντας ως στόχο τους την ενθάρρυνση και την ενεργοποίηση της αγρότισσας, έτσι ώστε να καταστεί ικανή να αναλάβει οικονομικούς, επαγγελματικούς, πολιτικούς και κοινωνικούς ρόλους.

Ειδικότερα προγράμματα εκπαίδευσης και επιμόρφωσης σε αγρότισσες σε θέματα συνεταιρισμών και οργάνωσης-διοίκησης γεωργικών εκμεταλλεύσεων παρέχονται από φορείς όπως η **ΠΑΣΕΓΕΣ** και το **ΕΛΚΕΠΑ**.⁷⁴

Η Γενική Γραμματεία ισότητας και ο **ΟΑΕΔ** χρηματοδοτούν συγκεκριμένες πρωτοβουλίες αγροτισσών, για τη δημιουργία θέσεων αυτοαπασχόλησης, παράλληλα με τα εκπαιδευτικά προγράμματα για αγρότισσες. Το Υπουργείο Γεωργίας εφαρμόζει διαρκώς ορισμένα προγράμματα, όπως το πρόγραμμα Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας και το πρόγραμμα εξωγεωργικής επαγγελματικής κατάρτισης αγροτισσών.

⁷³ Δαμιανός (Δ), Κασίμης(Χ), Μωυσίδης(Α), Ντεμούσης(Μ), Η πολυαπασχόληση στον αγροτικό τομέα και η αναπτυξιακή πολιτική στην Ελλάδα, σ73

⁷⁴ Γεωργιάδου,Χρυσάνθη,Ο.π.(υποσ.72),σσ.48-55 και Τσάρτας (Π)- Θανοπούλου, Μαρία, Ο.π.,σσ.37-38.

Τόσο το Υπουργείο Γεωργίας, όσο και η **ΠΑΣΕΓΕΣ** που αποτελεί το κορυφαίο συντονιστικό όργανο των αγροτών, έχουν ως στόχους τους την ενίσχυση των συλλογικών δραστηριοτήτων των παραγωγών και ιδιαίτερα των γεωργικών συνεταιρισμών.

Στη δεκαετία του '60 ένα σημαντικό βήμα για τη γεωργική εκπαίδευση στη χώρα μας-ιδίως της εξωσχολικής- αποτέλεσε η ίδρυση 34 Κέντρων Γεωργικής Εκπαίδευσης (ΚΕ.Γ.Ε.). Σ' αυτά είχαμε εκπαίδευση των αγροτισσών σε οικοτεχνικές-βιοτεχνικές δραστηριότητες και η προώθηση της ανάπτυξης συλλογικών δραστηριοτήτων στο χώρο της κοινότητας για την υποστήριξη του οικογενειακού εισοδήματος.

Έτσι, ιδρύθηκαν οι πρώτοι γυναικείοι βιοτεχνικοί και αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί από το Υπουργείο Γεωργίας σε συνεργασία με την **ΑΤΕ, ΠΑΣΕΓΕΣ, ΕΟΜΜΕΧ**, κ.λ.π. μέσα από διάφορα κοινοτικά προγράμματα (**NOW, INTERREG, LEADER I**). Ιδρύθηκαν σε διάφορες περιοχές της χώρας, κυρίως αγροτικές, και έχουν αναπτύξει ποικίλες δραστηριότητες οικοτεχνίας, χειροτεχνίας, βιοτεχνίας, αγροτουρισμού κ.λ.π.⁶⁷

2.3. Οι γυναικείοι Αγροοικοτεχνικοί-Αγροβιοτεχνικοί και Αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί: το πλαίσιο ίδρυσής τους.

Η πρωτοβουλία για την ίδρυση των γυναικείων αγροτουριστικών και αγροοικοτεχνικών-αγροβιοτεχνικών συνεταιρισμών στη χώρα μας ανήκει στη Γενική Γραμματεία Ισότητας και αποτελεί την πρώτη προσπάθεια ένταξης των συνεταιρισμών σε αγροτουριστικά προγράμματα⁶⁸.

Η προσπάθεια αυτή στηρίχθηκε σε ανάλυση της τουριστικής ζήτησης, στη μέριμνα για την ισότητα των δύο φύλων και στο συνεταιριστικό κίνημα.⁶⁹

Η απόφαση της ΓΠ για την προώθηση αποκλειστικά γυναικείων αγροτουριστικών συνεταιρισμών στηρίχθηκε στις ακόλουθες διαπιστώσεις.⁷⁰

⁶⁷ Γσάρτας, Π., Ό.π., (υποσ.28), σσ.35-37

⁶⁸ Μανώλογλου (Ε), Εγχειρίδιο αγροτουρισμού, Διακρατικό Πρόγραμμα ALTUR - ΕΟΤ, Αθήνα 1993, σσ.

⁶⁹ Ιακωβίδου, Ολγα., Ό.π., (υποσ.38), σσ.137-145

⁷⁰ Ό.π. (υποσ.38), σσ.137-145 και Αποστολόπουλος (Κ) και Γιάγκου(Δ), Αγροτουρισμός και Αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί. Παράγοντες τοπικής ανάπτυξης του Ελληνικού αγροτικού χώρου.

- Η συμμετοχή των γυναικών των αγροτικών περιοχών στους κοινωνικούς θεσμούς (συνεταιρισμούς, συλλόγους, τοπική αυτοδιοίκηση κ.λ.π.) είναι περιορισμένη.
- Οι γυναίκες αγρότισσες, παρά το γεγονός ότι συμμετέχουν στις γεωργικές εργασίες σε σημαντικό βαθμό, είναι άμισθες εργάτριες και στερούνται προσωπικού εισοδήματος.
- Οι γυναίκες συμμετέχουν πιο εύκολα σε γυναικείους συνεταιρισμούς παρά σε μεικτούς.

Η συνεταιριστική μορφή επελέγη για τους εξής λόγους:

- ⇒ Μέσω των συνεταιρισμών ασκείται μία νόμιμη και οργανωμένη συλλογική αγροτουριστική προσπάθεια, η οποία υπόκειται σε συγκεκριμένες αγροτουριστικές προδιαγραφές και όρους. Η ποιότητα των παρεχομένων τουριστικών υπηρεσιών υφίσταται το διαρκή έλεγχο της ΑΤΕ, του ΕΟΤ και άλλων φορέων, έτσι ώστε να διατηρείται σε υψηλό επίπεδο.⁷⁹
- ⇒ Οι γυναικείοι συνεταιρισμοί μπορούν να αποτελούν ένα κανάλι που θα μεταφέρει τη «φωνή» της γυναίκας στη ζωή του τόπου οικονομική, κοινωνική και πολιτική.
- ⇒ Τα μέλη του συνεταιρισμού με σχετικά χαμηλό κόστος επιδιορθώνουν δωμάτια, που ήδη υπάρχουν, μετατρέποντάς τα σε τουριστικά καταλύματα.⁸⁰
- ⇒ Οι συνεταιρισμοί έχουν σαν βάση τους ανθρώπους (ανθρωποκεντρικοί) μάλλον παρά το κέρδος (κερδοσκοπικοί). Μέσα από αυτούς τους συνεταιρισμούς άνθρωποι με ελάχιστους οικονομικούς πόρους ή και μικρή πολιτική δύναμη μπορούν να καλύψουν τις κοινές ανάγκες τους.
- ⇒ Οι γυναικείοι αυτοί συνεταιρισμοί έχουν ευκολότερη πρόσβαση σε χρηματοδοτικές πηγές, οι οποίες χρηματοδοτούν συλλογικές προσπάθειες και μάλιστα γυναικείες π.χ. πρόγραμμα NOW, LEADER κ.ά.

⁷⁹ Λαΐου -Αντωνίου (Χ), Μελέτη σκοπιμότητας ανάπτυξης Αγροτουρισμού και εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην επαρχία της Σητείας, Σεπτέμβριος 1995, Ο.Α.Σ. Α.Ε. LEADER I

⁸⁰ Ο.π., σελ.

⇒Οι συνεταιρισμοί, ως νομικά πρόσωπα, έχουν μεγαλύτερη ευελιξία.

⇒Επίσης, καθίσταται ευκολότερη η διαφήμιση και η προβολή της συλλογικής επιχείρησης και της περιοχής στην οποία είναι εγκατεστημένη, κάτι το οποίο δεν μπορεί να επιτύχει κάθε αγρότης μεμονωμένα.⁸¹

Οι συνεταιρισμοί αυτοί εξειδικεύτηκαν στην παροχή αγροτουριστικών και αγροοικοτεχνικών υπηρεσιών, για τις οποίες δεν απαιτούνταν ιδιαίτερα μεγάλα κεφάλαια.

Επιπλέον, λόγοι για την επιλογή του συγκεκριμένου είδους συνεταιρισμού ήταν:

- * οι δραστηριότητες αυτές είναι οικείες στις γυναίκες και επιτρέπουν στις αγρότισσες να εισπράττουν οι ίδιες την αμοιβή, χωρίς την παρέμβαση του συζύγου. Οι γυναίκες δεν εξυπηρετούν απλά τους ξένους τουρίστες, αλλά ταυτόχρονα αναπτύσσουν και επιχειρηματικές δραστηριότητες.⁸²

- * ο αγροτουρισμός αποτέλεσε μία πρωτοπόρο μορφή τουριστικής δραστηριότητας, με ιδιαίτερο σεβασμό στο περιβάλλον και τον πολιτισμό κάθε τόπου.

Ο πρώτος Γυναικείος αγροτουριστικός συνεταιρισμός άρχισε να λειτουργεί το **1984** στην **Πέτρα της Λέσβου**.⁸³

Η μεγάλη εισροή τουριστών στο νησί είχε δημιουργήσει την ανάγκη για την κατασκευή μεγάλων ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων, σε βάρος της καλλιεργήσιμης γης, από την οποία εξαρτώταν η διατήρηση της αγροτικής οικονομίας της περιοχής. Οι γυναίκες της περιοχής, με τη βοήθεια της ΓΠΙ και την ΑΤΕ, δραστηριοποιήθηκαν προκειμένου να προστατεύσουν την περιοχή τους από μία ενδεχόμενη περιβαλλοντική υποβάθμιση και προχώρησαν στη δημιουργία του συνεταιρισμού.

Οι γυναίκες μέλη του συνεταιρισμού ξεκίνησαν μία προσπάθεια ανάπτυξης της παρούσας στέγασης, προκειμένου και οι τουρίστες να φιλοξενηθούν, αλλά ταυτόχρονα να διατηρήσει το γραφικό χωριό των ψαράδων τη φυσιογνωμία του.⁸⁴

Η προσπάθεια αυτή για την ίδρυση γυναικείων αγροτουριστικών και αγροοικοτεχνικών συνεταιρισμών, με αφετηρία το συνεταιρισμό στην Πέτρα της Λέσβου, εντάχθηκε στα πλαίσια της τότε κοινοτικής πολιτικής,

⁸¹ Ο.π.

⁸² Τσάρτας, Π., Ο.π (υποσ.28),σελ.40

⁸³ Ιακωβίδου, ό.λ.α., Ο.π.(υποσ.78),σελ 139.

⁸⁴ Laiou-Antoniou Gh. Ο.π.(υποσ.33),p.1

στον τομέα της ισότητας των δύο φύλων, η οποία είχε ως κύριους στόχους της :

- α. Την ένταξη της αγρότισσας στην παραγωγή με όρους ίσους προς του άνδρα, έτσι ώστε να πάψει, να ανήκει στην κατηγορία των συμβοηθούντων και μη αμειβομένων μελών.⁸⁵
- β. Τη συμμετοχή της αγρότισσας στην πολιτική ζωή, στους συνεταιρισμούς και στα συνδικαλιστικά όργανα.

Μετά την ίδρυση του πρώτου γυναικείου αγροτουριστικού συνεταιρισμού στην Πέτρα της Λέσβου ακολουθούν οι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί στα Αμπελάκια της Θεσσαλίας, στην Αράχωβα της Βοιωτίας, στα Μαστιχοχώρια της Χίου, στον Άγιο Γερμανό της περιοχής Πρεσπών (1985), στη Μαρώνεια της Ροδόπης (1988), στη Ζαγορά Μαγνησίας και στο Γαβαλοχώρι Χανίων (1993) και τέλος στους Φαράδες της περιοχής των Πρεσπών και στη Δαδιά του Έβρου (1994).⁸⁶

Πέρα όμως από τους καθαρά αγροτουριστικούς συνεταιρισμούς, δημιουργήθηκαν και πολλοί γυναικείοι συνεταιρισμοί αγροοικοτεχνικού και αγροβιοτεχνικού κυρίως χαρακτήρα, οι οποίοι ήταν εξειδικευμένοι στην παρασκευή παραδοσιακών εδεσμάτων και χειροτεχνικών προϊόντων, που βασίζονταν στη λαϊκή τέχνη της κάθε περιοχής.⁸⁷

Συνεταιρισμοί αυτής της κατηγορίας είναι ο Συνεταιρισμός χειροτεχνίας και ειδών Λαϊκής Τέχνης Καλλιμασιάς Χίου, ο Γυναικείος Συνεταιρισμός Λαϊκής Τέχνης «Η ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ» στο Καρπενήσι της Ευρυτανίας. Ο Συνεταιρισμός παραδοσιακού υφαντού Κρητικής Λαϊκής Τέχνης στις Μοίρες Ηρακλείου κ.ά.⁸⁸

Θα πρέπει όμως στο σημείο αυτό να επισημανθεί ότι και οι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί, παρά το γεγονός ότι ήταν εξειδικευμένοι στην παροχή τουριστικών καταλυμάτων, με ή χωρίς πρωινό, ασχολούνταν και με την παροχή εστίασης, κυρίως με “τοπικά γεύματα” της περιοχής και με την παρασκευή και διάθεση τοπικών αγροτικών προϊόντων και οικιακών-παραδοσιακών παρασκευασμάτων, όσο και χειροτεχνικών προϊόντων.

⁸⁵ Τσάρτας,(Π)-Θανοπούλου Μαρία , Ό.π.(υποσ.28) και Ιακωβίδου Όλγα, Ό.π.(υποσ.38),σελ. 139

⁸⁶ Αγροτουριστικοί και Αγροοικοτεχνικοί Συνεταιρισμοί , Διεύθυνση Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας , Υπουργείο Γεωργίας , Αθήνα 1997

⁸⁷ Ιακωβίδου Όλγα, Ό.π.(υποσ. 78),σελ

⁸⁸ Στοιχεία Υπουργείου Γεωργίας , Διεύθυνση Αγροτικής Οικιακής οικονομίας:Συνεταιρισμοί Αγροτικής Βιοτεχνίας και οικοτεχνίας ,1997.

Η ίδρυση και λειτουργία των πρώτων αγροτουριστικών συνεταιρισμών στηρίχθηκε στις αρχές του νόμου **1257/82** και αυτών που ακολούθησαν, στις αρχές του νόμου **1541/85** περί «Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων».⁸¹

Η πρωτοβουλία αυτή, της ίδρυσης γυναικείων αγροτουριστικών συνεταιρισμών, ενισχύθηκε από πολλούς φορείς. Συγκεκριμένα, η χρηματοδότηση του έργου αυτού υποστηρίχθηκε από φορείς όπως ο Ελληνικός Οργανισμός Μικρομεσαίων Μεταποιητικών Επιχειρήσεων και Χειροτεχνίας (**ΕΟΜΜΕΧ**), **ΕΟΤ**, **ΑΤΕ**, Δημόσια Επιχείρηση Πολεοδόμησης, Οικισμού και Στέγασης (**ΔΕΠΟΣ**) κ.ά.

Την επιμόρφωση των μελών, με τη διοργάνωση ειδικών σεμιναρίων, ανέλαβαν, εκτός από τη Γενική Γραμματεία Ισότητας, ο **ΟΑΕΔ**, το **ΕΛΚΕΠΑ**, οι Νομαρχιακές Επιτροπές Λαϊκής Επιμόρφωσης (**ΝΕΛΕ**), η **ΠΑΣΕΓΕΣ** κ.ά.

Οι αναγκαίες προϋπόθεσεις για την ίδρυση, οργάνωση, και λειτουργία αγροτουριστικού συνεταιρισμού είναι οι εξής (Αποστολόπουλος, 1997):

✚ Η λειτουργία ικανού αριθμού αγροτουριστικών καταλυμάτων στην περιοχή.

✚ Η ανάπτυξη συνεταιριστικού πνεύματος, μεταξύ των γυναικών της περιοχής που διαθέτουν τα καταλύματα.

✚ Η ανάδειξη ηγετικής ή ηγετικών προσωπικοτήτων μεταξύ των γυναικών, οι οποίες θα πρέπει να εμφορούνται από ανιδιοτελείς σκοπούς.

✚ Η ανάπτυξη αγροοικοτεχνικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων παραγωγής ειδών λαϊκής τέχνης και παρασκευής παραδοσιακών εδεσμάτων.

✚ Η ενίσχυση της ιδεολογίας και της πρακτικής του αγροτουριστικού συνεργατισμού από φορείς τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης.

Η διαδικασία η οποία ακολουθείται για την ίδρυση και λειτουργία ενός αγροτουριστικού-αγροοικοτεχνικού συνεταιρισμού, σε περιοχές που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για την ανάπτυξη αγροτουρισμού, είναι οι εξής (Ιακωβίδου, 1992):

⁸¹ Δροσοπούλου, Σόνια, Ο.π.(υποσ.1),σελ.141 και Ιακωβίδου, Όλγα, Ο.π.,(υποσ.38)σελ.140

Αρχικά αναζητείται μία ομάδα δυναμικών και τολμηρών γυναικών, οι οποίες θα αναλάβουν και το ξεκίνημα του συνεταιρισμού, παρακινώντας και άλλες γυναίκες να συνεταιριστούν. Απαραίτητη θεωρείται και η διερεύνηση «αποδοχής» του προτεινόμενου προγράμματος από τον τοπικό πληθυσμό με τη χρήση ερωτηματολογίων.

Κατόπιν γίνεται πρόσκληση για την «ένταξη» της κατοικίας στο πρόγραμμα ανάπτυξης του αγροτουρισμού. Έτσι, επιθεωρητές του ΕΟΤ επισκέπτονται τα καταλύματα και εξετάζουν αν οι προτεινόμενες κατοικίες πληρούν τις προδιαγραφές που υπάρχουν για τις περιπτώσεις των τουριστικών καταλυμάτων. Σε περιπτώσεις που υπάρχουν σχετικά προβλήματα στις προτεινόμενες για αγροτουριστική χρήση κατοικίες, υποδεικνύονται από υπεύθυνο μηχανικό οι απαραίτητες εργασίες, οι οποίες θα πρέπει να γίνουν προκειμένου αυτές να ανταποκρίνονται πλήρως στις προδιαγραφές του ΕΟΤ.

Η νομική σύσταση του συνεταιρισμού γίνεται είτε κατά τη διάρκεια εκτέλεσης των εργασιών ή μετά από την ολοκλήρωση αυτών. Σημαντική είναι η υποστήριξη που παράχεται από τη Γενική Γραμματεία Ισότητας.

Η νομική σύσταση του συνεταιρισμού προϋποθέτει την ύπαρξη μίας ομάδας γυναικών (τουλάχιστον 15), οι οποίες αφού επιλέξουν τις δραστηριότητες του συνεταιρισμού τους, υπογράφουν την πράξη σύστασης ενώπιου δικηγόρου και εκλέγουν την προσωρινή διοικούσα επιτροπή. Τέλος υποβάλλουν το καταστατικό στο Ειρηνοδικείο και μετά την έγκρισή του εκλέγουν τα όργανα του συνεταιρισμού.

Σημαντική είναι η υποστήριξη των αγροτουριστικών και αγροοικοτεχνικών συνεταιρισμών από την πλευρά της ΕΕ., λόγω του ενδιαφέροντος που εκδηλώνει για την προώθηση του αγροτουρισμού. Το ιδιαίτερο αυτό ενδιαφέρον είναι αποτέλεσμα του ότι οι εν λόγω συνεταιρισμοί βρίσκονται κυρίως σε γεωργικές περιοχές ή σε περιοχές η οικονομία των οποίων παρουσιάζει αναπτυξιακά προβλήματα, συμβάλλοντας στη διαφοροποίηση και την αύξηση των εδόδων και της απασχόλησης.

Σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Γεωργίας⁹⁰ είναι τα βασικά προγράμματα, τα οποία χρηματοδοτούνται από κοινοτικούς πόρους και στα οποία υπάγονται οι εν λόγω συνεταιρισμοί της χώρας μας. Το ένα αφορά τις τουριστικές επενδύσεις και το άλλο την εκπαιδευτική-επαγγελματική κατάρτιση των αγροτών.

⁹⁰ Ιακωβίδου, Όλγα, Ό.π.(υποσ.38), σσ.142-143.

Στο πρόγραμμα των τουριστικών επενδύσεων και στο πλαίσιο της Γεωργικής πολιτικής της κοινότητας αναφέρεται ο κανονισμός 2328/91, που έχει αντικαταστήσει τον κανονισμό 797/85, ο οποίος αφορά κυρίως τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των Γεωργικών Διαρθρώσεων.

Στο πλαίσιο της περιφερειακής πολιτικής της κοινότητας αναφέρονται τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ), Κανονισμός (ΕΟΚ) 2088/85, που εφαρμόζονται στις περιοχές ΜΟΠ της χώρας από δικαιούχους που έχουν τις προϋποθέσεις.

Στο πλαίσιο των προγραμμάτων κοινοτικής πρωτοβουλίας αναφέρεται το πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης με την ονομασία LEADER, που επιτρέπει στην Κοινότητα να υιοθετήσει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση στον τομέα της αγροτικής ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο. Μεταξύ των ενεργειών που χρηματοδοτούνται είναι και αυτή του αγροτικού τουρισμού.

Στο πρόγραμμα εκπαιδευτικής- επαγγελματικής κατάρτισης αναφέρονται:

- Στα πλαίσια του ΜΟΠ (καν. 2088/85), το πρόγραμμα (1986-92) επαγγελματικής κατάρτισης σε θέματα αγροτουρισμού.

- Στα πλαίσια της Κοινοτικής πρωτοβουλίας INTEREG (1991-1993) βάσει του καν. (ΕΟΚ) 4253/88 άρθρο 11, το εκπαιδευτικό πρόγραμμα για συμπληρωματική απασχόληση στον τομέα του αγροτικού τουρισμού κ.ά.

ΜΕΡΟΣ Β΄ ΕΙΔΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟΥΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΥΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥΣ ΚΑΙ ΑΓΡΟΟΙΚΟΤΕΧΝΙΚΟΥΣ ΑΓΡΟΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟΥΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.

3.1 Μεθοδολογική προσέγγιση.

Στο δεύτερο αυτό μέρος της παρούσας μελέτης το ενδιαφέρον εστιάζεται στην πλήρη καταγραφή όλων των υφισταμένων γυναικείων αγροτουριστικών και αγροοικοτεχνικών συνεταιρισμών στην Ελλάδα σήμερα. Προκειμένου να επιτευχθεί κάτι τέτοιο ακολουθήθηκε η εξής διαδικασία:

Αρχικά έγινε μία προσπάθεια για τη συλλογή όλων των στοιχείων εκείνων που αφορούσαν τους ήδη καταγεγραμμένους γυναικείους αγροτουριστικούς και αγροοικοτεχνικούς συνεταιρισμούς από φορείς όπως η Διεύθυνση Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας του Υπ. Γεωργίας και η ΠΑΣΕΓΕΣ.

Στη συνέχεια προκειμένου να εξακριβωθεί η ύπαρξη και άλλων συνεταιρισμών αγροοικοτεχνικού-αγροβιοτεχνικού και αγροτουριστικού χαρακτήρα, οι οποίοι μέχρι σήμερα δεν έχουν καταγραφεί επισήμως, εστάλησαν επιστολές προς τις 123 Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών (ΕΑΣ), καθώς επίσης στις 54 Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις και στα 19 Επαρχεία της χώρας μας.

Μέσα από τις επιστολές αυτές εξητείτο οι έγγραφη απάντηση από μέρους των αρμοδίων, σχετικά με την ύπαρξη ή όχι τυχόν υφιστάμενων συνεταιρισμών αγροοικοτεχνικού-αγροβιοτεχνικού και αγροτουριστικού χαρακτήρα στην περιφέρεια τους, καθώς και στοιχεία για τη λειτουργία τους.

Η προσπάθεια αυτή αποδείχθηκε αρκετά εποικοδομητική, μιας και εντοπίστηκαν 27 νέοι γυναικείοι συνεταιρισμοί αγροτουριστικού και αγροοικοτεχνικού ή αγροβιοτεχνικού χαρακτήρα, οι οποίοι δεν είχαν καταγραφεί μέχρι σήμερα.

Έτσι, λοιπόν, σήμερα λειτουργούν στη χώρα μας 57 γυναικείοι συνεταιρισμοί αγροοικοτεχνικού και αγροτουριστικού χαρακτήρα, συμπεριλαμβανομένων και των 30 ήδη καταγεγραμμένων συνεταιρισμών

από το Υπουργείο Γεωργίας και την ΠΑΣΕΓΕΣ. Δεν είναι βέβαια ακόμη γνωστό εάν ο τελικός αριθμός των γυναικείων συνεταιρισμών είναι πράγματι 57 ή είναι μεγαλύτερος.

3.2. Υφιστάμενοι γυναικείοι αγροτουριστικοί και αγροοικοτεχνικοί αγροβιοτεχνικοί συνεταιρισμοί στην Ελλάδα ανά γεωγραφικό διαμέρισμα και ανά νομό.

Στο κεφάλαιο αυτό παρατίθενται ορισμένα χρήσιμα στοιχεία που αφορούν το ζήτημα της πρακτικής των γυναικείων αγροτουριστικών και αγροοικοτεχνικών συνεταιρισμών στην Ελλάδα σήμερα. Πρόκειται για πληροφορίες, οι οποίες δείχνουν την οργάνωση και τη λειτουργία τους και ενδιαφέρουν όλους εκείνους που δεν επιθυμούν διακοπές σε πολυσύχναστα θέρετρα, αλλά γνωριμία με τους ανθρώπους, τα ήθη και τα έθιμα και την πολιτιστική παράδοση των διαφόρων περιοχών της χώρας.

Τα άτομα αυτά αναζητούν πάνω από όλα την αυθεντικότητα και όχι την τυποποιημένη υποδοχή της τουριστικής βιομηχανίας. Επιθυμούν ακόμα να κάνουν έναΝ τουρισμό με περιεχόμενο φυσικών και πνευματικών ανακαλύψεων και επαφών με τους κατοίκους.

1. ΘΡΑΚΗ

Ι ΝΟΜΟΣ ΡΟΔΟΠΗΣ

• Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Γυναικών Μαρώνας

Ο Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Γυναικών Μαρώνας ιδρύθηκε το έτος **1987** με πρωτοβουλία της Γενικής Γραμματείας Ισότητας, τη συμπαράσταση της Νομαρχίας Ροδόπης, τη στήριξη του ΕΟΤ, της Τράπεζας Μακεδονίας Θράκης και άλλων Οργανισμών.

Σήμερα ο Συνεταιρισμός αριθμεί 27 γυναίκες-μέλη, ηλικίας από 20-60 ετών. Λειτουργεί συνεταιριστικό εστιατόριο που προσφέρει εκλεκτούς παραδοσιακούς μεξέδες και καλομαγειρεμένα σπιτικά φαγητά.

Εκτός από το εστιατόριο, οι γυναίκες ασχολούνται με την παρασκευή παραδοσιακών ζυμαρικών (κούς-κούς, τραχανάς, χυλοπίτες) περίπου 200-300 χλγρ. το χρόνο, τα οποία και διαθέτουν στους αγροτουρίστες. Παρασκευάζουν επίσης και γλυκά του κουταλιού (κυδώνι, πορτοκάλι, σύκο) περίπου 50 χλγρ. το χρόνο.

Ο συνεταιρισμός διαθέτει 15 δωμάτια με 38 κρεβάτια στα σπίτια των μελών, του εκεί όπου ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να χαρεί την παραδοσιακή ελληνική κουζίνα, αλλά και να συμμετάσχει στην καθημερινή ζωή των κατοίκων και στις αγροτικές εργασίες αν το θελήσει.

Ο Συνεταιρισμός δεν διαθέτει γραφείο εξυπηρέτησεως-ενοικιάσεως δωματίων, διότι οι ενδιαφερόμενοι κλείνουν τα δωμάτια χωρίς τη μεσολάβηση του Συνεταιρισμού.

II ΝΟΜΟΣ ΕΒΡΟΥ

• Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Δαδιάς «Η Γερακίνα»

Ο Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Δαδιάς Σουφλίου «Η Γερακίνα» ιδρύθηκε το έτος **1994 (4/4)** και αριθμούσε 32 γυναίκες-μέλη. Αρχικά οι δραστηριότητές του περιοριζοτάν στη λειτουργία αναψυκτηρίου. Στη συνέχεια και καθώς ο αριθμός των μελών του συνεταιρισμού αυξανόταν ξεκίνησε και η λειτουργία ψησταριάς στην οποία προσφερόταν παραδοσιακά φαγητά της ώρας όπως επίσης και η φημισμένη πίτα στα κάρβουνα. Οι γυναίκες-μέλη του συνεταιρισμού ασχολήθηκαν και με την παρασκευή ζυμαρικών (χυλοπίτες, τραχανάς, κούς-κούς) με παραδοσιακό τρόπο.

Σήμερα ο συνεταιρισμός έχει συμπληρώσει τέσσερα χρόνια λειτουργίας και οι δραστηριότητες του δεν θεωρούνται ιδιαίτερα αξιόλογες. Διαθέτει 10 δωμάτια με 30 κρεβάτια στα σπίτια των μελών του.

Ο αριθμός των μελών ανέρχεται σε 42, από τα οποία μόνο τα 37 είναι ενεργά.

• Παραγωγικός συνεταιρισμός γυναικών Τυχερού

Ο παραγωγικός συνεταιρισμός γυναικών Τυχερού βρίσκεται στην κοινότητα Τυχερού Έβρου. Δημιουργήθηκε το έτος **1991** και σήμερα αριθμεί 115 γυναίκες-μέλη. Προς το παρόν οι δραστηριότητες του Συνεταιρισμού περιορίζονται στην παραγωγή παραδοσιακών εργόχειρων, μεταξωτών και έργων ζωγραφικής.

2. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Ι ΝΟΜΟΣ ΓΡΕΒΕΝΩΝ

- **Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Γυναικών Σμίξης**

Ο Αγροτικός Συνεταιρισμός Γυναικών Σμίξης ιδρύθηκε το έτος **1960** με έδρα το χωριό Σμίξη και αντικείμενό του την παραγωγή και πώληση προϊόντων οικιακής οικονομίας και οικοτεχνίας των μελών (είδη ραπτικής, πλεκτά, χειροποίητα, κεντήματα μηχανής και χειρός, υφαντά). Σήμερα ο Συνεταιρισμός αριθμεί 21 γυναίκες-μέλη.

- **Αγροτικός Βιοτεχνικός Συνεταιρισμός Γυναικών Αγίου Γεωργίου**

Ο Αγροτικός Βιοτεχνικός Συνεταιρισμός Γυναικών Αγίου Γεωργίου ιδρύθηκε το έτος **1992** (2/2) με έδρα του το χωριό Άγιος Γεώργιος και αντικείμενό του την παραγωγή και διάθεση παραδοσιακών προϊόντων (τραχανάς-πέτουρα κ.λ.π.). Σήμερα ο Συνεταιρισμός αριθμεί 18 γυναίκες-μέλη, τα οποία ασχολούνται με την παραγωγή των προϊόντων του Συνεταιρισμού.

- **Αγροτικός Συναιτερισμός Γυναικών Σαμαρίνας**

Ο Αγροτικός Συνεταιρισμός Γυναικών Σαμαρίνας ιδρύθηκε το έτος **1957** με έδρα το χωριό Σαμαρίνα και αντικείμενό του την παραγωγή και πώληση προϊόντων οικιακής οικονομίας και οικοτεχνίας των μελών (είδη ραπτικής, χειροποίητα πλεκτά, κεντήματα μηχανής και χειρός, υφαντά). Σήμερα ο συνεταιρισμός αριθμεί 23 γυναίκες-μέλη.

II ΝΟΜΟΣ ΠΕΛΛΗΣ

• «Αγροτουριστικός Θεραπευτικός Συνεταιρισμός Πολυκάρπης Αλμωπίας»

Ο Αγροτουριστικός συνεταιρισμός Πολυκάρπης Αλμωπίας ιδρύθηκε το 1997 (24/5) και αποτελεί ξεχωριστή περίπτωση μικτού συνεταιρισμού.

Αριθμεί 20 μέλη εκ των οποίων τα 10 είναι άνδρες και τα άλλα 10 είναι γυναίκες, όλοι μόνιμοι κάτοικοι της επαρχίας Αλμωπίας. Η απόφαση για την ίδρυση του συνεταιρισμού στηρίζεται αφενός μεν στην προσπάθεια αξιοποίησης και εκμετάλλευσης του φυσικού πλούτου της επαρχίας Αλμωπίας και αφετέρου στην προσπάθεια για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής, αλλά και την οικονομική ωφέλεια των ίδιων των μελών του συνεταιρισμού.

Η περιοχή διαθέτει τα γνωστά σε όλους Ιαματικά Λουτρά Λουτρακίου Πέλλας (Λουτρά Πόζαρ) και εκτεταμένους ορεινούς όγκους με σπάνιες φυσικές ομορφιές, ελατοδάση, δάση οξυάς, φυσικούς καταρράκτες. Για μεγάλο χρονικό διάστημα μέσα στο έτος η περιοχή καλύπτεται με άφθονο χιόνι.

Λειτουργεί ήδη το Χιονοδρομικό Κέντρο του Καϊμακτσαλάν με πρόσβαση δύσκολη από την περιοχή της Έδεσσας, ενώ σύντομα η ολοκλήρωση των έργων για τη βελτίωση της οδικής υποδομής στην περιοχή, θα επιτρέψει την εύκολη προσπέλαση από την επαρχία Αλμωπίας.

Η υφιστάμενη κατάσταση τόσο από πλευράς τουριστικής υποδομής, όσο και από πλευράς προσφερομένων υπηρεσιών στην επαρχία Αλμωπίας, βρίσκεται σήμερα σε επίπεδο κάτω του μετρίου.

Οι Ιαματικές πηγές του Λουτρακίου (Πόζαρ) προσφέρουν σχεδόν τις ίδιες υπηρεσίες με εκείνες της περασμένης εικοσαετίας. Αυτό γιατί οι εγκαταστάσεις των Λουτρών, σχεδιασμένες προπολεμικά, είναι απαράδεκτες τόσο στους λουτήρες, όσο και στις ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις.

Στο χωριό Λουτράκι που βρίσκεται σε απόσταση 1500 μέτρων από τις Ιαματικές πηγές, αναπτύχθηκε η εκμετάλλευση των ενοικιαζόμενων δωματίων και η προσφορά υπηρεσιών (ταβέρνες, καφεενεία, αναψυκτήρια) σε τέτοια μορφή, που αντί να προσελκύσει τουρίστες και ασθενείς, τους απογοητεύει, με αποτέλεσμα να μην ξενεπισκέπτονται το χώρο και να γίνονται κακοί πρεσβευτές.

Ο συνεταιρισμός έρχεται να καλύψει τις ανάγκες αφενός μεν της αξιοποίησης της ιδιοκτησίας των μελών, αφετέρου δε της παροχής υπηρεσιών προς μη μέλη, όπως πληροφόρηση-οργάνωση.

Ο συνεταιρισμός συμπληρώνοντας σήμερα σχεδόν ένα έτος λειτουργίας δεν έχει ακόμη αναπτύξει αξιολογη δράση. Αυτό οφείλεται στο πρόσφατο της ίδρυσής του και προπάντων στην ύπαρξη αντικειμενικών δυσκολιών που αντιμετώπισε και αντιμετωπίζει.

• Γυναικείος Οικοτεχνικός Συνεταιρισμός Άρνισας «ΒΟΡΑΣ»

Ο Γυναικείος Οικοτεχνικός Συνεταιρισμός Άρνισας με την επωνυμία «ΒΟΡΑΣ» ιδρύθηκε το έτος **1997**, με έδρα του την κοινότητα Άρνισας της Επαρχίας Έδεσσας του Ν. Πέλλας.

Σήμερα ο Συνεταιρισμός αριθμεί 20 γυναίκες-μέλη.

Ο παραπάνω Συνεταιρισμός σκοπό έχει την παραγωγή παραδοσιακών προϊόντων (ζυμαρικά, τουρσιά, γλυκά κ.λ.π.), το δε εταιρικό του κεφάλαιο ανέρχεται στα 8.000.000. δρχ.

III ΝΟΜΟΣ ΠΙΕΡΙΑΣ

• Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Αγ. Δημητρίου

Ο Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Αγίου Δημητρίου ιδρύθηκε το Σεπτέμβριο του **1997** με έδρα του τον Άγιο Δημήτριο Πιερίας. Σήμερα ο Συνεταιρισμός αριθμεί 15 γυναίκες-μέλη. Οι δραστηριότητες του Συνεταιρισμού έχουν ενταχθεί στα ΠΕΠ (Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα). Ο Συνεταιρισμός δεν διαθέτει δικό του οίκημα. Προς το παρόν έχει διατεθεί σ' αυτόν ένα οίκημα από την κοινότητα.

Οι δραστηριότητές του είναι η παρασκευή και πώληση γλυκών του κουταλιού και μαρμελάδων της περιοχής, καθώς και διαφόρων παραδοσιακών εδεσμάτων. Στις δραστηριότητές του εντάσσονται επίσης οι συσκευασίες προϊόντων της περιοχής, όπως ξηρών καρπών (κάστανα, καρύδια, κ.ά.) και καρπών ψυχανθών (οσπρίων).

• Συνεταιρισμός Γυναικών Λεπτοκαριάς με την επωνυμία «Ερατώ»

Ο Συνεταιρισμός Γυναικών Λεπτοκαριάς «Ερατώ» ιδρύθηκε το έτος **1995**. Έχει στη δύναμή του 30 γυναίκες-μέλη. Προς το παρόν οι δραστηριότητές του περιορίζονται στην ενοικίαση δωματίων αγροτουριστικού χαρακτήρα. Οι δραστηριότητες του Συνεταιρισμού δεν θεωρούνται σήμερα ιδιαίτερα αξιόλογες.

IV ΝΟΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ

- **Αγροοικοτεχνικός Συνεταιρισμός Μελενικιτσιάς με την επωνυμία
«Οικοτεχνία-Υφαντική»**

Ο Αγροοικοτεχνικός Συνεταιρισμός Μελενικιτσιάς ιδρύθηκε το έτος **1988** με έδρα του την κοινότητα Μελενικιτσιάς του Ν. Σερρών. Σήμερα ο Συνεταιρισμός αριθμεί δυστυχώς μόνο 4 γυναίκες - ενεργά μέλη.

Ο Συνεταιρισμός ασχολείται με την παραγωγή και διάθεση μεταξωτών υφαντών και χρυσοκεντημάτων, καθώς επίσης με την κατασκευή πότ-πουρί (διακοσμητικά αποξηραμένα και αρωματικά άνθη).

V. ΝΟΜΟΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

• Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Γυναικών Αγίου Γερμανού

Ο Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Αγίου Γερμανού ιδρύθηκε το έτος **1985**, με τη στήριξη της Γενικής Γραμματείας Ισότητας, της Νομαρχίας Φλώρινας και του **ΕΟΤ**. Σημαντική ήταν η συμπαράσταση του **ΕΟΜΜΕΧ**, του **ΕΛΚΕΠΑ** και άλλων φορέων.

Ο Συνεταιρισμός αριθμεί 14 ενεργά μέλη και διαθέτει 40 κρεβάτια σε τέσσερα παραδοσιακά, αναπαλαιωμένα κτίρια στο γραφικό χωριό του Αγίου Γερμανού κοντά στις λίμνες των Πρεσπών. Οι ξενώνες αυτοί είναι διόροφα κτίρια κατασκευασμένα πριν από εκατό περίπου χρόνια και λειτουργούν με τη φροντίδα του γυναικείου Συνεταιρισμού του χωριού. Βρίσκονται σε αμφιθεατρική θέση και προσφέρουν όμορφη θέα στο ήρεμο τοπίο της λίμνης. Στην τραπεζαρία του που λειτουργεί στην αίθουσα πρωινού και εστιατορίου, μπορεί να γευτεί ο επισκέπτης σπιτικά φαγητά, γλυκά, μαρμελάδες φτιαγμένα από τις γυναίκες-μέλη του Συνεταιρισμού. Στο Συνεταιρισμό συμμετέχουν επίσης και οι γυναίκες από τα χωριά Πύλη και Λαμό.

Ο Συνεταιρισμός διοργανώνει από τις αρχές Αυγούστου και για ένα δεκαπενθήμερο σεμινάριο ελληνικών παραδοσιακών χορών για Έλληνες και ξένους περιηγητές. Επίσης, οι γυναίκες οργανώνουν περιπάτους και ξεναγήσεις στις γύρω περιοχές και επισκέψεις στο βουνό για γνωριμία με τους Σαρακατσάνους, μία ιδιαίτερα πατριαρχική κοινωνία, με αρχέγονα έθιμα, που ζει κατά γενιές και κάθε γενιά έχει το δικό της αρχηγό.

• Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Γυναικών Ψαράδων

Ο Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Γυναικών Ψαράδων ιδρύθηκε το έτος **1994** με έδρα του το χωριό Ψαράδες, στη Μεγάλη Πρέσπα, που απέχει 60 χιλιόμετρα από τη Φλώρινα. Στη δημιουργία του Συνεταιρισμού σημαντική υπήρξε η στήριξη της Νομαρχίας Φλώρινας και του Γυναικείου Συνεταιρισμού «Αγίου Γερμανού Πρεσπών» Φλώρινας και άλλων οργανισμών.

Σήμερα ο Συνεταιρισμός αριθμεί 14 γυναίκες-μέλη και διαθέτει 16 δωμάτια και 37 κρεβάτια στα σπίτια των μελών του.

Ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να έλθει σε επαφή με του κατοίκους της υπαίθρου και να γνωρίσει τις ασχολίες τους, τις αγροτικές τους ενασχολήσεις, τα ήθη και τα έθιμά τους.

Οι γυναίκες προσφέρουν στους επισκέπτες, κατόπιν παραγγελίας, παραδοσιακό πρωινό και φαγητό, είτε αυτό είναι ψάρι από τη λίμνη, είτε ντόπια φασόλια και κόκκινες πιπεριές.

Επίσης, οι γυναίκες οργανώνουν συχνά για τους επισκέπτες περιπάτους κοντινούς ή μακρινούς, δίνοντας έτσι την ευκαιρία σ' αυτούς να δουν τους υδροβιότοπους και τα δάση, τις αμμουδιές, τις σπηλιές, τις εκκλησίες και τα μοναστήρια της περιοχής.

• Υπό σύσταση Συνεταιρισμός Γυναικών Μελίτης

Έχει ήδη ξεκινήσει η σύσταση του Γυναικείου Συνεταιρισμού που θα έχει ως έδρα του τη Μελίτη του Ν. Φλώρινας.

Αντικείμενο του Συνεταιρισμού θα είναι η παραγωγή παραδοσιακών εδεσμάτων γλυκισμάτων και η τροφοδοσία των καταστημάτων της περιοχής με αυτά τα προϊόντα.

• Συνεταιρισμός Γυναικών Άνω Καλλινίκης «Η Πελαγονία»

Ο Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Άνω Καλλινίκης «Η Πελαγονία» ιδρύθηκε το έτος 1997 (13/1) και αριθμεί 20 γυναίκες-μέλη.

Η λειτουργία του άρχισε από τον Μάιο του ίδιου έτους. Κύριο αντικείμενο των δραστηριοτήτων του αποτελούν οι παραδοσιακές φορεσιές. Παράγονται πιστά αντίγραφα παραδοσιακής στολής (γυναικείας, ανδρικής, παιδικής, καθημερινής, επίσημης κ.ά.)

Η παραγωγή γίνεται με τις παλιές τεχνικές από τα εξειδικευμένα μέλη του συνεταιρισμού, τα οποία κατέχουν την αυθεντική τέχνη της ύφανσης και του κεντήματος.

Κύριος σκοπός του συνεταιρισμού είναι η διατήρηση, προβολή και διάσωση της εθνικής ενδυματολογίας και η διαίωνιση της εθνικής κληρονομιάς.

Ο εν λόγω συνεταιρισμός είναι ο μοναδικός στο είδος του στη Βόρεια Ελλάδα. Συνεργάζεται σε επίπεδο παραγγελιών με φορείς, συλλόγους και

ιδιώτες από όλη την Ελλάδα, καθώς και με οργανώσεις αποδήμων σε χώρες όπως οι ΗΠΑ, η Αυστραλία, ο Καναδάς και η Γερμανία.

Παρά το γεγονός ότι στο καταστατικό, το οποίο υπογράφηκε κατά την ίδρυση του συνεταιρισμού (άρθρο 3, παρ. 2), προβλεπόταν η ίδρυση και λειτουργία αγροτουριστικών μονάδων και καταλυμάτων, η ανάπτυξη του οικοτουρισμού, του κοινωνικού τουρισμού και αγροτουριστικών εργασιών, προς το παρόν ο συνεταιρισμός δεν έχει αναλάβει καμιά πρωτοβουλία προς αυτή την κατεύθυνση.

• Αστικός Συνεταιρισμός Γυναικών Νυμφαίου «Η Νύμφη»

Ο Αστικός Συνεταιρισμός Γυναικών Νυμφαίου με την επωνυμία «Η Νύμφη» ιδρύθηκε το έτος **1994** στο Νυμφαίο του Νομού Φλώρινας. Σήμερα ο Συνεταιρισμός αριθμεί 41 γυναίκες-μέλη.

Όπως προκύπτει από το καταστατικό του Συνεταιρισμού οι σκοποί του Συνεταιρισμού είναι:

- α. Η οικονομική και πνευματική ανάπτυξη των μελών του.
- β. Η διατήρηση και ανάπτυξη του παραδοσιακού διατηρητέου οικισμού του Νυμφαίου, των παραδόσεών του, της ιστορικής φυσιογνωμίας του και του φυσικού του περιβάλλοντος.
- γ. Η αλληλεγγύη και η συνεργασία με τις γυναίκες των γειτονικών χωριών, για ανάλογους σε κάθε χωριό προς τους παραπάνω (α και β) σκοπούς, μέσα από γυναικείους συνεταιρισμούς ή γυναικείους συλλόγους και σωματεία.

Για την επίτευξη των σκοπών αυτών ο Συνεταιρισμός έχει αναπτύξει τις εξής δραστηριότητες:

- α. Την παραγωγή και εμπορία παραδοσιακών προϊόντων και χειροτεχνημάτων του Νυμφαίου και της ευρύτερης περιοχής.
- β. Τη λειτουργία καταστημάτων και εντευκτηρίων στο Νυμφαίο και αλλού.

γ. Την επ' αμοιβή παροχή υπηρεσιών για τη φιλοξενία, ψυχαγωγία και περιήγηση ή για άλλους ωφέλιμους σκοπούς των επισκεπτών.

δ.Τη διοργάνωση ποικίλων εκδηλώσεων, εκδρομών και συναντήσεων στο Νυμφαίο και αλλού.

ε.Την αποδοχή δωρεάν ενισχύσεων και προσφορών, κατά την κρίση του Διοικητικού Συμβουλίου.

Οι γυναίκες μέλη του Συνεταιρισμού είναι ενήλικες γυναίκες καταγόμενες από το Νυμφαίο ή συνδεδεμένες στενά με το Νυμφαίο.

Το ύψος της συνεταιριστικής μερίδας που η κάθε συνεταίρος συνεισέφερε κατά την εγγραφή της στο συνεταιρισμό είναι 10.000 δρχ.

Η συνεταιριστική μερίδα είναι αδιαίρετη και ίση προς όλους τους συνεταίρους.

Κάθε συνέταιρος μπορεί να αποκτήσει έως πέντε προαιρετικές μερίδες, εκτός από την υποχρεωτική. Η αξία κάθε προαιρετικής μονάδας είναι ίση με την αξία της υποχρεωτικής. Η συνεταιριστική μερίδα μεταβιβάζεται μόνο σε συνεταίρο και μόνο ύστερα από συναίνεση του Δ.Σ.

Ο συνεταίρος συμμετέχει στη Γενική Συνέλευση με μία μόνο ψήφο, ανεξάρτητα από τον αριθμό των συνεταιριστικών μερίδων που διαθέτει.

Κάθε νέος συνεταίρος εκτός από το ποσό της μερίδας του, υποχρεούται να καταβάλει και εισφορά, ανάλογη προς την καθαρή περιουσία του συνεταιρισμού, όπως αυτή προκύπτει από τον ισολογισμό της τελευταίας χρήσης. Η εισφορά φέρεται σε ειδικό αποθεματικό.

Ο Συνεταιρισμός τιμολογεί με τιμή κόστους τα παραγόμενα προϊόντα ή τις παρεχόμενες υπηρεσίες των μελών του, που ο ίδιος εμπορεύεται ή παρέχει μέσω των καταστημάτων του, είτε μέσω άλλων δικτύων και πιστώνει τη μερίδα του συγκεκριμένου μέλους του. Ένα ποσοστό επί της τιμής παρακρατεί για λογαριασμό του ο συνεταιρισμός για τις δαπάνες λειτουργίας του, τις παρεχόμενες προμήθειες προς τρίτους και τους σκοπούς του. Είδη που δεν παράγονται από τα μέλη του, δύναται ο συνεταιρισμός να τα προμηθεύεται από το εμπόριο.

Το εναπομένον καθαρό υπόλοιπο των εσόδων πιστώνεται ως καθαρό κέρδος, μετά την αφαίρεση των φόρων και τυχόν άλλων τελών, στη μερίδα του συγκεκριμένου μέλους του και αποδίδεται σ' αυτό σε κάθε τακτική περιοδική εκκαθάριση των λογαριασμών και των μερίδων.

Το 60% των ετησίων καθαρών κερδών του ο συνεταιρισμός χρησιμοποιεί για επενδύσεις, εκπλήρωση των σκοπών του και δημιουργία αποθεματικού κεφαλαίου.

Το υπόλοιπο 30% των καθαρών κερδών διανέμεται στις συνεταίρους, ανάλογα με τη μερίδα της καθεμιάς και το απομένουν 10% των ετησίων καθαρών κερδών του κατ' ισομοιρία στις γυναίκες-τακτικά μέλη του, που είναι μόνιμα εγκατεστημένες στο Νυμφαίο. Τα τακτικά μέλη που δεν είναι εγκατεστημένα μόνιμα στο Νυμφαίο παραιτούνται εκ των προτέρων από το ποσοστό αυτό των καθαρών κερδών, σε έκφραση έμπρακτης αλληλεγγύης.

• Συνεταιρισμός Νέων Ανταρτικού «Το Ανταρτικό»

Η ενημέρωση για την ύπαρξη του παραπάνω συνεταιρισμού έγινε από την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Φλώρινας. Παρά τις όποιες προσπάθειες έγιναν μέχρι σήμερα δε στάθηκε δυνατή η συλλογή επαρκών στοιχείων που να αφορούν στη σύσταση και στη λειτουργία του εν λόγω συνεταιρισμού.

3. ΗΠΕΙΡΟΣ

Ι ΝΟΜΟΣ ΑΡΤΑΣ

- «Χειροτεχνικός Συνεταιρισμός Γυναικών Πέτα»

Ο Χειροτεχνικός Συνεταιρισμός Γυναικών Πέτα ιδρύθηκε το έτος **1992** με έδρα του το Πέτα Άρτας.

Σήμερα αριθμεί 38 γυναίκες-μέλη και έχει συμμετάσχει σε εκθέσεις και συνέδρια της ΠΑΣΕΓΕΣ. Τα αντικείμενα εργασίας του είναι οι παραδοσιακές στολές, τα χειροποίητα πλεκτά με το βελονάκι, τα κεντήματα κοπτομηχανής, χειροποίητη τυποποίηση προϊόντων Φω-Μπιζού κ.λ.π.

- «Οικοτεχνικός Συνεταιρισμός Γυναικών Βίγλας»

Ο Οικοτεχνικός Συνεταιρισμός Γυναικών Βίγλας ιδρύθηκε το έτος **1997** με έδρα του τη Βίγλα του Ν.Άρτας.

Σήμερα αριθμεί 25 γυναίκες-μέλη. Τα αντικείμενα εργασίας του είναι οι παραδοσιακές στολές και η κατασκευή ειδών λαϊκής τέχνης.

II ΝΟΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΑΣ

• Γυναικείος Αγροτικός Συνεταιρισμός Θεσπρωτικού «Η μικρή λάκα Σούλι»

Ο Αγροοικοτεχνικός Συνεταιρισμός με την επωνυμία «Η μικρή λάκα Σούλι», συστάθηκε στις 16 Οκτωβρίου **1995**, σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου **2169/93** όπως τροποποιήθηκε με το νόμο **2181/94** για τις Αγροτικές Συνεταιριστικές οργανώσεις.

Έδρα του είναι ο Δήμος Θεσπρωτικού του Νομού Πρέβεζας, όπου είναι εγκατεστημένη η διοίκηση του.

Ως περιφέρεια έχει την ευρύτερη γεωγραφική περιοχή του Δήμου Θεσπρωτικού, που ορίζεται από τα διοικητικά όρια τω κοινότητων Κρανιάς, Άσου, Νικολιτσίου, Μελιανών, Πολυστάφυλλου, Γαλατά, Ριζοβουνίου και Παπαδάτων, μέσα στην οποία βρίσκονται και οι αγροτικές εκμεταλλεύσεις των μελών του.

Τα ιδρυτικά μέλη του Συνεταιρισμού το έτος 1995 ήταν εικοσιπέντε. Με την πάροδο του χρόνου, κάποια από αυτά αποχώρησαν για προσωπικούς τους λόγους και η ομάδα των γυναικών μειώθηκε αισθητά (18 μέλη). Πρόσφατα σε μία προσπάθεια του Διοικητικού Συμβουλίου του Συνεταιρισμού για επαναδραστηριοποίησή του, έγιναν δεκτές και νέες αιτήσεις γυναικών που επιθυμούν να γίνουν μέλη του από τα γύρω χωριά, με αποτέλεσμα, ο αριθμός των μελών του να είναι σήμερα τριάντα (30).

Οι δραστηριότητες του Συνεταιρισμού ενδεικτικά είναι οι ακόλουθες:

- * Παραγωγή και παρασκευή παντός είδους παραδοσιακών γλυκών και εδεσμάτων.
- * Συστηματική και ορθολογική οργάνωση της συγκέντρωσης, επεξεργασίας, τυποποίησης και διάθεσης των παραδοσιακών γλυκών και εδεσμάτων.
- * Προστασία της αγνότητας των προϊόντων που παράγονται στην περιφέρεια δράσης του συνεταιρισμού, με προσδιορισμό των χαρακτηριστικών τους και βελτίωση της ποιότητας αυτών.

- * Καθοδήγηση και ενημέρωση των μελών του για την ορθή και πλήρη εφαρμογή των διατάξεων που προστατεύουν τα παραγόμενα προϊόντα.

Μέσα στο διάστημα αυτό των δύομισι χρόνων ο συνεταιρισμός έχει συμμετάσχει σε κοινωνικοπολιτιστικές εκδηλώσεις όπως:

- Εμποροπανήγυρη του Δήμου Θεσπρωτικού
- Εμποροπανήγυρη του Δήμου Φιλιππιάδας
- Εμποροπανήγυρη του Νομού Άρτας και
- Μπουφές στο Δημαρχείο Θεσπρωτικού σε πολιτιστική εκδήλωση.

Τελευταία εντείνουν τις προσπάθειες τους για την ίδρυση ενός καφενείου και εκθετηρίου ταυτόχρονα, σε γραφικό σημείο του Δήμου τους.

4. ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Ι ΝΟΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ

• Συνεταιρισμός Γυναικών περιοχής Λίμνης Πλαστήρα

Ο Συνεταιρισμός Γυναικών περιοχής Λίμνης Πλαστήρα ιδρύθηκε το έτος **1994**, με έδρα του το Μορφοβούνι Καρδίτσας μέσω του καινοτομικού προγράμματος NOW (Δημιουργία γυναικείας επιχείρησης στον τομέα του οικοτουρισμού). Το νομικό του καθεστώς είναι: αστικός συνεταιρισμός περιορισμένης ευθύνης.

Ο Συνεταιρισμός ξεκίνησε με 16 μέλη και στη συνέχεια διευρύνθηκε στα 36 μέλη ηλικίας 25-50 ετών και επιπέδου εκπαίδευσης από πρωτοβάθμιας μέχρι και τριτοβάθμιας.

Μέσω της Αναπτυξιακής Καρδίτσας (ΑΝΚΑ) παρέχονται δωρεάν λογιστική υποστήριξη και συμβουλευτικές υπηρεσίες στον Συνεταιρισμό.

Αρχικά ο συνεταιρισμός δραστηριοποιούνταν στην παραγωγή βιολογικών γεωργικών προϊόντων (πατάτες, φασολάκια κ.λ.π.).

Στη συνέχεια επέκτεινε τις δραστηριότητές του στην παραγωγή και διάθεση-εμπορία γλυκών κουταλιού και παραδοσιακών ζυμαρικών.

Τα μέλη του συνεταιρισμού έχουν παρακολουθήσει εκπαιδευτικά σεμινάρια τα οποία πραγματοποιήθηκαν από το Κέντρο Γεωργικής Εκπαίδευσης (ΚΕΓΕ) Μορφοβουνίου με θέμα «Μεταποίηση αγροτικών προϊόντων φυτικής παραγωγής».

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το συνεταιριστικό πνεύμα δεν έχει αναπτυχθεί στον επιθυμητό βαθμό μεταξύ των μελών και αυτό είναι ανασταλτικός παράγοντας στην ανάπτυξη του Συνεταιρισμού.

• Συνεταιρισμός Γυναικών περιοχής Σοφάδων

Ο Συνεταιρισμός Γυναικών περιοχής Σοφάδων ιδρύθηκε το έτος **1995** με έδρα τους Σοφάδες του Ν.Καρδίτσας.

Σήμερα αριθμεί 14 γυναίκες-μέλη. Τα αντικείμενα εργασίας του είναι:

η κατασκευή παραδοσιακών φορεσιών, στολών και ειδών λαϊκής τέχνης.

• Συνεταιρισμός Γυναικών περιοχής Μεταμόρφωσης

Ο Γυναικείος Συνεταιρισμός περιοχής Μεταμόρφωσης ιδρύθηκε το έτος **1995** με έδρα του τη Μεταμόρφωση Καρδίτσας μέσω του προγράμματος «ολοκληρωμένες δράσεις για επαγγελματική κατάρτιση και υποστήριξη γυναικών στην πεδινή ζώνη του νομού Καρδίτσας». Το πρόγραμμα αυτό είχε ως κύριο στόχο την κατάρτιση των γυναικών όσον αφορά τη συνεταιριστική παραγωγή και μεταποίηση γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων. Μετά από συζητήσεις με τις γυναίκες μέλη του Συνεταιρισμού, το ενδιαφέρον των οποίων περιστρεφόταν γύρω από τις παραδοσιακές φορεσιές, το πρόγραμμα αναμορφώθηκε και έγινε κατάρτιση των γυναικών σε θέματα παραγωγής παραδοσιακών φορεσιών.

Το νομικό καθεστώς του Συνεταιρισμού είναι: αστικός συνεταιρισμός περιορισμένης ευθύνης.

Η λειτουργία του Συνεταιρισμού ξεκίνησε με 15 μέλη από τα οποία τα 14 είναι ενεργά. Ο μέσος όρος ηλικίας των μελών κυμαίνεται από 30 έως 50 ετών και όσον αφορά στο επίπεδο εκπαίδευσης, τα μέλη είναι απόφοιτοι πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας αλλά και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Ο Συνεταιρισμός δραστηριοποιείται στην παραγωγή παραδοσιακών φορεσιών και αποκριατικών στόλων, τα οποία διαθέτουν σε χορευτικούς συλλόγους σε όλη την Ελλάδα.

Πριν τη δημιουργία του Συνεταιρισμού αλλά και κατά τη διάρκεια της λειτουργίας του τα μέλη παρακολούθησαν σεμινάρια επιμόρφωσης και κατάρτισης όσον αφορά στην παραγωγή παραδοσιακών φορεσιών.

Τα μέλη του Συνεταιρισμού έχουν αποφασίσει να στρέψουν τις δραστηριότητές τους και προς τη παραγωγή και εμπορία ειδών λαϊκής τέχνης καθώς και την ίδρυση και λειτουργία αγροτουριστικών μονάδων.

Η ΑΝ.ΚΑ. παρείχε και εξακολουθεί να παρέχει δωρεάν λογιστική υποστήριξη και συμβουλευτικές υπηρεσίες στο Συνεταιρισμό

II ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΑΣ

• Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Αμπελακίων

Ο Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Αμπελακίων δημιουργήθηκε το έτος **1985** στα Αμπελάκια του Ν. Λάρισας από το Συμβούλιο Ισότητας των δύο φύλων και τη συνεργασία της Νομαρχίας Λάρισας, του ΕΟΤ και άλλων οργανισμών. Σήμερα αριθμεί 15 γυναίκες-μέλη. Από αυτές μόνο οι 12 είναι ενεργά μέλη.

Στο συνεταιρισμό των Αμπελακίων θα αναφερθούμε εκτενέστερα σε επόμενο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας.

• Βιοτεχνικός Συνεταιρισμός Γυναικών Λάρισας

Ο Βιοτεχνικός Συνεταιρισμός Γυναικών Λάρισας ιδρύθηκε το έτος **1971** με ιδρυτικά μέλη 14 γυναίκες με σκοπό τη βελτίωση του οικονομικού και βιοτικού επιπέδου των μελών του, με τη χωρική βιοτεχνία και χειροτεχνία και ειδικότερα την παραγωγή φλοκατών, βελετζών, μάλλινων χαλιών, κιλιμιών, διαδρόμων κ.λ.π.

Σήμερα ο Συνεταιρισμός βρίσκεται μάλλον σε αδράνεια.

III ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ

• Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Ζαγοράς

Ο Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Ζαγοράς ιδρύθηκε το έτος **1993**. Απαρτίζεται από 76 γυναίκες-μέλη και έχει έδρα του την κοινότητα Ζαγοράς Πηλίου.

Οι γυναίκες-μέλη του συνεταιρισμού έχουν ως αντικείμενο των εργασιών τους τη μεταποίηση τοπικών φρούτων σε γλυκά, κομπόστες, μαρμελάδες.

Ασχολούνται επίσης με τη δημιουργία φυτοσυνθέσεων με αποξηραμένα φυτά της περιοχής, καθώς και με την τυποποίηση και την εμπορία αρωματικών φυτών και βοτάνων της περιοχής. Παράλληλα, παρέχουν υπηρεσίες τροφοδοσίας (Catering) και δίνουν την ευκαιρία στους επισκέπτες της περιοχής να προμηθευτούν τα τοπικά γλυκά και να απολαύσουν τον καφέ τους στο καφέ-γλυκοπωλείο που διαθέτει ο συνεταιρισμός.

Συμμετέχει σε Διεθνείς Εκθέσεις (AGROTICA, ΔΕΤΡΟΠ κ.λ.π.), καθώς και σε εκθέσεις Νομαρχιακού επιπέδου.

• Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Πορταριάς

Ο Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Πορταριάς ιδρύθηκε το έτος **1997**. Σήμερα αριθμεί 24 γυναίκες-μέλη και έχει ως έδρα του την κοινότητα Πορταριάς Πηλίου.

Αντικείμενο των εργασιών του συνεταιρισμού είναι:

- ♦ η μεταποίηση τοπικών φρούτων Παρασκευή γλυκών κουταλιού, μαρμελάδας, λικέρ κ.λ.π.) με παραδοσιακές μεθόδους,
- ♦ η τροφοδοσία (Catering),
- ♦ η διατροφή των μαθητών του προτύπου ολοήμερου Δημοτικού Σχολείου Πορταριάς (πρωινό - γεύμα- απογευματινό),

♦ η λειτουργία στην Πορταριά πρατηρίου διάθεσης των προϊόντων που παρασκευάζει

Ο Συνεταιρισμός συμμετέχει σε Διεθνείς Εκθέσεις και σε Εκθέσεις Νομαρχιακού επιπέδου.

• Υπό σύσταση Γυναικείος Αγροοικοτεχνικός Συνεταιρισμός Πουρίου

Με τη συνεργασία του γραφείου Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας της Δ/σης Αγροτικής Ανάπτυξης του Νομού Μαγνησίας και των γυναικών της κοινότητας Πουρίου, πρόκειται σύντομα να συσταθεί Γυναικείος Αγροοικοτεχνικός Συνεταιρισμός με απασχόληση την χειροτεχνία (τοπικά παραδοσιακά ασπροκεντήματα και υφαντά).

5 ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

Ι ΝΟΜΟΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ

- **Γεωργοτουριστικός και Βιοτεχνικός Συνεταιρισμός Γυναικών Αράχωβας «Η Κυπάρισσος»**

Ο Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Αράχωβας, με την επωνυμία «Η Κυπάρισσος», ιδρύθηκε το έτος **1985** με έδρα του την Αράχωβα Βοιωτίας.

Ο Συνεταιρισμός δημιουργήθηκε με πρωτοβουλία των γυναικών και με τη συμπαράσταση της Δ/σης Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας του Υπουργείου Γεωργίας, της Νομαρχίας Βοιωτίας, της Γενικής Γραμματείας Ισότητας, του ΕΟΤ και άλλων φορέων.

Σήμερα ο Συνεταιρισμός αριθμεί 28 γυναίκες-μέλη.

Στον Αγροτουριστικό Συνεταιρισμό της Αράχωβας θα γίνει εκτενέστερη αναφορά σε επόμενο κεφάλαιο.

- **Παραγωγικός Συνεταιρισμός Γυναικών Θήβας**

Ο Παραγωγικός Συνεταιρισμός Γυναικών Θήβας ιδρύθηκε το έτος **1987** με έδρα του τη Θήβα Βοιωτίας.

Σήμερα αριθμεί 10 γυναίκες-μέλη και ασχολείται με την κατασκευή κεντημάτων με το βελονάκι, καθώς και με την παραγωγή γλυκών του κουταλιού, παραδοσιακής χυλοπίτας και τραχανά.

II ΝΟΜΟΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ

- **Γυναικείος Συνεταιρισμός Λαϊκής Τέχνης Καρπενησίου
«Η Ευρυτανία»**

Ο Γυναικείος Συνεταιρισμός Λαϊκής Τέχνης, με την επωνυμία «Η Ευρυτανία», ιδρύθηκε το έτος **1992**, με έδρα το Καρπενήσι του Ν. Ευρυτανίας.

Σήμερα αριθμεί 17 γυναίκες-μέλη και ασχολείται με την παραγωγή προϊόντων υφαντικής, πλεκτικής-κεντήματος, καθώς και με την μεταποίηση τοπικών παραδοσιακών προϊόντων.

6. ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

Ι ΝΟΜΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ

- **Αγροτικός Χειροτεχνικός Συνεταιρισμός Περιγιαλίου**

Ο Αγροτικός Χειροτεχνικός Συνεταιρισμός Περιγιαλίου ιδρύθηκε το έτος **1982** με έδρα του το Περιγιάλι του Ν. Κορινθίας.

Ο Συνεταιρισμός αριθμεί σήμερα 40 γυναίκες-μέλη και ασχολείται με την κατασκευή 50 διαφορετικών ειδών εργοχείρων και 12 διαφορετικών ειδών παραδοσιακών στολών.

II. ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ.

• Αγροτικός Συνεταιρισμός Οικοτεχνίας-Χειροτεχνίας Γερακίου «Η Εργάνη»

Ο Αγροτικός Συνεταιρισμός Οικοτεχνίας-Χειροτεχνίας Γερακίου η «Η Εργάνη», με έδρα του την κοινότητα Γερακίου της επαρχίας Λακεδαιμόνος του Νομού Λακωνίας, ιδρύθηκε το έτος **1988** και αριθμεί σήμερα 15 γυναίκες-μέλη (αγρότισσες).

Το αντικείμενό του είναι η παραγωγή και εμπορία ειδών υφαντικής (κιλίμια, πάντες, μαξιλάρες, ταγάρια).

Οι δραστηριότητες του Συνεταιρισμού περιγράφονται ως εξής:

- ◇ η προμήθεια πρώτων υλών που είναι απαραίτητες για την παραγωγή ειδών οικοτεχνίας, χειροτεχνίας και γενικά για την κάλυψη των αναγκών των μελών του,
- ◇ η οργάνωση της παραγωγής ειδών οικοτεχνίας-χειροτεχνίας, καθώς επίσης η διαχείριση, η οργάνωση εμπορίας και διάθεσης των παραπάνω προϊόντων, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό.
- ◇ η απόκτηση κάθε είδους εξοπλισμού, μηχανικού ή τεχνικού, προς εξυπηρέτηση των σκοπών του συνεταιρισμού και η παροχή κάθε είδους βοήθειας προς τα μέλη, με σκοπό την αύξηση και τη βελτίωση της παραγωγής τους,
- ◇ η απόκτηση κατά κυριότητα ή μίσθωση αστικών ή αγροτικών ακινήτων, με σκοπό τη δημιουργία αποθηκευτικών, εκθετηρίων και βιοτεχνικών χώρων,
- ◇ η παροχή δανείων και γενικά οικονομικής διευκόλυνσης στα μέλη,
- ◇ η άσκηση της αγροτικής πίστης,
- ◇ η πρακτόρευση στην περιφέρειά του ασφαλιστικών εταιρειών, των οποίων η πλειονότητα των μετόχων ανήκει σε Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις ή στην ΑΤΕ,

- ◇ η πρακτόρευση στην περιφέρειά του οργανισμών για την προμήθεια στα μέλη του καταναλωτικών αγαθών,
 - ◇ η παροχή συνεταιριστικής εκπαίδευσης,
 - ◇ η ίδρυση και λειτουργία αγροτουριστικών μονάδων και καταλυμάτων, η ανάπτυξη του οικοτουρισμού, του κοινωνικού τουρισμού και αγροτουριστικών εργασιών,
 - ◇ γενικότερα, κάθε προσπάθεια που συμβάλλει μέσα στα πλαίσια του σκοπού του συνεταιρισμού, στην προώθηση και στην ανάπτυξη της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής του τόπου, στη διαφύλαξη της λαϊκής παράδοσης και στην ανάπτυξη των σχέσεων ανάμεσα στο συνεταιρισμό και στα μέλη του, καθώς και στην καλυτέρευση του βιοτικού τους επιπέδου.
- Οι παραπάνω δραστηριότητες αν και προβλέπονται από το καταστατικό του συνεταιρισμού ωστόσο μέχρι σήμερα δεν έχουν αναπτυχθεί σημαντικά λόγω του ότι ο συνεταιρισμός περιορίζεται στην παραγωγή και εμπορία ειδών υφαντικής.

7. ΑΙΓΑΙΟ

Ι ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ

• Γυναικείος Βιοτεχνικός Συνεταιρισμός Γυναικών Καλύμνου

Στην Κάλυμνο υφίσταται βιοτεχνικός συνεταιρισμός (κεντήματα-είδη χειροτεχνίας), ο οποίος εδώ και χρόνια αδρανεί και ήδη έχει κάνει αίτηση διάλυσής του.

• Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Γυναικών Όθους

Ο Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Όθους ιδρύθηκε το έτος **1988** (20/12) στην κοινότητα Όθους Καρπάθου. Σήμερα αριθμεί 25 γυναίκες-μέλη και βρίσκεται στο στάδιο εγγραφής νέων μελών σε συνεργασία με τη Γενική Γραμματεία Ισότητας, ώστε ο συνεταιρισμός να καλύψει όλο το νησί.

Από την ίδρυσή του μέχρι σήμερα ο Συνεταιρισμός βρίσκεται σε μερική δραστηριότητα με την παραγωγή παραδοσιακών γλυκών και εδεσμάτων. Σήμερα βρίσκεται σε αναζήτηση οικήματος, σε συνεργασία με την κοινότητα Όθους.

• Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Γυναικών Κάσου

Ο Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Κάσου ιδρύθηκε το έτος **1989** και αριθμεί 22 γυναίκες-μέλη. Ασχολείται με την οικοτεχνική κατασκευή παραδοσιακών κεντημάτων Κάσου. Το ύψος της παραγωγής των κεντημάτων εξαρτάται από τις εκάστοτε παραγγελίες.

Από το 1991 και μέχρι σήμερα ο συνεταιρισμός λειτουργεί εστιατόριο με παραδοσιακή κουζίνα. Γενικά όμως μπορεί να ειπωθεί ότι οι σχετικά έντονες αρχικές προσπάθειες έχουν σήμερα ατονήσει. Για το λόγο αυτό, σύμφωνα με την άποψη της προέδρου του συνεταιρισμού, η όλη κατάσταση θεωρείται προβληματική.

II ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ

• Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Πέτρας

Ο Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός της Πέτρας Λέσβου ιδρύθηκε το έτος **1983** και αποτέλεσε το πρώτο επιτυχημένο παράδειγμα για τη δημιουργία μετέπειτα και άλλων Γυναικείων Αγροτουριστικών Συνεταιρισμών και σε άλλα μέρη της Ελλάδος.

Στην ίδρυση του Συνεταιρισμού σημαντική υπήρξε η βοήθεια του Συμβουλίου Ισότητας των δύο φύλων (αργότερα ονομάστηκε Γενική Γραμματεία Ισότητας), της Νομαρχίας Λέσβου, του ΕΟΤ, καθώς και πολλών άλλων φορέων, όπως της Διεύθυνσης Γεωργίας, της ΑΤΕ του ΕΟΜΜΕΧ, του ΕΛΚΕΠΑ, του ΟΑΕΔ, της ΝΕΛΕ Μυτιλήνης κ.λ.π. (Τσάρτας, Π.1993). Ο Συνεταιρισμός ξεκίνησε επίσημα τη λειτουργία του το 1984 με 24 ενεργά μέλη, για να φτάσει σήμερα τα 35 μέλη με αντικείμενο του:

- i. την ενοικίαση καταλυμάτων κατά την τουριστική περίοδο,
- ii τη λειτουργία του Συνεταιριστικού Εστιατορίου, με προσφορά παραδοσιακών γευμάτων,
- iii. την εμπορία παραδοσιακών προϊόντων.

Ο Συνεταιρισμός διαθέτει σήμερα 200 κρεβάτια στα 100 δωμάτια του, studios και διαμερίσματα και στεγάζει ετησίως 3.500 ανθρώπους (ΕΟΤ, 1997 και Laiou-Antoniou, (Ch) 1991).

Ο Συνεταιρισμός διαθέτει εστιατόριο στο οποίο ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να δοκιμάσει παραδοσιακά φαγητά και γλυκά, γνωρίζοντας την αυθεντική κουζίνα του νησιού. Τα φαγητά είναι μαγειρεμένα από τις ίδιες τις γυναίκες του συνεταιρισμού, με παραδοσιακές συνταγές και φρέσκα τοπικά προϊόντα.

Ο Συνεταιρισμός δεν διαθέτει ιδιόκτητο γραφείο αλλά ενοικιαζόμενο. Στο γραφείο του Συνεταιρισμού στεγάζεται και το εκθετήριο, όπου ο επισκέπτης μπορεί να αγοράσει παραδοσιακά γλυκά, υφαντά και αντικείμενα από πηλό που είναι λαϊκή και παραδοσιακή τέχνη της Λέσβου. Σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας του, το κεντρικό γραφείο είναι υπεύθυνο για τη διαφήμιση του Συνεταιρισμού, το κλείσιμο των δωματίων, τη διανομή των τουριστών στα καταλύματα καθώς και για τους διακανονισμούς (Αποστολόπουλος και Γιάγκου, 1997).

Ο Συνεταιρισμός λειτουργεί κυρίως κατά την καλοκαιρινή περίοδο και οι πελάτες του είναι τόσο Έλληνες όσο και αλλοδαποί (κυρίως Γερμανοί και

Ολλανδοί). Επίσης, ο συνεταιρισμός δέχεται τουρίστες που έρχονται με κουπόνια του κοινωνικού τουρισμού.

Ο Συνεταιρισμός διοργανώνει συχνά δραστηριότητες όπως περιπάτους και εκδρομές για γνωριμία της περιοχής και του νησιού, επισκέψεις σε μοναστήρια, μαθήματα ελληνικών παραδοσιακών χορών και τοπικής κουζίνας, βραδινό ψάρεμα, μάζεμα λαχανικών στους «μπαξέδες», μάζεμα καρπών στους ελαιώνες, καθώς και διάφορες πολιτιστικές δραστηριότητες (ΕΟΤ, 1997).

Το πρότυπο του Γυναικείου Αγροτουριστικού Συνεταιρισμού Πέτρας έχει αναγνωριστεί σήμερα, τόσο στη χώρα μας όσο και διεθνώς. (Βραβείο Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ελληνικό Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, Παγκόσμια Συνδιάσκεψη υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, Μαϊάμι 1991)(Λαΐου Αντωνίου, 1995).

• Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Γυναικών Πολιχνίτου

Ο Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Γυναικών Πολιχνίτου ιδρύθηκε το έτος 1997.

Αριθμεί 31 γυναίκες μέλη και έχει ως αντικείμενό του την παρασκευή και εμπορία παραδοσιακών γλυκών και την αναπαλαίωση εικόνων.

Σημαντικές είναι οι προσπάθειες που γίνονται από τα μέλη του συνεταιρισμού για την αξιοποίηση και τη λειτουργία των ιαματικών πηγών Πολιχνίτου.

Επίσης, γίνονται προσπάθειες ,αφού πρώτα εξευρεθεί ο κατάλληλος χώρος, να προσφέρουν και πρωινό με τοπικά προϊόντα στους επισκέπτες της περιοχής.

• Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Γυναικών Πλωμαρίου

Ο Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Πλωμαρίου αριθμεί σήμερα 26 γυναίκες-μέλη και βρίσκεται στο στάδιο υπογραφής του καταστατικού του. Θα ασχοληθεί με την παρασκευή και εμπορία τοπικών προϊόντων και την προσφορά πρωινού στους επισκέπτες.

Επίσης, ο Συνεταιρισμός προβλέπεται να ασχοληθεί με την αναπαλαίωση εικόνων και την κατασκευή χειροτεχνημάτων.

- **Συνεταιρισμός Γυναικών Άγρας**

Ο Συνεταιρισμός Γυναικών Άγρας, ο οποίος ασχολείται με την παρασκευή τοπικών προϊόντων, έχει πάψει σήμερα να δραστηριοποιείται και γίνονται προσπάθειες για την επαναλειτουργία του.

- **Υπό σύσταση Συνεταιρισμός Γυναικών Μεσοτόπου**

Ο Συνεταιρισμός Γυναικών Μεσοτόπου είναι σήμερα υπό σύσταση και πρόκειται να ασχοληθεί με την παραγωγή παραδοσιακών προϊόντων, την ενοικίαση καταλυμάτων και την προσφορά πρωινού στους επισκέπτες.

II ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ

• Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Νοτιοχώρων Χίου

Ο Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Νοτιοχώρων Χίου, ιδρύθηκε το έτος **1985** και τα ιδρυτικά του μέλη ήταν 15 περίπου.

Βρίσκεται στα 4 Μαστιχοχώρια της Χίου (Αρμόλια, Πυργί, Ολύμποι, Μεστά) και έχει έδρα του το Πυργί.

Αντικείμενο των δραστηριοτήτων του είναι:

- ♦ ο αγροτουρισμός, δηλαδή η φιλοξενία των τουριστών σε παραδοσιακά καταλύματα. Σήμερα ο συνεταιρισμός διαθέτει 13 καταλύματα και 85 κλίνες περίπου, καθώς και
- ♦ η παροχή πρωινού και γεύματος.

Στο Συνεταιρισμό της Χίου θα γίνει εκτενής αναφορά σε επόμενο κεφάλαιο.

• Συνεταιρισμός Χειροτεχνίας και Ειδών Λαϊκής Τέχνης Καλλιμασιάς

Ο Γυναικείος Συνεταιρισμός Χειροτεχνίας και Ειδών Λαϊκής Τέχνης Καλλιμασιάς ιδρύθηκε τον Οκτώβριο του **1984** και άρχισε τις εργασίες του τον Απρίλιο του 1985.

Στην αρχή ο συνεταιρισμός αριθμούσε 45 γυναίκες-μέλη. Σήμερα διαθέτει 44 μέλη, από τα οποία μόνο τα 25 είναι ενεργά.

Ο Συνεταιρισμός ασχολείται και παράγει:

1. Κεντήματα (καλημέρες, τραπεζομάντιλα, σεντ φαγητού, καρέ, σεμέν).
2. Κούκλες πάνινες με παραδοσιακές χρώτικες στολές.
3. Παραδοσιακές ενδυμασίες.
4. Κουστούμια θεάτρου.

Πολλές φορές αναλαμβάνει εργασίες από τρίτους για κέντημα, πλέξιμο, ράψιμο και πλεκτά με βελονάκι.

Τα κεντήματα του συνεταιρισμού έχουν προβληθεί σε όλες τις εκθέσεις του EOMMEX και της Ένωσης των Συνεταιρισμών, τόσο στη Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό.

Στόχος του Συνεταιρισμού είναι να γίνουν τα προϊόντα του γνωστά σε ευρύτερη κλίμακα, ώστε να αυξηθούν οι πωλήσεις του και τα έσοδα των μελών του.

Οι γυναίκες-μέλη του συνεταιρισμού κατάφεραν να αποδείξουν ότι ακόμη και σε ένα νησιώτικο χωριό οι γυναίκες μπορούν να αναπτύξουν μία αξιόλογη και κερδοφόρο επιχειρηματική δραστηριότητα. Για να πετύχουν κάτι τέτοιο θα πρέπει να καταφέρουν να δουν πέρα από τα στενά όρια που έχουν επιβάλει προκαταλήψεις αιώνων και αναχρονιστικές αντιλήψεις.

Μέσα από το Συνεταιρισμό δόθηκε η ευκαιρία στις γυναίκες-μέλη να κερδίσουν χρήματα, συμβάλλοντας ουσιαστικά στη βελτίωση του οικογενειακού τους εισοδήματος, αλλά και της οικονομίας του χωριού τους, αποκτώντας ταυτόχρονα αξιόλογες εμπειρίες.

Σύμφωνα με την πρόεδρο του Συνεταιρισμού, ο Συνεταιρισμός έχει φθάσει σ' ένα ικανοποιητικό επίπεδο σήμερα, με μόνο εφόδιο τις γυναικείες ιδέες, την τέχνη των μελών του και φυσικά την πλούσια παράδοση χειροτεχνίας της περιοχής.

Ο Συνεταιρισμός διαθέτει πλέον εξαιρετική υποδομή, η οποία στήθηκε και πληρώθηκε εξ ολοκλήρου από τα μέλη του συνεταιρισμού.

Η μόνη χρηματοδότηση που έλαβε ο Συνεταιρισμός ήταν μία επιχορήγηση από τον ΕΟΜΜΕΧ. Πέρα από αυτό όμως τίποτα άλλο.

Η στήριξη του Συνεταιρισμού από όλους τους αρμόδιους φορείς ήταν ανύπαρκτη. Ωστόσο ο συνεταιρισμός έφτασε ψηλά χάρη στις ιδέες των μελών του, τα οποία αρχικά ασχολήθηκαν με το παραδοσιακό κέντημα. Ακολούθησε η κατασκευή παραδοσιακών ενδυμασιών, και τελευταία στολών θεάτρου για τις ανάγκες του Δημοτικού Θεάτρου Χίου και όχι μόνο για αυτές.

Για την κατασκευή των χειροτεχνημάτων ακολουθείται η εξής διαδικασία: αυτά σχεδιάζονται και κόβονται ομαδικά. Στη συνέχεια δουλεύονται από τις γυναίκες-μέλη στα σπίτια τους.

Ο Συνεταιρισμός διαθέτει πλήρεις εγκαταστάσεις και μηχανήματα για την κατασκευή χειροτεχνημάτων. Τα προϊόντα του συνεταιρισμού διοχετεύονται απευθείας σε ιδιώτες που περνούν από τη Χίο και βλέποντας τα τα παραγγέλουν. Βέβαια τα προϊόντα του Συνεταιρισμού δεν δίνονται σε μαγαζιά της Αθήνας ή και αλλού, αφού το ύψος της ποιότητας της παραγωγής του δεν το επιτρέπει.

• Γυναικείος Συνεταιρισμός ειδών Λαϊκής Τέχνης Θυμιανών «Χιώτικη παράδοση»

Ο Γυναικείος Συνεταιρισμός παραγωγής ειδών λαϊκής τέχνης με την επωνυμία «Χιώτικη παράδοση» ιδρύθηκε το έτος **1987**, με έδρα του τα Θυμιάνα Χίου.

Σήμερα αριθμεί 10 γυναίκες μέλη και οι δραστηριότητές του ενδεικτικά είναι οι ακόλουθες:

- η κατασκευή παραδοσιακών υφαντών και κουρελούδων,
- η παρασκευή ψηφιδωτών και πλεκτών, καθώς και πολλών διακοσμητικών ειδών.

II ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ

• Βιοτεχνικός-Χειροτεχνικός Γυναικείος Συνεταιρισμός Άνω Σύρου

Ο Βιοτεχνικός-Χειροτεχνικός Γυναικείος Συνεταιρισμός Άνω Σύρου ιδρύθηκε το έτος **1989**. Αριθμεί 17 γυναίκες-μέλη και οι δραστηριότητες του είναι:

- * η παροχή πρώτων υλών στα μέλη του συνεταιρισμού για την κατασκευή χειροτεχνημάτων, τυποποίηση και διάθεση προϊόντων των μελών του,
- * η λειτουργία εργαστηρίου κοπτικής-ραπτικής, για την κατασκευή ρούχων.

• Βιοτεχνικός - Χειροτεχνικός - Παραγωγικός & Προμηθευτικός Συνεταιρισμός Γυναικών Ερμούπολης: «Τέχνη και παράδοση»

Ο Βιοτεχνικός-Χειροτεχνικός-Παραγωγικός & Προμηθευτικός Συνεταιρισμός Γυναικών Ερμούπολης με την επωνυμία «Τέχνη και Παράδοση» ιδρύθηκε το έτος **1991** και αριθμεί 16 γυναίκες-μέλη.

Ο Συνεταιρισμός λειτουργεί εργαστήριο κοπτικής-ραπτικής, στο οποίο εργάζονται τα μέλη του. Ταυτόχρονα έχουν δραστηριοποιηθεί στον τομέα εμπορίας ειδών ρουχισμού και λευκών ειδών.

- **Συνεταιρισμός Λαϊκής Χειροτεχνίας Κορωνίδας Νάξου**

Ο Συνεταιρισμός Λαϊκής Χειροτεχνίας Κορωνίδας Νάξου ιδρύθηκε το έτος **1990** και αριθμεί 18 γυναίκες-μέλη.

Αντικείμενο εργασιών του Συνεταιρισμού είναι:

- η λειτουργία εργαστηρίου αργαλειών, καθώς και κατασκευής χειροτεχνημάτων,
- η προμήθεια των πρώτων υλών του εργαστηρίου και η προώθηση των εμπορευμάτων.

- **Συνεταιρισμός χειροποίητων παραδοσιακών & μη προϊόντων Απειράνθου Νάξου**

Ο Συνεταιρισμός χειροποίητων παραδοσιακών & μη προϊόντων Απειράνθου Νάξου ιδρύθηκε το έτος **1988** και αριθμεί 18 γυναίκες-μέλη.

Ο Συνεταιρισμός έχει ως δραστηριότητες του:

- την πώληση αγαθών των μελών του σε συνεταιριστικό κατάστημα,
- την προμήθεια των μελών του με πρώτες ύλες.

Οι παραπάνω Συνεταιρισμοί του Νομού Κυκλάδων είχαν ενταχθεί σε προγράμματα του ΕΟΜΜΕΧ, σχετικά με την επιδότηση κατασκευής δειγματολογίου, χορήγηση χειροτεχνικού δανείου, ένταξης σε ΜΟΠ Αιγαίου, πρόγραμμα τοπικών πρωτοβουλιών, σεμινάρια επιμόρφωσης μελών σε θέματα υφαντικής και κοστολόγησης κ.λ.π., τα οποία όμως διεκόπησαν το 1995.

8. ΝΗΣΙΑ ΙΟΝΙΟΥ

Ι ΝΟΜΟΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ

• Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Περαχωρίου

Ο Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Περαχωρίου ιδρύθηκε τον Απρίλιο του **1996** στην κοινότητα Περαχωρίου και αριθμεί 25 γυναίκες-μέλη. Έχει ως αντικείμενο δράσης τις Ήπιες Μορφές Τουρισμού, με κύριες δραστηριότητες:

- ◆ ενοικίαση δωματίων σε παραδοσιακά σπίτια,
- ◆ καλλιέργεια και διάθεση παραδοσιακών προϊόντων,
- ◆ περιπατητικές διαδρομές.

9. ΚΡΗΤΗ

I. ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

- **Χειροτεχνικός Συνεταιρισμός Γυναικών Άνω Αρχανών**

Ο Χειροτεχνικός Συνεταιρισμός Γυναικών Άνω Αρχανών ιδρύθηκε το έτος **1986** με έδρα τις Άν.Αρχάνες Ηρακλείου.

Σήμερα αριθμεί 35 μέλη. Ο Συνεταιρισμός ασχολείται κυρίως με την κατασκευή λευκών ειδών λαϊκής τέχνης.

- **Συνεταιρισμός παραδοσιακού υφαντού Κρητικής Λαϊκής Τέχνης στις Μοίρες**

Ο Συνεταιρισμός Γυναικών παραδοσιακού υφαντού Κρητικής Λαϊκής Τέχνης ιδρύθηκε το έτος **1988**, με έδρα τις Μοίρες Ηρακλείου.

Σήμερα αριθμεί 18 μέλη και οι δραστηριότητές τους ενδεικτικά είναι η παραγωγή παραδοσιακών κρητικών υφαντών.

II ΝΟΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ

• Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Γαβαλοχωρίου

Ο Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Γαβαλοχωρίου ιδρύθηκε το έτος **1993**, με έδρα του το Γαβαλοχώρι Χανίων.

Σήμερα αριθμεί 40 γυναίκες-μέλη. Ο Συνεταιρισμός δραστηριοποιείται στις κατασκευές από κουκούλι, λευκών κεντημάτων, κοσμημάτων και στο περίφημο «κοπανέλι».⁹¹

• Βιοτεχνικός Συνεταιρισμός Γυναικών Έλους

Ο Βιοτεχνικός Συνεταιρισμός Γυναικών Έλους ιδρύθηκε το έτος **1983** με έδρα του το Έλος Χανίων. Σήμερα αριθμεί 40 γυναίκες-μέλη και οι δραστηριότητές του είναι ενδεικτικά οι εξής:

- η παραγωγή παραδοσιακών υφαντών και ενδυμάτων,
- η κατασκευή πλεκτών και ειδών καλαθοπλεκτικής.

• Συνεταιρισμός Γυναικών παραδοσιακής χειροτεχνίας Επαρχίας Κισσάμου

Ο Συνεταιρισμός Γυναικών παραδοσιακής χειροτεχνίας επαρχίας Κισσάμου ιδρύθηκε το έτος **1995** στο νομό Χανίων.

Σήμερα αριθμεί 40 γυναίκες-μέλη και οι δραστηριότητες του είναι ενδεικτικά οι ακόλουθες:

- η παραγωγή παραδοσιακών υφαντών και κεντημάτων,
- η κατασκευή κεραμικών και κατασκευών από κουκούλι,
- η κατασκευή κοσμημάτων και προϊόντων ζωγραφικής σε ύφασμα.

⁹¹ Το κοπανέλι είναι είδος δαντέλας που για την παρασκευή της χρησιμοποιείται ειδικό εργαλείο, το «κοπανέλι» από το οποίο προέρχεται και η ονομασία της δαντέλας,

- **Γυναικείος Συνεταιρισμός παραγωγής-επεξεργασίας-εμπορίας μεταξιού και προϊόντων αυτού στις κοινότητες: Καλαμίτσι, Αμυγδάλι Αποκορώνου.**

Ο Γυναικείος Συνεταιρισμός παραγωγής, επεξεργασίας, εμπορίας μεταξιού και προϊόντων αυτού, ο οποίος αναπτύσσει τις δραστηριότητές του στις κοινότητες Καλαμίτσι και Αμυγδάλι-Αποκορώνου Χανίων, ιδρύθηκε το έτος **1992**. Σήμερα αριθμεί 40 γυναίκες-μέλη. Οι δραστηριότητές του ενδεικτικά είναι η παραγωγή υφαντών, κάδρων και άλλων κατασκευών από κουκούλι, πλεκτά.

- **Αγροτικός Συνεταιρισμός παραγωγής υφαντών, κεντημάτων και μεταποίησης ειδών σηροτροφίας Ταυρονίτη Κισσάμου**

Ο Αγροτικός Χειροτεχνικός Συνεταιρισμός Ταυρονίτη ιδρύθηκε το έτος **1989** με έδρα του τον Ταυρονίτη Κισσάμου του Ν. Χανίων. Σήμερα αριθμεί 40 γυναίκες-μέλη. Οι δραστηριότητες του ενδεικτικά είναι οι εξής :

- η παρασκευή παραδοσιακών υφαντών και κεντημάτων.
- η παραγωγή μεταξωτών κατασκευών από κουκούλι.

- **Γυναικείος Συνεταιρισμός υφαντικής και παραδοσιακών τεχνών Ανώπολης Σφακίων**

Ο Γυναικείος Συνεταιρισμός Υφαντικής και παραδοσιακών τεχνών Ανώπολης Σφακίων ιδρύθηκε το έτος **1992**, με έδρα του την Ανώπολη Σφακίων του Νομού Χανίων. Σήμερα αριθμεί 38 μέλη και ασχολείται κυρίως με την παραγωγή λεπτών υφαντών και κεντημάτων.

Σύμφωνα με πρόσφατη δημοσίευση του οικονομικού ταχυδρόμου «Δεν μπορεί να μη σταθεί κανείς στην ύπαρξη των γυναικείων συνεταιρισμών που ευδοκιμούν στο Ν. Χανίων.

Άνοιξαν στη μικρή τοπική κοινωνία τους και κερδίζουν κάθε μέρα το στοίχημα Το λεγόμενο συμπληρωματικό εισόδημα «παλεύεται» για να γίνει κύριο, επαγγελματικό. Κάνουν αυτό που ξέρουν είτε με τη χειροτεχνία, είτε με διάφορα γλυκά, συμμετέχοντας σε αντίστοιχες εκθέσεις».

Σήμερα ασκείται πίεση, προς τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Χανίων και από άλλες κοινότητες για ίδρυση και άλλων συνεταιρισμών. Επίσης γίνονται διάφορες εκδηλώσεις για ευαισθητοποίηση των κοινωνικών εταίρων, αλλά και του κόσμου και ήδη λειτουργεί δίκτυο πληροφόρησης.⁹²

⁹² Λυμπεροπούλου,Μ., Οικονομικός Ταχυδρόμος, Φ.19(2296) 7 Μαΐου 1998,σελ.61.

3.3 Ο Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Μαστιχοχωριών Χίου: ιστορικό και οργανωτική δομή του συνεταιρισμού.

Ο Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Νοτιοχώρων Χίου ιδρύθηκε το **1985** και τα ιδρυτικά μέλη του ήταν περίπου 15 γυναίκες από τα τέσσερα χωριά, στην περιοχή Μαστιχοχώρια (στο νότιο τμήμα του νησιού) τα οποία είναι: Αρμόλια, Πυργί, Ολύμποι και Μεστά.

Στην ίδρυση του Συνεταιρισμού βοήθησαν οι εξής φορείς:

Γενική Γραμματεία Ισότητας, Νομαρχία Χίου, Αγροτική Τράπεζα, ΕΛΚΕΠΑ, ΟΑΕΔ, ΕΟΤ και άλλοι οργανισμοί.

Σήμερα ο Συνεταιρισμός απαρτίζεται από 40 γυναίκες-μέλη, εγγεγραμμένες στο μητρώο του συνεταιρισμού. Από αυτές μόνον οι 13 είναι ενεργά μέλη. Οι υπόλοιπες απλά συμμετέχουν στις Γενικές Συνελεύσεις του Συνεταιρισμού.

Στα χωριά Αρμόλια, Πυργί, Ολύμποι και Μεστά ο συνεταιρισμός διατηρεί σήμερα 13 σπίτια και 76 κλίνες, οι οποίες λειτουργούν όλο το χρόνο.

Η δυναμικότητα κλινών του συνεταιρισμού κατά χωριό είναι η εξής:

⇒ Αρμόλια: 19 κλίνες

⇒ Πυργί : 19 κλίνες

⇒ Ολύμποι: 6 κλίνες

⇒ Μεστά : 32 κλίνες

Κατά τη διάρκεια της υψηλής τουριστικής περιόδου μπορούν να προστεθούν και επιπλέον κλίνες σε κάποια δωμάτια, φθάνοντας τις 85 κλίνες.

Τα σπίτια του συνεταιρισμού είναι μεσαιωνικής κατασκευής και στα τέσσερα χωριά και έχουν μετατραπεί κατάλληλα, ώστε να φιλοξενούν άνετα τους επισκέπτες.

Κάθε δωμάτιο διαθέτει ατομικό μπάνιο (ή μοιράζεται το μπάνιο με ένα ακόμη δωμάτιο). Τα περισσότερα δωμάτια είναι παραδοσιακά και έχουν όλα κουζίνα και μπαλκόνι ή μικρό κήπο.

Πρωινό και γεύματα σερβίρονται σε όσους επισκέπτες επιθυμούν να γνωρίσουν από κοντά την παραδοσιακή τοπική κουζίνα και το αγνό σπιτικό φαγητό.

Δραστηριότητες των μελών του συνεταιρισμού πέραν των καταλυμάτων είναι η καλλιέργεια της μαστίχας, γιατί οι γυναίκες-μέλη του συνεταιρισμού είναι και αγρότισσες.

Η Χίος είναι το μόνο μέρος στον κόσμο όπου παράγεται ένα ειδικό είδος ρητίνης από το μαστιχόδεντρο (μαστιχοφόρος σχίνος.).

Η καλλιέργεια της μαστίχας ήταν γνωστή από τα αρχαία χρόνια και έχει συνδεθεί στενά με την ιστορία του νησιού. Η σημασία αυτού του μοναδικού προϊόντος έκανε το νησί πολλές φορές στο παρελθόν στόχο πολλών κατακτητών. Η προστασία της μαστίχας και των παραγώγων της, ήταν ένας από τους βασικούς λόγους που τα «Μεσαιωνικά χωριά» χτίστηκαν σαν οχυρά, καθώς μόνον έτσι μπορούσαν να αντιμετωπιστούν οι συχνές επιδρομές πειρατών που έρχονταν για να κλέψουν από το νησί μαστίχα και γυναίκες.

Την περίοδο που το νησί ήταν κάτω από την Γενουάτικη και την Τουρκική κυριαρχία, στα χωριά της περιοχής όπου καλλιεργείτο η μαστίχα, δόθηκαν ιδιαίτερα προνόμια και αρκετή ελευθερία. Ένα πλήθος από προϊόντα παράγεται από τη μαστίχα. Σ' αυτά περιλαμβάνονται τσίχλες, αλκοολούχα ποτά, γλυκά, μπαχαρικά, αρώματα και διάφορες χημικές ουσίες, ενώ η κυριότερη χρήση της ανήκει στην παγκόσμια φαρμακοβιομηχανία. Σημαντικός είναι ο ρόλος της μαστίχας στην οικονομική ζωή της Χίου. Η μαστίχα ήταν ο λόγος που έκανε τους ανθρώπους των νοτιοχώρων να παραμείνουν στα χωριά τους και να καλλιεργούν σχίνους.

Σήμερα σχεδόν 5.000 οικογένειες στη Νότια Χίο έχουν ένα σημαντικό πρόσθετο εισόδημα από την καλλιέργεια της μαστίχας.

Βέβαια, η ενασχόληση των γυναικών με τη καλλιέργεια της μαστίχας δεν αποφέρει κάποια έσοδα στο συνεταιρισμό, αφού οι δραστηριότητες αυτές είναι καθαρά ατομικές.

Επίσης οι γυναίκες μέλη του Συνεταιρισμού διοργανώνουν κάθε μία, με δική της πρωτοβουλία, εκδρομές στις οποίες δείχνουν στους πελάτες τους πως γίνεται το «κέντημα» και η συλλογή της μαστίχας.

Η συλλογή της μαστίχας γίνεται μεταξύ 1ης Ιουλίου και 31ης Οκτωβρίου κάθε χρόνο. Για να συλλεχθεί από τους σχίνους η μαστίχα, χαράζεται ο κορμός τους σε διάφορα σημεία από τα οποία ρέει η ρετίνη. Μόλις οι σταγόνες αυτές έρθουν σε επαφή με τον αέρα, στερεοποιούνται παίρνοντας μία χαρακτηριστική κρυσταλλική μορφή.

Η διαδικασία κατά την οποία χαράσσονται οι σχίνοι αποκαλείται «κέντημα».

Ο φιλοξενούμενος έχει επίσης την ευκαιρία να γνωρίσει την καθημερινή ζωή των κατοίκων και τις αγροτικές εργασίες τους αν τον ενδιαφέρουν, να

παρακολουθήσει την ύφανση σε αργαλειό και να θαυμάσει τη δημιουργική φαντασία της γυναίκας.

Μπορεί ακόμη να περιηγηθεί στα απόκρημνα βράχια, στις αμμουδερές ή βοτσαλωτές ακρογιαλιές, να δει ζωγραφισμένες παναγιές σε εκκλησίες και μοναστήρια σκαρφαλωμένα σε μέρη απρόσιτα, να χαρεί τοπικές γιορτές και πανηγύρια, όπου κυριαρχούν ο χορός και το τραγούδι.

Ο Συνεταιρισμός έχει συμπληρώσει 12 χρόνια ζωής και δημιουργίας εκπληρώνοντας και δικαιώνοντας τους δύο βασικούς σκοπούς της ίδρυσης του (Αγροτικός Συνεργατισμός, τεύχος 4, έτος 47, Απρίλιος):

- I. Να προσελκύσει τουρίστες οι οποίοι ενδιαφέρονται για τα αγροτουριστικά προγράμματα και επιθυμούν μία εναλλακτική μορφή τουρισμού για τις διακοπές τους, δηλαδή τον αγροτουρισμό.
- II. Να αυξήσει το εισόδημα των γυναικών-μελών, οι οποίες μέχρι πριν την ίδρυση του συνεταιρισμού εργάζονταν στους αγρούς, χωρίς κανένα προσωπικό εισόδημα.

Τα προβλήματα που παρουσιάζονται σήμερα στη λειτουργία του συνεταιρισμού είναι τα ακόλουθα:

- η ηλικιακή σύνθεση των μελών του συνεταιρισμού είναι τέτοια που καθιστά επισφαλή τη μελλοντική λειτουργία του, δεδομένου ότι η ηλικία τους είναι κατά μέσο όρο 55 ετών και έτσι προβάλλει έντονα η ανάγκη εγγραφής νέων μελών,
- η γεωγραφική θέση των τεσσάρων χωριών, δεδομένου ότι τα χωριά δεν είναι παραθαλάσσια, αλλά βρίσκονται σε απόσταση 5-6 χιλιομέτρων από την πλησιέστερη παραλία,
- η έλλειψη συγκοινωνίας με τα χωριά και τις παραλίες μικραίνει το διάστημα παραμονής των τουριστών αντί να το επιμηκύνει, επειδή κατά κάποιο τρόπο ο ξένος μένει αποκλεισμένος στα χωριά εξαιτίας των λίγων δρομολογίων που εκτελούνται από και προς τη Χίο, αλλά και μεταξύ των γειτονικών χωριών και παραλιών.
- η ανεξέλεγκτη και ραγδαία αύξηση των καταλυμάτων από τους ιδιώτες της περιοχής, τα οποία δρουν ανταγωνιστικά προς το συνεταιρισμό.
- η αδιαφορία των κρατικών φορέων απέναντι στους συνεταιρισμούς κατά τα τελευταία χρόνια σε συνδυασμό με τις αυξημένες ανάγκες των συν/σμών για οικονομική ενίσχυση.

Σήμερα ο συνεταιρισμός δεν συνεργάζεται με άλλους φορείς παρά μόνο με το συνεταιρισμό της Πέτρας του Ν. Λέσβου, με τον οποίο διατηρεί μία πολύ καλή επαφή. Συγκεκριμένα, τα μέλη του συνεταιρισμού της Πέτρας συστήνουν κάθε φορά στους πελάτες τους να επισκεφθούν το Συνεταιρισμό της Χίου, εάν σκοπεύουν να ταξιδέψουν στη Χίο. Το ίδιο κάνουν και τα μέλη του Συνεταιρισμού της Χίου εάν οι δικοί τους πελάτες σκοπεύουν να επισκεφθούν τη Λεσβο.

Παρά τις όποιες αδυναμίες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο Συνεταιρισμός ωστόσο η προσφορά και το έργο που έχει επιτελέσει είναι τεράστιο, καθώς και τα οφέλη που προέκυψαν, τόσο για τα μέλη, όσο και για τα χωριά τα ίδια.

Θετική ήταν η ίδρυση του Συνεταιρισμού για την απασχόληση των γηγενών γυναικών, αλλά και για τα εισοδήματα των οικογενειών τους. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω οι γυναίκες πριν ενταχθούν στο συνεταιρισμό δεν είχαν κανένα προσωπικό εισόδημα.

Σήμερα διαθέτουν δικό τους εισόδημα με το οποίο μπορούν να βοηθήσουν και να προσφέρουν στην οικογένειά τους, ενισχύοντας παράλληλα τη θέση τους μέσα σ' αυτήν.

Παράλληλα τα χωριά που είναι καταδικασμένα στο μαρασμό, στην εγκατάλειψη και στην ερήμωση, σφύζουν και πάλι από ζωή, ιδιαίτερα κατά τους τους καλοκαιρινούς μήνες.

Θετικές πολλαπλασιαστικές επιδράσεις υπήρξαν και για άλλους κλάδους της τοπικής οικονομίας, όπως για τη γεωργία, τη βιοτεχνία (γλυκά, ποτά, κεραμικά) και για το εμπόριο. Πολλοί από τους κατοίκους άνοιξαν καταστήματα ειδών λαϊκής τέχνης, καφετέριες κ.λ.π.

Επίσης, μετά την ίδρυση του συνεταιρισμού παρατηρήθηκε ιδιαίτερα αυξημένη οικοδόμηση και αναπαλαίωση, σπιτιών με σκοπό την ένταξη τους ή μη στο Συνεταιρισμό.

Ακόμη, ένας μεγάλος αριθμός μεταναστών επιστρέφει στο νησί, είτε για μόνιμη εγκατάσταση είτε για τις διακοπές του.

Το έτος 1991 ο Συνεταιρισμός βραβεύτηκε με βραβείο της **EUROTER** κατά τη συμμετοχή του στο διαγωνισμό «**VILAGE QUE J' AIME**», που ήταν και μοναδικό στην Ελλάδα. Το βραβείο ήταν 5.000 ECU και η απονομή του έγινε στο Στρασβούργο στις 4 Ιουλίου 1991. Το παράλαβε για λογαριασμό του Συνεταιρισμού εκπρόσωπος της **ΠΑΣΕΓΕΣ**. Ύστερα από αυτό, ο Συνεταιρισμός διαφημιζόταν με έξοδα της **EUROTER** για ολόκληρο το έτος 1992, καθώς και το έτος 1993 στα περιοδικά και στις εφημερίδες των κρατών-μελών της Ε.Ε.

Οι επιδιώξεις των μελών του συνεταιρισμού για το μέλλον είναι η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, η αύξηση των μελών του Συνεταιρισμού με νέα κυρίως άτομα. και η αύξηση των εσόδων του Συνεταιρισμού.

Επίσης, γίνονται προσπάθειες για την ίδρυση, μακροπρόθεσμα, μίας επιχείρησης με παραδοσιακά γλυκά, αρωματικά φυτά και βότανα, καθώς και για την επαναλειτουργία κάποιου εστιατορίου, το οποίο υπήρχε μέχρι το 1990 στα Μεστά αλλά έκλεισε.

Προκειμένου ο Συνεταιρισμός να αυξήσει τα έσοδά του, προτείνεται να επεκτείνει τις δραστηριότητές του στο χώρο της συλλογής, επεξεργασίας και συσκευασίας της Χιώτικης Μαστίχας σε συνεργασία με την Ένωση Μαστιχοπαραγωγών Χίου.

Ένας Συνεταιρισμός, ο οποίος λειτουργεί στην περιοχή των Μαστιχοχωρίων, και έχει ως μέλη του γυναίκες οι οποίες συμμετέχουν ενεργά στη συλλογή της μαστίχας, μοιάζει παράλογο να μην έχει ως αντικείμενο των δραστηριοτήτων του τη μαστίχα. Η μοναδικότητα του προϊόντος ως προς τον τόπο παραγωγής και η μεγάλη ποικιλία των χρήσεών του, δημιουργεί ελπίδες για το μέλλον του συνεταιρισμού.

Ο Συνεταιρισμός θα μπορούσε να διεκδικήσει παροχή ενίσχυσης για επιμόρφωση των μελών του σε νέες μεθόδους επεξεργασίας της μαστίχας, καθώς και για εξοπλισμό μίας βιοτεχνικής μονάδας παραγωγής προϊόντων μαστίχας. Έτσι, η παραγωγή του προϊόντος θα γινόταν λιγότερο επίπονη και πιο παραγωγική.

Η απομόνωση των καλλιεργητών σήμερα δημιουργεί μία εσωστρέφεια στην εξέλιξη της παραγωγικής διαδικασίας, η οποία παραμένει παραδοσιακή με μικρές βελτιώσεις και με μικρή χρησιμοποίηση μηχανικών μέσων στην παραγωγική διαδικασία. Η παραγωγή του προϊόντος απαιτεί υψηλή συμμετοχή ανθρώπινης εργασίας, η οποία είναι επίπονη και προσφέρεται κάτω από δύσκολες εξωτερικές συνθήκες, κυρίως στην ύπαιθρο.

Η συλλογή της μαστίχας ολοκληρώνεται μετά από ένα μεγάλο κύκλο εργασιών. Οι κυριότερες από αυτές είναι: το καθάρισμα, το σκούπισμα, η ισοπέδωση ή ασπροχωμάτωση, το πρώτο κέντημα, το πήξιμο της Μαστίχας, το πρώτο μάζεμα, το δεύτερο κέντημα και το δεύτερο τελικό μάζεμα (Περίκος, 1993).

Μετά τη συλλογή, αρχίζουν οι εργασίες της πρώτης κατεργασίας και ταξινόμησης της μαστίχας. Αυτή η δουλειά γίνεται από τις γυναίκες έξω από την πόρτα του σπιτιού τους το καλοκαίρι και το χειμώνα στις βραδινές συντροφίες.

Η δεύτερη κατεργασία γίνεται στην Ένωση. Όταν η καθαρή μαστίχα παραδοθεί από το Συνεταιρισμό στην Ένωση, θα πλυθεί πολλές φορές και θα απλωθεί για να στεγνώσει. Μετά το στέγνωμα θα τη ρίξουν πάνω σε τραπέζια, όπου οι γυναίκες θα κάνουν το δεύτερο «τσίμπημα» για να καθαρίσουν με περισσότερη φροντίδα τη μαστίχα.

Οι γυναίκες συμμετέχουν ενεργά σε όλα τα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας της μαστίχας ως συμβοηθούντα μέλη, χωρίς να απολαμβάνουν προσωπικό εισόδημα για τη δουλειά που προσφέρουν.

Ο Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός μπορεί να συμβάλλει αποφασιστικά στην απόκτηση οικονομικής αυτοδυναμίας των γυναικών που ασχολούνται με τη μαστίχα. Μέσα από το Συνεταιρισμό όλες οι γυναίκες που απασχολούνται στην παραγωγή της μαστίχας, θα βρουν το δικό τους τρόπο ενασχόλησης, που ταιριάζει με τις ανάγκες τους και τον εαυτό τους. Εργαζόμενες μαζί για την εξασφάλιση ενός προσωπικού εισοδήματος, οι γυναίκες θα μπορέσουν να αποφύγουν τη δημιουργία σχέσεων εκμετάλλευσης του προϊόντος της εργασίας τους. Επιπλέον, θα έχουν τη δυνατότητα να ελέγξουν την προσωπική τους εργασία και τα προϊόντα της, συμφωνώντας στους δικούς τους όρους εργασίας. Μπορούν λ.χ. να αφήσουν ελαστικό ωράριο εργασίας, να οργανώσουν υπηρεσία αντικατάστασης, φύλαξη των παιδιών τους με τη σειρά κ.λ.π.

Επιπλέον μέσω του Συνεταιρισμού θα επιτευχθεί η διαφήμιση των προϊόντων της μαστίχας στον ευρύτερο Ευρωπαϊκό χώρο (μέσω των τουριστών που θα επισκέπτονται τον Αγροτουριστικό Συνεταιρισμό). Αυτοί φεύγοντας από τη Χίο θα αγοράζουν τη μαστίχα τόσο για προσωπική τους κατανάλωση, όσο και για να τη χαρίσουν στους συγγενείς και στους φίλους τους.

ΜΕΡΟΣ Γ΄

Η ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΔΥΟ ΓΥΝΑΙΚΕΙΩΝ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΓΡΟΟΙΚΟΤΕΧΝΙΚΩΝ- ΑΓΡΟΒΙΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ ΑΜΠΕΛΑΚΙΩΝ.

5.1. Μεθοδολογική προσέγγιση.

Ο Συνεταιρισμός Αμπελακίων επελέγη ως ξεχωριστή περίπτωση Συνεταιρισμού, μιας και λειτουργεί στην ιστορική κοινότητα των Αμπελακίων, εκεί όπου ακτινοβόλησε το πνεύμα του συνεργατισμού. Στα Αμπελάκια ιδρύθηκε το 1778 ο πρώτος Συνεταιρισμός Κεφαλαίου και Εργασίας στον κόσμο, με αντικείμενο τη βαφή και εμπορία νημάτων, ο οποίος λειτούργησε μέχρι το 1820 (Παπαγεωργίου, 1997).

Σκοπός της έρευνας ήταν η μελέτη της ανάπτυξης και της λειτουργίας του Συνεταιρισμού, καθώς και η ανάλυση των επιδράσεων της λειτουργίας του στον τρόπο ζωής των κατοίκων και στην ανάπτυξη της κοινότητας. Η επιτόπια έρευνα πραγματοποιήθηκε με τη μορφή της “μελέτης περιπτώσεως” (**case study**) και εκπονήθηκε κατά τη διάρκεια επίσκεψης στην κοινότητα των Αμπελακίων.

Χρησιμοποιήθηκαν ημι-διαρθρωμένες συνεντεύξεις (βλ. πίνακα 1 του παραρτήματος Β), οι οποίες απευθύνονταν στο Διοικητικό Συμβούλιο (Δ.Σ.) και στα μέλη του Συνεταιρισμού.

Σημαντική υπήρξε και η καταγραφή προσωπικών παρατηρήσεων από την καθημερινή ζωή της κοινότητας και τη λειτουργία του Συνεταιρισμού.

Η προσωπική διαμονή της ερευνήτριας στα Αμπελάκια κατά την οποία δόθηκε η ευκαιρία να έλθει σε επαφή με τα περισσότερα από τα μέλη του Συνεταιρισμού, αποτέλεσε ένα σημαντικό μέσο για την κατανόηση των σχέσεων των μελών του Συνεταιρισμού και του καθημερινού τρόπου ζωής τους.

Στη διεξαγωγή της έρευνας προέκυψε το πρόβλημα της απουσίας αρκετών γυναικών για λόγους εργασίας, αλλά τελικά ο αριθμός των συνεταίρων που βρέθηκαν και συμμετείχαν στη συνέντευξη ήταν ικανοποιητικός (Βρέθηκαν οι 11 από τις 15 γυναίκες-μέλη του συνεταιρισμού).

5.2. Ιστορικό, οργανωτική δομή και προβλήματα λειτουργίας του συνεταιρισμού.

Ο γυναικείος αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Αμπελακίων ιδρύθηκε το έτος 1984 και άρχισε να λειτουργεί επίσημα από το 1985, με έδρα του την κοινότητα Αμπελακίων του Ν.Λάρισας.

Τα Αμπελάκια βρίσκονται στις βορειοδυτικές προσβάσεις του Κισάβου (Όσσας), επάνω από την κοιλάδα των Τεμπών σε απόσταση 30 περίπου χιλιομέτρων βορειοανατολικά της πόλης της Λάρισας.

Στην απογραφή του 1991 οι κάτοικοι της κοινότητας ανέρχονταν σε 487 κατοίκους. Το έδαφός της είναι ημιορεινό και καλύπτεται από βοσκότοπους, δάση και καλλιέργειες (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, 1992).

Οι κάτοικοι ασχολούνται με τη γεωργία και την κτηνοτροφία. Καλλιεργούνται δημητριακά, αμπέλια, πατάτες, κρεμμύδια, ζωοτροφές, οπωροφόρα δέντρα και λαχανικά.

Ο πληθυσμός της κοινότητας παρουσιάζει συνεχή μείωση κατά τις τελευταίες δεκαετίες.

Οι κύριοι φορείς που συνέβαλαν στην ίδρυση και λειτουργία του Συνεταιρισμού ήταν: η Γενική Γραμματεία Ισότητας, στην οποία ανήκε και η πρωτοβουλία δημιουργίας του Συνεταιρισμού, η Νομαρχία Λάρισας, ο ΕΟΜΜΕΧ, το ΕΛΚΕΠΑ, ο ΕΟΤ, η Τράπεζα Μακεδονίας Θράκης, η Αγροτική Τράπεζα, η Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Λάρισας, η ΔΕΠΟΣ κ.ά.

Ο Συνεταιρισμός ξεκίνησε τη λειτουργία του με 25 ενεργά μέλη, για να φτάσει τα 15 μέλη το 1998 με 60 κρεβάτια στα 12 καταλύματα των μελών του.

Ο Συνεταιρισμός διαφημίστηκε με φυλλάδιο που δημιούργησε η ΓΠΙ και ο ΕΟΤ κατά την περίοδο 1985-1987, αλλά από εκεί και πέρα δεν έγινε καμιά προσπάθεια για διαφήμιση του Συνεταιρισμού ούτε από τους κρατικούς φορείς, ούτε από τα ίδια τα μέλη του Συνεταιρισμού. Ωστόσο, η

διαφημιστική αυτή προσπάθεια έκανε γνωστό το Συνεταιρισμό τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό.

Δεν είναι λίγοι οι τουρίστες Έλληνες και ξένοι, κυρίως Άγγλοι και Γερμανοί, που περνούν από τα Αμπελάκια, κατά τη διάρκεια των εκδρομών που κάνουν στη Θεσσαλία ή στη Β.Ελλάδα.

Ο Συνεταιρισμός έχει πενταμελές Διοικητικό Συμβούλιο και στεγάζεται σε κτίριο που του έχει παραχωρηθεί από την κοινότητα και το οποίο λειτουργεί ως εκθετήριο. Από το εκθετήριο του συνεταιρισμού οι επισκέπτες μπορούν να προμηθευτούν τα παραδοσιακά γλυκά του κουταλιού (βατόμουρο, κράνο, καρύδι, κολοκύθα, μανταρίνι κ.α.) καθώς και τα παραδοσιακά υφαντά της περιοχής.

Οι πελάτες απευθύνονται στα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου του συνεταιρισμού, το οποίο είναι υπεύθυνο για το κλείσιμο των δωματίων, τη διανομή των τουριστών στα καταλύματα καθώς και για τους διακανονισμούς.

Η διαδικασία που ακολουθείται στον τρόπο με τον οποίο κλείνονται τα δωμάτια έχει δημιουργήσει προστριβές μεταξύ των μελών του συνεταιρισμού. Πολλές είναι οι γυναίκες που κάνουν λόγο για άνιση μεταχείριση των μελών, τονίζοντας μάλιστα ότι μόνο 2-3 άτομα είναι εκείνα που απορροφούν στα σπίτια τους το μεγαλύτερο αριθμό τουριστών, αφήνοντας να εννοηθεί ότι τα μέλη του Δ.Σ. είναι αυτά που ευνοούνται.

Λίγα από τα μέλη του συνεταιρισμού αισθάνονται ότι ανήκουν σε ένα συνεταιρισμό και όλοι μαζί διοικούν μια συνεργατική επιχείρηση. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να παρατηρείται μειωμένη συμμετοχή στις δραστηριότητες του συνεταιρισμού. Σημαντικό επίσης είναι ότι οι γυναίκες μέλη σήμερα έχουν περιοριστεί στην προσφορά διανυκτέρευσης και πρωινού και ελάχιστα ενδιαφέρονται για επέκταση των δραστηριοτήτων τους.

Τέλος, σε ό,τι αφορά την κατανομή των εσόδων του συνεταιρισμού των Αμπελακίων, υπεύθυνα είναι τα μέλη του Δ.Σ.

Κάθε δύο μήνες γίνεται οικονομική εκκαθάριση. Από το συνολικό ποσό των εσόδων κρατείται το 15% (7% για το συνεταιρισμό και 8% ΦΠΑ) και το υπόλοιπο θεωρείται ως καθαρό κέρδος για τα μέλη του και διακατανέμεται σ' αυτά ανάλογα με την πληρότητα των δωματίων τους (αριθμός διανυκτερεύσεων).

Ο τρόπος με τον οποίο γίνεται η πληρωμή των μελών αποτελεί σημαντική αιτία εμφάνισης εντάσεων και προστριβών στις σχέσεις τους. Και αυτό γιατί τα μέλη που έχουν τις λιγότερες διανυκτερεύσεις νοιώθουν ότι

αδικούνται έναντι αυτών που συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο αριθμό διανυκτερεύσεων και επομένως έχουν και το μεγαλύτερο κέρδος.

Έτσι τα ήδη εγγεγραμμένα μέλη σκέφτονται την αποχώρησή τους από το συνεταιρισμό και ως εκ τούτου αποθαρρύνονται και νέα μέλη να προχωρήσουν στη εγγραφή τους.

Το ύψος της συνεταιριστικής μερίδας το οποίο υποχρεούται να καταβάλει κάθε νέο μέλος με την εγγραφή του είναι 50.000δρχ.

5.3. Ειδικότερα αποτελέσματα της επιτόπιας έρευνας.

Για τη διαμόρφωση μιας πιο ολοκληρωμένης εικόνας για το συνεταιρισμό και για τις δυνατότητες ανάπτυξής του θα πρέπει να γίνει αναφορά σε ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά, έτσι όπως αυτά καταγράφηκαν μέσα από την επιτόπια έρευνα.

Ο συνεταιρισμός διαθέτει σήμερα 15 γυναίκες-μέλη. Από αυτά μόνο τα 12 είναι ενεργά. Η μεγάλη τους πλειοψηφία συμμετέχει στο συνεταιρισμό με ένα δωμάτιο. Πολλές γυναίκες απέδωσαν τη μειωμένη αυτή συμμετοχή στο γεγονός ότι έχουν μεγαλώσει οι οικογένειες τους και αναγκάζονται να χρησιμοποιούν τα δωμάτια για προσωπική τους χρήση, μιας και τα έσοδα από την ενοικίαση των δωματίων είναι περιορισμένα λόγω του μικρού αριθμού των διανυκτερεύσεων.

Ο συνεταιρισμός στηρίζει τη λειτουργία του αποκλειστικά στην ενοικίαση δωματίων και στην παραγωγή προϊόντων, όπως γλυκών του κουταλιού, υφαντών, κρασιού, τραχανά, αρωματικών φυτών κ.λ.π., τα οποία διατίθενται στο εκθετήριο του συνεταιρισμού.

Τα προϊόντα που πωλούνται στο εκθετήριο του συνεταιρισμού αποφέρουν σ' αυτόν ένα σημαντικό χρηματικό ποσό, μιάς και πολλοί, τόσο από τους Έλληνες όσο και από τους ξένους τουρίστες που περνούν από το χωριό, αγοράζουν τα προϊόντα αυτά. Η ετήσια πληρότητα του συνεταιρισμού σύμφωνα με την πρόεδρο είναι 20-30%.

Ο αριθμός των διανυκτερεύσεων που πραγματοποιούνται ετησίως είναι αρκετά μικρός για να αποδώσει σημαντικά οικονομικά οφέλη στα μέλη του συνεταιρισμού.

Άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι τα χρήματα από αυτές τις διανυκτερεύσεις δεν διανέμονται ισομερώς σε όλα τα μέλη. Και αυτό γιατί υπάρχουν μέλη που συμμετέχουν μόνο με 0-3 διανυκτερεύσεις και μέλη που προσφέρουν μέχρι και πάνω από 80 διανυκτερεύσεις.

Σχετικά με τους λόγους που οδήγησαν τις γυναίκες στην απόφαση να γίνουν μέλη του συνεταιρισμού, οι πιο πολλές απαντήσεις σχετίζονταν με οικονομικούς λόγους.

Η άντληση ενός πρόσθετου εισοδήματος στον ελεύθερο χρόνο τους ήταν η κυριότερη αιτία που τις ώθησε να εγγραφούν στο συνεταιρισμό.

Λόγοι, όπως η κοινωνική καταξίωση και η ενίσχυση του τόπου, αναφέρθηκαν ελάχιστα.

Πολλά είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο συνεταιρισμός, τόσο αυτά που τα ίδια τα μέλη ανέφεραν, όσο και αυτά τα οποία αποσιωπήθηκαν, χωρίς όμως να παύουν να γίνονται αντιληπτά.

⇒ Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο συνεταιρισμός είναι η μικρής διάρκειας παραμονή των τουριστών στα Αμπελάκια. Οι τουρίστες που είναι κυρίως Έλληνες επισκέπτονται την περιοχή κατά τη διάρκεια μονοήμερων ή διήμερων εκδρομών μέσα στα Σαββατοκύριακα και τις αργίες και δεν είναι διατεθειμένοι να παραμείνουν για μεγάλο χρονικό διάστημα στην περιοχή.

⇒ Επιπλέον τα ήδη διαθέσιμα δωμάτια δεν παρέχουν όλες τις απαραίτητες ανέσεις που αναζητεί ο πελάτης. Το πιο σοβαρό όμως μειονέκτημα είναι ότι πολλά από τα δωμάτια δεν έχουν ιδιαίτερο αλλά κοινό λουτρό, το οποίο οι τουρίστες αναγκάζονται να μοιραστούν με την οικογένεια από την οποία φιλοξενούνται. Σε πολλά από τα καταλύματα μάλιστα το λουτρό είναι στην αυλή του σπιτιού, γεγονός που καθιστά δύσκολη τη χρήση του ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια του χειμώνα.

Αυτή η ανομοιομορφία που παρατηρείται μεταξύ των υπαρχόντων δωματίων είναι αποτέλεσμα του τρόπου με τον οποίο έγιναν οι επισκευές, τις οποίες ανέλαβε αρχικά να κάνει η κρατική εταιρία ΔΕΠΟΣ στα σπίτια των συνεταίρων.

Πολλές από τις γυναίκες - μέλη παραπονούνται ότι αδικήθηκαν και δεν βοηθήθηκαν όσο θα έπρεπε στην κατασκευή των καταλυμάτων τους, ενώ παράλληλα υπήρξαν μέλη τα οποία είχαν σημαντική στήριξη.

Η πρόεδρος του συνεταιρισμού πιστεύει βέβαια ότι η ανομοιομορφία αυτή δεν είναι παρά αποτέλεσμα της κακής κατάστασης και της παλαιότητας ορισμένων σπιτιών, τα οποία, αν και απορρόφησαν πολλά χρήματα κατά την κατασκευή τους, δεν έδωσαν το αναμενόμενο αποτέλεσμα.

Ωστόσο, το θέμα αυτό παραμένει σημαντική αιτία τριβών μεταξύ των μελών μέχρι και σήμερα. Οι γυναίκες πιστεύουν ότι το πρόβλημα αυτό θα μπορούσε να ξεπεραστεί αν χρηματοδοτούνταν από το κράτος η

κατασκευή τριών ξενώνων, καθένας από τους οποίους θα διαθέτει 5-6 δωμάτια με όλες τις ανέσεις.

⇒ Ένα άλλο πρόβλημα που αντιμετωπίζει ο συνεταιρισμός είναι η ηλικιακή σύνθεση των μελών του. Το μεγαλύτερο ποσοστό των γυναικών είναι ηλικίας 50 ετών, ενώ ελάχιστες είναι οι γυναίκες μικρότερης ηλικίας. Προβάλλει έτσι η ανάγκη εγγραφής νεαρών μελών στο συνεταιρισμό, προκειμένου να εξασφαλισθεί η μελλοντική λειτουργία του.

Η μεγάλη ηλικία των μελών συνδέεται με το χαμηλό εκπαιδευτικό τους επίπεδο, με το περιορισμένο ενδιαφέρον για επέκταση των δραστηριοτήτων του συνεταιρισμού και με την τάση τους για αποχώρησής τους από αυτόν.

⇒ Ένα από τα μεγάλα μειονεκτήματα του συνεταιρισμού των Αμπελακίων είναι ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των μελών του έχει μόνο απολυτήριο Δημοτικού. Είναι έτσι επόμενο να παρατηρείται μια αδυναμία ανταπόκρισής τους στα επιμορφωτικά σεμινάρια. Παρά το γεγονός ότι έχουν επιμορφωθεί σε θέματα που αφορούν στους αγροτουριστικούς συνεταιρισμούς και στους συνεταιρισμούς γενικότερα, ωστόσο δε μπόρεσαν να εφαρμόσουν αυτά τα οποία έμαθαν γιατί η επιμόρφωση τους ήταν ελλιπής και το εκπαιδευτικό τους επίπεδο δεν τους το επέτρεπε.

Απαιτείται σήμερα μία ιδιαίτερα συγκροτημένη και συστηματική επιμόρφωση των μελών, σε θέματα όπως ο σύγχρονος τουρισμός, ο αγροτουρισμός, ο πολιτιστικός τουρισμός και η οικοτεχνία. Έτσι, θα μπορέσουν να ανταποκριθούν στις υπηρεσίες που απαιτεί η δραστηριότητά τους.

⇒ Σημαντικό, επίσης, πρόβλημα είναι και η κακής ποιότητας σχέσεις μεταξύ των μελών του συνεταιρισμού. Τα λειτουργικά και οργανωτικά προβλήματα του συνεταιρισμού έχουν τη ρίζα τους τόσο στην έλλειψη πείρας από την πλευρά αυτών που ασκούν τη διοίκηση του συνεταιρισμού, όσο και στις αντιπαραθέσεις μεταξύ των μελών που οφείλονταν σε πολιτικές και οικονομικές διαφωνίες.

Οι συγκρούσεις πολιτικού χαρακτήρα τροφοδοτήθηκαν και υποκινήθηκαν σε μεγάλο βαθμό από τους άνδρες λόγω της διαφωνίας τους για την ίδρυση του συνεταιρισμού. Σύμφωνα με την άποψη ορισμένων μελών, τα προβλήματα τα οποία αντιμετωπίζει ο συνεταιρισμός θα λυθούν μόνο με τη διάλυση του παρόντος συνεταιρισμού και την ίδρυση ενός νέου, ο οποίος θα λειτουργεί με συνεταιριστικά κριτήρια και όχι με κομματικά.

⇒ Ένα άλλο πρόβλημα που τονίζεται ιδιαίτερα από τα μέλη του συνεταιρισμού είναι η έλλειψη βοήθειας από το κράτος και άλλους οργανισμούς, προκειμένου να υπάρξει αύξηση των εσόδων, αύξηση της διαφήμισης και των πελατών.

Ο συνεταιρισμός χρειάζεται χρηματική βοήθεια από το κράτος και την ΑΤΕ, η οποία θα μπορούσε να τους προσφέρει δάνεια με πιο ευέλικτους όρους, προκειμένου να βελτιώσουν τα υπάρχοντα καταλύματα και να παρέχουν ανταγωνιστικές υπηρεσίες. Η οικονομική κατάσταση των γυναικών-μελών του συνεταιρισμού είναι τέτοια που μέχρι σήμερα εμποδίζει την ανάληψη πρωτοβουλιών προς αυτή την κατεύθυνση.

⇒ Επιπλέον αίτημα των γυναικών είναι να αποκτήσει ο συνεταιρισμός ένα μεγαλύτερο γραφείο-εκθετήριο, μιας και αυτό που η κοινότητα του έχει παραχωρήσει είναι ιδιαίτερα μικρό για να μπορεί να ανταποκρίνεται στις ανάγκες έκθεσης όλων των προϊόντων του συνεταιρισμού προς τους επισκέπτες.

Εκτός από τα σημαντικά προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα ο συνεταιρισμός, δεν παύει η λειτουργία του να αποτελεί σημαντικό εργαλείο για τη βελτίωση της θέσης των γυναικών μελών του, καθώς και της αγροτικής και γενικότερης ανάπτυξης της περιοχής.

Πριν την ίδρυση του συνεταιρισμού η μεγαλύτερη πλειοψηφία των γυναικών απασχολούνταν στη γεωργο-κτηνοτροφία. Λίγες ήταν εκείνες που μετακινούνταν στις κοντινές περιοχές της Θεσσαλίας αναζητώντας εργασία σε κλάδους του εμπορίου, της βιομαχανίας και του τουρισμού. Και αυτό οφειλόταν στην απομόνωση της κοινότητας των Αμπελακίων από τις μεγάλες οδικές αρτηρίες και τα αστικά κέντρα της περιοχής, καθώς και στα ελάχιστα δρομολόγια αστικής συγκοινωνίας.

Επίσης, η πλειοψηφία των γυναικών είναι έγγαμες και έχουν όλες σχεδόν παιδιά, γεγονός που τις εμποδίζει να αναζητήσουν εργασία μακριά από τον τόπο διαμονής, τους λόγω των σημαντικών οικογενειακών τους υποχρεώσεων.

Η ίδρυση του συνεταιρισμού έδωσε στις γυναίκες τη δυνατότητα απόκτησης μιάς συμπληρωματικής πηγής εισοδήματος. Έτσι αυτές κατόρθωσαν να βγουν από την αφάνεια, καταξιώθηκαν κοινωνικά και απελευθερώθηκαν, αφού τους προσφέρθηκε η δυνατότητα να έρθουν σε επαφή με πολλούς ανθρώπους, να επισκεφθούν γυναικείους συνεταιρισμούς σε άλλα μέρη της Ελλάδας και της Ευρώπης καθώς και να διεκδικούν αυτά που τους ανήκουν.

Οι γυναίκες αυτές αν και διέθεταν μικρό κεφάλαιο και χαμηλή μόρφωση κατόρθωσαν, χρησιμοποιώντας τις υπάρχουσες γνώσεις τους στο νοικοκυριό, να οργανώσουν μία δική τους επιχείρηση, από όπου αντλούν ένα σημαντικό εισόδημα το οποίο χρησιμοποιούν για τις ανάγκες του σπιτιού και την παροχή εφοδίων στα παιδιά τους.

Πέρα όμως από τη συμβολή του συνεταιρισμού στην αύξηση των εισοδημάτων των μελών και των οικογενειών τους, ενισχύθηκαν και άλλοι τομείς της τοπικής οικονομίας.

Μετά την ίδρυση του συνεταιρισμού άνοιξαν πολλές ταβέρνες και καφετέριες στην περιοχή, για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών του χωριού.

Σημαντική όμως υπήρξε και η ενίσχυση της γεωργοκτηνοτροφίας της περιοχής.

Παράλληλα η κατασκευή καταλυμάτων ή αναπαλαίωση ήδη υπαρχόντων οικημάτων οδήγησαν στη διατήρηση της συγκεκριμένης παραδοσιακής αρχιτεκτονικής γραμμής της περιοχής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ ΑΡΑΧΩΒΑΣ.

5.1. Μεθοδολογική προσέγγιση.

Ο συνεταιρισμός της Αράχωβας επελέγη επειδή είναι ο δεύτερος συνεταιρισμός, μετά τον συνεταιρισμό της Πέτρας, ο οποίος παρουσιάζει σήμερα μία αξιόλογη λειτουργία. Ο σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η κατανόηση της ανάπτυξης και της λειτουργίας του συνεταιρισμού, καθώς και η ανάλυση των επιδράσεων της λειτουργίας και της εξέλιξής του στην κοινότητα και στην καθημερινή ζωή των μελών του.

Η επιτόπια έρευνα διεξήχθη κατά την επίσκεψη και διαμονή της ερευνήτριας στην Αράχωβα, με τη μορφή της “μελέτης περιπτώσεως” (**case study**).

Χρησιμοποιήθηκαν ημι-διαρθρωμένες συνεντεύξεις (βλ. πίνακα 3 του παραρτήματος Β), συζητήσεις με μέλη του συνεταιρισμού, καθώς και οι προσωπικές παρατηρήσεις από την καθημερινή ζωή του δήμου και την καθημερινή λειτουργία του συνεταιρισμού.

5.2. Ιστορικό-οργανωτική δομή και προβλήματα λειτουργίας του συνεταιρισμού.

Ο Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός ιδρύθηκε στην Αράχωβα Βοιωτίας τον Απρίλιο του 1985 με το νόμο 921/79. Σκοπός του συνεταιρισμού ήταν η γεωργική, οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική προαγωγή των μελών του και του τόπου γενικότερα.

Η Αράχωβα βρίσκεται σε δεσπόζουσα θέση στις νότιες πλαγιές του Παρνασσού σε υψόμετρο 960 μέτρα και σε απόσταση δέκα περίπου χιλιομέτρων από τους Δελφούς και 157 χιλιομέτρων από την Αθήνα.

Ο πληθυσμός της Αράχωβας τις τελευταίες δεκαετίες ακολουθεί αυξητική πορεία. Σύμφωνα με την τελευταία απογραφή του 1991 ο πληθυσμός της ανέρχονταν στις 3.375 κατοίκους.

Το έδαφος είναι ορεινό και καλύπτεται από βοσκότοπους, δάση και καλλιέργειες. Οι κάτοικοι ασχολούνται με τη γεωργία, την εκτροφή μικρών ζώων σε ποίμνια, με τη χειροτεχνία-βιοτεχνία και τον τουρισμό. Μερικοί κάτοικοι εργάζονται στη βιομηχανία «ΑΛΟΥΜΙΝΙΟΝ ΕΛΛΑΔΟΣ» στην παραλία Διστόμου.

Η Αράχωβα είναι παλαιό εμπορικό και αγροτικό κέντρο, με έντονο το ρουμελιώτικο χρώμα, αναπτυγμένη τυροκομία, οινοποιία και βιοτεχνία υφαντών.

Αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς παλαιούς παραδοσιακούς οικισμούς της χώρας, που μαζί με τις γύρω περιοχές των Δελφών, της Ιτέας και του Γαλαξειδίου συγκροτούν μία ενιαία τουριστική περιφέρεια, η οποία προσφέρει συνδυασμό βουνού, θάλασσας, μουσείων, ιστορικών μνημείων, πολιτιστικής και λαϊκής παράδοσης.

Λίγοι είναι οι ξένοι που επισκέπτονται την Ελλάδα και δεν περνούν από την Αράχωβα για να επισκεφθούν τους Δελφούς. Ένας μεγάλος αριθμός Ελλήνων τουριστών επισκέπτεται κάθε χρόνο το χιονοδρομικό κέντρο Παρνασσού του ΕΟΤ και ζητάει να διανυκτερεύσει στην Αράχωβα.

Ο Συνεταιρισμός της Αράχωβας είναι ο μοναδικός στο Νομό Βοιωτίας ως προς το συνδυασμό των δραστηριοτήτων του και ιδρύθηκε με τις υποδείξεις και την καθοδήγηση της Διεύθυνσης Γεωργίας (Υπηρεσία Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας).

Καθοριστικό ρόλο για την απόφαση και την ίδρυση του συνεταιρισμού είχαν και οι δύο «εκπαιδευτικές δραστηριότητες» του προγράμματος Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας, (μία Αγροτουρισμού με τη συμβολή του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, της ΕΟΚ το Μάιο του 1984, διάρκειας 100 ωρών και μία διάρκειας 300 ωρών, το Φεβρουάριο του 1985 σε συνεταιριστικά θέματα). Οι κινήσεις αυτές αποτέλεσαν αφορμή για προβληματισμό και αναζήτηση λύσεων, πάνω στις ανάγκες και ελλείψεις που υπήρχαν στον τομέα απασχόλησης των γυναικών της Αράχωβας, σε συνδυασμό με τις αναπτυξιακές δυνατότητες και τις ανάγκες του Δήμου.

Οι κύριοι φορείς που συνέβαλαν στην ίδρυση και λειτουργία του συνεταιρισμού ήταν: το Υπουργείο Γεωργίας (Διεύθυνση Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας), η ΓΠ, η ΠΑΣΕΓΕΣ, η Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών, ο Δήμος Αράχωβας, η Διεύθυνση Γεωργίας της Βοιωτίας κ.ά. Ο συνεταιρισμός ξεκίνησε τη λειτουργία του επίσημα το 1985 με 15 γυναίκες-μέλη για να φτάσει σήμερα τα 28 μέλη, με μέσο όρο ηλικίας 40 ετών. Από αυτά μόνο τα 15 είναι ενεργά. Διαθέτει 30 καταλύματα με συνολική δυναμικότητα 60 κλινών, ενώ αρχικά διέθετε 60 καταλύματα.

Οι κυριότερες δραστηριότητες του συνεταιρισμού είναι:

- ◇ Παρασκευή χρυσοκέντητων εργόχειρων, παραδοσιακών φορεσιών και κατασκευή συνθέσεων αποξηραμένων φυτών.

- ◇ Η παροχή φιλοξενίας στους τουρίστες σε δωμάτια ενοικιαζόμενα μέσα στην οικογένεια των μελών ή ανεξάρτητα.
- ◇ Η προαγωγή και εμπορία υφαντών που βασίζονται στη λαϊκή τέχνη και στην παράδοση της Αράχωβας
- ◇ Η παρασκευή και εμπορία τοπικών προϊόντων και παραδοσιακών οικιακών παρασκευασμάτων (ελιές, γλυκίσματα, ποτά, μαρμελάδες κ.λ.π.).
- ◇ Η οργάνωση τμημάτων διδασκαλίας της υφαντικής τέχνης και τοπικής κουζίνας για τους ενδιαφερόμενους τουρίστες.
- ◇ Η διοργάνωση εκδρομών και περιπάτων στον Παρνασσό και στις γύρω περιοχές.

Ο αγροτουριστικός συνεταιρισμός της Αράχωβας διαφημίστηκε στον τύπο και στην τηλεόραση αρκετά κατά την περίοδο 1985-1992, με πρωτοβουλία των ιδίων των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και όχι μετά από ενέργειες του ίδιου του συνεταιρισμού. Οι πελάτες του συνεταιρισμού είναι Έλληνες και ξένοι. Οι ξένοι είναι κυρίως Γάλλοι, Ιταλοί και Γερμανοί. Το κλείσιμο των δωματίων γίνεται είτε μέσω του γραφείου του συνεταιρισμού, είτε απευθείας, μετά από τηλεφωνική επαφή με τους ιδιοκτήτες των καταλυμάτων.

Σημαντική είναι η διαφοροποίηση του συνεταιρισμού της Αράχωβας στον τρόπο με τον οποίο γίνεται η πληρωμή των μελών, σε σχέση με τους υπόλοιπους συνεταιρισμούς. Οι γυναίκες μέλη πληρώνονται κατευθείαν από τους πελάτες και έτσι αποφεύγονται οι συγκρούσεις και οι προστριβές μεταξύ των μελών από καθυστερήσεις που παρατηρούνται π.χ. όταν υπάρχουν κρατήσεις για κοινωνικό τουρισμό. Παρά τα θετικά στοιχεία, αυτός ο τρόπος πληρωμής ενισχύει την ιδιώτευση των μελών και αποδυναμώνει το νόημα του συνεταιρισμού.

Τα λειτουργικά έξοδα του συνεταιρισμού καλύπτονται μέσω της μηνιαίας εισφοράς αξίας 1000δρχ., που καταβάλλεται από όλα τα μέλη του συνεταιρισμού.

Σε περίπτωση που κάποιο αγροτουριστικό κατάλυμα δεν λειτουργεί λόγω απουσίας του ιδιοκτήτη, αυτός απαλλάσσεται από την εισφορά καθόλο το διάστημα της απουσίας του.

Άξιο αναφοράς επίσης είναι ότι ο συνεταιρισμός, μετά την ίδρυσή του, ανέπτυξε επαφές με αρκετούς γυναικείους αγροτουριστικούς

συνεταιρισμούς στην Ελλάδα (Πέτρα, Αμπελάκια, Μαρώνεια, Άγιος Γερμανός, Χίος, Ψαράδες) και στο εξωτερικό (Γαλλία, Ιρλανδία, Φιλανδία, Ισπανία). Η πρόεδρος του συνεταιρισμού είναι αντιπρόεδρος του ευρωπαϊκού δικτύου συνεταιρισμένων γυναικών με την επωνυμία «ΑΣΤΕΡ» στο οποίο συμμετέχουν γυναίκες από τις χώρες: Γαλλία, Ιταλία, Πορτογαλία, Ισπανία, Βέλγιο, Ιρλανδία, Φιλανδία, Καναδά. Παράλληλα από την έναρξη λειτουργίας του συνεταιρισμού μέχρι σήμερα, υπήρξε μικρή αποχώρηση μελών. Συγκεκριμένα αποχώρησαν 8 μέλη. Από αυτά, τα δύο λόγω θανάτου, ενώ τα υπόλοιπα έξι λόγω του ότι υπερέβησαν τον αριθμό των δωματίων⁹³. Αφού λοιπόν απέκτησαν σημαντική υποδομή σε ενοικιαζόμενα δωμάτια, μετατράπηκαν σε ιδιώτες επιχειρηματίες και έχασαν το δικαίωμα συμμετοχής τους στο συνεταιρισμό. Το κένο που κάθε φορά εδημιουργείτο από την αποχώρηση ενός μέλους καλύπτονταν με την εγγραφή και νέων μελών στο συνεταιρισμό. Έτσι ο συνεταιρισμός όχι μόνο διατήρησε σταθερό τον αριθμό των μελών του αλλά κατάφερε να διπλασιάσει αυτόν. Το πρόβλημα όμως είναι ότι τα νέα μέλη που εγγράφηκαν ήταν στην πλειοψηφία τους μεγάλης σχετικής ηλικίας κάτι το οποίου σηματοδοτεί τον κίνδυνο για τη μέλλοντική εξέλιξη του συνεταιρισμού.

Η αποτίμηση των οικονομικών αποτελεσμάτων της μέχρι σήμερα (1998) λειτουργίας του συνεταιρισμού Αράχωβας δεν στάθηκε δυνατή, γιατί δεν δόθηκε η δυνατότητα πρόσβασης στα στοιχεία των αναλυτικών ισολογισμών.

Σύμφωνα όμως με επισημάνσεις των μελών του, ο συνεταιρισμός έχει μία πληρότητα της τάξης του 70% ετησίως, παρουσιάζοντας μία ικανοποιητική άνοδο τα τελευταία χρόνια. Συγκεκριμένα, κατά την περίοδο Οκτωβρίου-Απριλίου του έτους 1997 ο συνεταιρισμός πραγματοποίησε περίπου 500 διανυκτερεύσεις. Πρέπει στο σημείο αυτό να επισημανθεί ότι η άνοδος που παρατηρείται στις ετήσιες πληρότητες του συνεταιρισμού τα τελευταία χρόνια, συμβαδίζει με τη μεγάλη ανάπτυξη του τουρισμού της Αράχωβας.

Όσον αφορά τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο συνεταιρισμός αυτά είναι κυρίως οικονομικά.

Τα τρέχοντα έξοδα λειτουργίας του συνεταιρισμού είναι μεγάλα (ενοίκιο γραφείου, μισθός λογιστή, εξοπλισμός δωματίων, κ.λ.π.) και επιβαρύνουν κυρίως τα ίδια τα μέλη του συν/σμού. Οι οικονομικές δυσκολίες είναι αποτέλεσμα της μικρής τουριστικής περιόδου στην περιοχή της Αράχωβας (Οκτώβριος-Απρίλιος), αφού πολλοί συνδέουν την Αράχωβα με το χιονοδρομικό κέντρο του Παρνασσού.

⁹³ Προκειμένου να διατηρήσει κάποιος την ιδιότητα του μέλους στο συνεταιρισμό θα πρέπει να είναι κάτοχος 2-6 δωματίων. Σε περίπτωση υπέρβασης του ορίου αυτού διαγράφεται από τον συνεταιρισμό.

Ωστόσο, η Αράχωβα θα μπορούσε να αποτελέσει πόλο έλξης για τους τουρίστες όχι μόνο κατά την χειμερινή περίοδο, αλλά και κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Και αυτό γιατί όταν λιώνουν τα χιόνια, η διέλευση των φαραγγιών του Παρνασσού, το RAFTING, το KAYAK, η ποδηλασία, η ορειβασία, το πετροσκή κ.ά. μπορούν να προσελκύσουν πολλούς τουρίστες, αν υπάρξει η κατάλληλη διαφήμιση για τα σπορ αυτά.

Ένα άλλο πρόβλημα οικονομικής φύσεως είναι η δυσκολία που αντιμετωπίζει ο συνεταιρισμός στη διάθεση και εμπορία των υφαντών. Δεν υπάρχουν κεφάλαια για διαφήμιση των προϊόντων του συνεταιρισμού και προώθηση αυτών (γλυκά του κουταλιού, αποξηραμένα αρωματικά φυτά, χρυσοκεντήματα). Αίτημα των μελών αποτελεί η παροχή βοήθειας από φορείς όπως το Υπουργείο Γεωργίας, ο ΕΟΜΜΕΧ και ο ΕΟΤ, οι οποίοι θα μπορούσαν να τους στηρίξουν και στο εσωτερικό και στο εξωτερικό προσφέροντας τους μεγαλύτερη δημοσιότητα και διαφήμιση.

Οι γυναίκες-μέλη του συνεταιρισμού δε θα πρέπει να στηρίζουν τις ελπίδες τους για την περαιτέρω ανάπτυξη του συνεταιρισμού μόνο στην παροχή εξωτερικής, κυρίως κρατικής βοήθειας. Θα πρέπει να δραστηριοποιηθούν οι ίδιες, διεκδικώντας επαγγελματική κατάρτιση προκειμένου να βελτιώσουν την ποιότητα των προσφερεμένων υπηρεσιών, να οργανώσουν εμπορία των παραγομένων ειδών κ.ά.

5.2. Ειδικότερα αποτελέσματα της επιτόπιας έρευνας.

Προκειμένου να διαμορφωθεί μία πληρέστερη εικόνα για το συνεταιρισμό της Αράχωβας, καλό θα ήταν να γίνει εκτενής αναφορά στα κοινωνικό-οικονομικά του χαρακτηριστικά, έτσι όπως αυτά προέκυψαν μέσα από την επιτόπια έρευνα.

Όπως ειπώθηκε και προηγουμένως, τα σημερινά μέλη του συνεταιρισμού είναι 28. Από αυτά, ενεργά είναι μόνο τα 15 με μέσο όρο ηλικίας 40 ετών. Η ηλικιακή σύνθεση είναι αρκετά ικανοποιητική (σε σύγκριση με τα Αμπελάκια). Η τουριστική ανάπτυξη της περιοχής, λόγω του χιονοδρομικού κέντρου του Παρνασσού, συμβάλλει στη συγκράτηση του νεανικού πληθυσμού της, με θετικά αποτελέσματα για το συνεταιρισμό.

Οι περισσότερες γυναίκες-μέλη είναι έγγαμες, ενώ υπάρχουν και γυναίκες άγαμες και χήρες.

Το εκπαιδευτικό τους επίπεδο είναι χαμηλό. Το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών έχουν μόνο απολυτήριο Δημοτικού, ενώ λίγες είναι οι γυναίκες που έχουν απολυτήριο Γυμνασίου ή Λυκείου, κυρίως τα μικρής ηλικίας μέλη. Ωστόσο, είναι πολύ καλύτερο από ό,τι εμφανίζεται στα Αμπελάκια.

Η καλύτερη αυτή εικόνα είναι βέβαια απόρροια και του μεγάλου ποσοστού νέων γυναικών που είναι μέλη του συνεταιρισμού.

Ένα μικρό ποσοστό των μελών, παράλληλα με τα οικιακά και το συνεταιρισμό, ασχολείται με τη γεωργία και το εμπόριο. Άλλωστε, στην Αράχωβα η τριπλή απασχόληση των γυναικών (αγροτικό επάγγελμα, εμπορικό κατάστημα, τουρισμός) είναι πολύ συνηθισμένη από την εποχή που τα επαγγελματικά χαρακτηριστικά της περιοχής επηρεάστηκαν από την παρουσία του τουρισμού. Οι ποικίλες ευκαιρίες που παρέχονται στις γυναίκες της περιοχής για απασχόληση έχουν λειτουργήσει αρνητικά για το συνεταιρισμό, μιας και έχουν υποβαθμίσει τον οικονομικό του ρόλο.

Όσον αφορά τους λόγους που ώθησαν τις γυναίκες να εγγραφούν στο συνεταιρισμό, οι περισσότερες ανέφεραν τους οικονομικούς λόγους.

Η απόκτηση ενός πρόσθετου εισοδήματος αποτέλεσε το κυριότερο "δέλεαρ" γ' αυτές και λιγότερο η κοινωνική καταξίωση στην τοπική κοινωνία. Άλλωστε, η τουριστική ανάπτυξη της περιοχής τα τελευταία χρόνια παρείχε σ' αυτές τις δυνατότητες να έχουν μία ενεργή παρουσία στην οικονομική και κοινωνική ζωή του τόπου.

Οι κυριότερες δραστηριότητες των γυναικών στο συνεταιρισμό είναι η ενοικίαση δωματίων και η παραγωγή τοπικών προϊόντων (υφαντά, γλυκά), τα οποία πωλούνται στο γραφείο-εκθετήριο του συνεταιρισμού.

Οι γυναίκες που απασχολούνται αποκλειστικά με την παραγωγή είναι λίγες, ενώ οι περισσότερες συνδυάζουν τις δύο παραπάνω δραστηριότητες.

Οι σχέσεις μεταξύ των μελών του συνεταιρισμού είναι αρκετά ικανοποιητικές σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει στα Αμπελάκια. Το γεγονός αυτό είναι αναμφίβολα ένα θετικό στοιχείο για τη μελλοντική πορεία του συνεταιρισμού. Βέβαια δεν λείπουν και οι τριβές μεταξύ ορισμένων μελών, κυρίως για οικονομικά ζητήματα και λιγότερο για πολιτικά θέματα. Σ' αυτό συνέβαλε το γεγονός ότι στην Αράχωβα οι τοπικές ή οι οικογενειακές συγκρούσεις για την ίδρυση και συμμετοχή των γυναικών στο συνεταιρισμό ήταν περιορισμένες.

Το πιο ενδιαφέρον χαρακτηριστικό των μελών του συνεταιρισμού είναι η έντονη επιθυμία τους για επιμόρφωση. Παρά το γεγονός ότι στην Αράχωβα έγιναν κατά την τελευταία δεκαετία αρκετά σεμινάρια πάνω σε θέματα χειροτεχνίας, αγροτουρισμού κ.ά., ωστόσο οι γυναίκες ζητούν επιμόρφωση πάνω σε νέα θέματα, όπως ψυχολογία, ξένες γλώσσες, επικοινωνία και γενικά τουριστικά θέματα, νέες μορφές τουρισμού, χειροτεχνία κ.ά.

Η γυναίκες αυτές είναι φανερό ότι έχουν συνειδητοποιήσει τις ανάγκες του επαγγέλματός τους, κάτι το οποίο δεν παρατηρείται στα Αμπελάκια.

Οι επιλογές τους αυτές αναδεικνύουν τον επαγγελματισμό τους και διασφαλίζουν μία δημιουργική μελλοντική πορεία του συνεταιρισμού.

Επίσης, το μεγαλύτερο ποσοστό των γυναικών δηλώνει ικανοποιημένο από τα έσοδα που εξασφαλίζει από το συνεταιρισμό, σε σχέση με τη δουλειά που προσφέρει. Αυτό αποδεικνύει ότι ο συνεταιρισμός αποτελεί πηγή ικανοποιητικού εισοδήματος για τις γυναίκες-μέλη. Ας επισημανθεί όμως στο σημείο αυτό ποιά ήταν τα οφέλη από την ίδρυση του συνεταιρισμού, τόσο για τα ίδια τα μέλη όσο και για την περιοχή. Με την ίδρυση του συνεταιρισμού εξασφαλίστηκε η πληρότητα των δωματίων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα οικονομικό όφελος για τα μέλη του συνεταιρισμού και τις οικογένειές τους. Πριν την ίδρυση του συνεταιρισμού νοίκιαζαν τα δωμάτια τυχαία και ευκαιριακά, διότι τα δωμάτια ήταν αδήλωτα και τόσο ο Δήμος όσο και η Αστυνομία της περιοχής δεν μπορούσαν να εγγυηθούν την ποιότητα φιλοξενίας, με αποτέλεσμα τα δωμάτια να μένουν άδεια.

- Απασχολήθηκαν με την ενοικίαση δωματίων άνεργες νέες οι οποίες έγιναν μέλη του συνεταιρισμού.
- Υπήρξαν πολλαπλασιαστικές επιδράσεις στην τοπική οικονομία από την παρουσία του συνεταιρισμού. Απασχολήθηκαν άλλες οικογένειες με τον τουρισμό νοικιάζοντας δωμάτια, ενώ άνοιξαν πολλές ταβέρνες, καταστήματα κ.λ.π.
- Υπήρξε για πρώτη φορά επίσημη αναγνώριση της απασχόλησης της γυναίκας στο συνεταιρισμό τόσο από την οικογένεια της, η οποία τη βοήθησε πολύ, όσο και από τους φορείς της Αράχωβας (Δήμος, Αστυνομία, επαγγελματίες κ.λ.π.), οι οποίοι δέχτηκαν και βοήθησαν στην ίδρυση του συνεταιρισμού.
- Επήλθε αλλαγή στις σχέσεις και στο χαρακτήρα των μελών. Οι σχέσεις τους έπαψαν να είναι τυπικές και έγιναν στενότερες, ουσιαστικές και φιλικές.

Επιπλέον οι συνεταιρισμένες γυναίκες ανέπτυξαν πραγματικό πνεύμα συνεργασίας, καθώς και την αλληλεγγύη μεταξύ τους. Σ' αυτό συνέβαλαν οι μακροχρόνιες επιμορφώσεις των προγραμμάτων Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας, οι οποίες έδωσαν τη δυνατότητα στις γυναίκες να γνωριστούν μεταξύ τους, να συναντώνται συχνότερα, να συζητούν τα προβλήματα τους και να βρίσκουν λύσεις.

- Η αναγνώριση του συνεταιρισμού από κρατικούς φορείς (Υπουργείο Γεωργίας, Γενική Γραμματεία Ισότητας, Νομαρχία, ΕΟΜΜΕΧ, ΕΟΤ

κ.λ.π.) είχε ως αποτέλεσμα να επισκεφθούν την Αράχωβα πολιτειακοί παράγοντες όπως: Υπουργοί Γεωργίας, Υπουργοί Εθνικής Οικονομίας, Νομάρχης, Επίτροπος της ΕΟΚ, (Ε.Ε.), κ.ά.

Σημαντική είναι η συμβολή του συνεταιρισμού στην οικολογική και περιβαλλοντική ισορροπία της περιοχής. Η Αράχωβα διαθέτει ένα υπέροχο φυσικό περιβάλλον και τα τελευταία χρόνια δέχεται έντονες πιέσεις από το μαζικό τουρισμό, ο οποίος δρα καταστροφικά στο περιβάλλον.

Ο αγροτουριστικός συνεταιρισμός, ως εκπρόσωπος των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, μπορεί να συμβάλει θετικά στη διατήρηση της ισορροπίας του τοπικού περιβάλλοντος.

Προκειμένου ο συνεταιρισμός να αντιμετωπίσει τα προβλήματά του και να συνεχίσει την δυναμική του πορεία και την εξέλιξή του καλό θα ήταν:

⇒ Να υπάρξει συνεχής και συστηματική επιμόρφωση που θεωρείται σήμερα ως η βασική «συνταγή» για την επιτυχία των μελών σε θέματα τουρισμού, αγροτουρισμού, τουριστικής ψυχολογίας, πληροφορικής, τεχνολογίας τροφίμων, οικοτεχνίας, κ.ά.

⇒ Να υπάρξει μεγαλύτερη προβολή του συνεταιρισμού και διαφήμιση του τόπου. Η Αράχωβα θα πρέπει να προβληθεί ως αυτοτελές τουριστικό κέντρο και όχι σε συνάρτηση με το χιονοδρομικό κέντρο του Παρνασσού και τους Δελφούς.

⇒ Να καταρτιστεί ένας ειδικός τουριστικός οδηγός, ο οποίος θα προβάλλει εναλλακτικές δυνατότητες αναψυχής και ξεκούρασης στον επισκέπτη, με κύριο στόχο την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.

⇒ Να αποκτήσει ο συνεταιρισμός ιδιόκτητο γραφείο-εκθετήριο, σε κεντρικό σημείο της Αράχωβας, έτσι ώστε να προβάλλεται το έργο του συνεταιρισμού. Τα μέλη του συνεταιρισμού σκέφτονται να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους με την παραγωγή και νέων προϊόντων, η έλλειψη όμως κατάλληλου γραφείου αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα. Η απόκτηση ιδιόκτητου γραφείου θα απαλλάξει το συνεταιρισμό από τα επιπλέον έξοδα του ενοικίου (σαράντα χιλιάδες το μήνα, μέρος του οποίου επιδοτείται από το Υπουργείο Γεωργίας).

⇒ Να δοθούν κίνητρα, ώστε και άλλες νέες γυναίκες της περιοχής να γίνουν μέλη του συνεταιρισμού, αποκτώντας έτσι μία πηγή συμπληρωματικού εισοδήματος.

Οι επιδιώξεις των μελών του συνεταιρισμού για το μέλλον είναι η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, η αύξηση των μελών του συνεταιρισμού με νέα άτομα κυρίως και η αύξηση των εσόδων του συνεταιρισμού.

Επίσης, γίνονται προσπάθειες για την ίδρυση μακροπρόθεσμα μιάς Σχολής, στην οποία θα διδάσκεται από τα μέλη του συνεταιρισμού η τέχνη του χρυσοκεντήματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η μελέτη που πραγματοποιήθηκε για την καταγραφή των υπαρχόντων γυναικείων αγροτουριστικών και αγροοικοτεχνικών συνεταιρισμών στην Ελλάδα σήμερα και η παράλληλη εξέταση δύο αντιπροσωπευτικών συνεταιρισμών, οδήγησε στη διαμόρφωση μιας πιο ολοκληρωμένης εικόνας σε ό,τι αφορά την υφιστάμενη κατάσταση αυτών, τα κοινωνικο-οικονομικά χαρακτηριστικά τους και τις προοπτικές τους για περαιτέρω ανάπτυξη.

Όσον αφορά στους γυναικείους αγροτουριστικούς και αγροοικοτεχνικούς-αγροβιοτεχνικούς συνεταιρισμούς υπάρχουν 57 σήμερα σε όλη τη χώρα και συμμετέχουν σ'αυτούς 1.351 γυναίκες (μέλη) (βλ. πίνακα 1. του παραρτήματος Α). Από αυτούς τρεις είναι υπό σύσταση (Μελίτης και Πουρίου του νομού Φλώρινας και Μεσοτόπου του νομού Λέσβου) και άλλοι τρεις αδρανούν (Λάρισας, Καλύμνου του νομού Δωδεκανήσου και Άγρας του νομού Λέσβου). Οι υπόλοιποι 51 συνεταιρισμοί λειτουργούν κανονικά.

Τόσον ο συνολικός τους αριθμός όσο και η δυναμικότητά τους σε αριθμό μελών (23 άτομα κατά μέσο όρο), πιστοποιούν ότι δεν συμμετέχει σ'αυτούς παρά μία ελάχιστη μειοψηφία των γυναικών του αγροτικού χώρου, αλλά και της συγκεκριμένης περιοχής στην οποία δραστηριοποιείται ο συνεταιρισμός. Ειδικότερα, στο Δήμο της Αράχωβας, από τις 296 γυναίκες που ανήκουν στις οικονομικά ενεργές, μόνο οι 28 από αυτές είναι μέλη του γυναικείου αγροτουριστικού συνεταιρισμού.

Παρά τη μικρή δυναμικότητά τους όμως, οι συνεταιρισμοί αυτοί εκφράζουν τη δυναμική γυναικεία παρουσία στον αγροτικό χώρο σήμερα, η οποία χρόνο με το χρόνο ισχυροποιείται (6 από τους 57 ιδρύθηκαν μόλις την τελευταία διετία). Αυτοί είναι οι συνεταιρισμοί Πολιχνίτου του νομού Λέσβου, Πορταριάς του νομού Μαγνησίας, Άνω Καλλινίκης του νομού Φλώρινας, Άρνισας και Πολυκάρπης του νομού Πέλλης και Μελίτης του νομού Φλώρινας.

Αξιίζει να σημειωθεί ότι από τους 57 αυτούς συνεταιρισμούς, οι αμιγώς αγροτουριστικοί, δηλαδή αυτοί που έχουν ως κεντρικό τους στόχο την προσφορά καταλυμάτων είναι μόνον δέκα. Αυτοί είναι οι συνεταιρισμοί γυναικών Δαδιάς, Πέτρας, Νοτιοχώρων Χίου, Λεπτοκαριάς, Αράχωβας, Μαρώνειας, Περαιχωρίου Θάσου, Αμπελακίων, Ψαράδων, και Αγίου Γερμανού.

Οι υπόλοιποι 47 συνεταιρισμοί έχουν αναπτύξει δραστηριότητες βιοτεχνικού και οικοτεχνικού χαρακτήρα, παρά το γεγονός ότι κάποιοι απ'αυτούς παρουσιάζονται ως αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί.

Αλλά και οι αμιγώς αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί έχουν εντάξει τελευταία στις δραστηριότητές τους και άλλες ασχολίες, όπως η λειτουργία εστιατορίου, η παρασκευή παραδοσιακών ειδών αγροτικής κουζίνας, η κατασκευή ειδών λαϊκής τέχνης κ.ά., στα πλαίσια της προσπάθειας για αύξηση των ετησίων εσόδων τους.

Με βάση την επιτόπια έρευνα στους δύο γυναικείους αγροτουριστικούς συνεταιρισμούς (Αράχωβας και Αμπελακίων) θα μπορούσαν να τονισθούν τα εξής:

◇ **Ανακοπή της δυναμικής πορείας των πρώτων χρόνων ίδρυσης τους.**

Η κρατική βοήθεια μέσω των αρμοδίων φορέων υπήρξε ιδιαίτερα σημαντική στην αρχική φάση δημιουργίας τους, αλλά στην πορεία ανακόπηκε λόγω έλλειψης συντονισμού και συγκεκριμένων στόχων.

Η έλλειψη αυτή της υποστήριξης στάθηκε ιδιαίτερα καταλυτική για το συνεταιρισμό των Αμπελακίων, τον οποίο σήμερα χαρακτηρίζει η στασιμότητα. Αντίθετα, ο συνεταιρισμός της Αράχωβας, χάρη στις πρωτοβουλίες των μελών του, χαρακτηρίζεται από έντονη κινητικότητα.

◇ **Έλλειψη συνεταιριστικής συνείδησης.** Οι περισσότερες από τις γυναίκες-μέλη δεν είναι συνηθισμένες να εργάζονται ομαδικά, με αποτέλεσμα να ανακύπτουν προβλήματα και συγκρούσεις, οι οποίες λειτουργούν αρνητικά στη λειτουργία του συνεταιρισμού. Ειδικότερα, στο συνεταιρισμό των Αμπελακίων υπάρχουν σημαντικά προβλήματα στις διαπροσωπικές σχέσεις των μελών του.

Η δημιουργία όχι καλού κλίματος μεταξύ των μελών έχει ως αποτέλεσμα τη διστακτικότητα των γυναικών να επενδύσουν στο συνεταιρισμό για τη βελτίωση της υποδομής και την επέκταση των δραστηριοτήτων του.

Στο συνεταιρισμό της Αράχωβας τα πράγματα είναι καλύτερα. Τα μέλη έχουν αναπτύξει ιδιαίτερα καλές σχέσεις μεταξύ τους. Σ'αυτό βοήθησε το γεγονός ότι ήταν περιορισμένες οι τοπικές και οικογενειακές συγκρούσεις για την ίδρυση και τη συμμετοχή των γυναικών στο συνεταιρισμό.

◇ **Έλλειψη εκπαίδευσης σε θέματα διακίνησης και εμπορίας στην αρχική φάση λειτουργίας των συνεταιρισμών.** Ο συνεταιρισμός των Αμπελακίων στηρίχθηκε αποκλειστικά στην εμπειρία που υπήρχε από τον συνεταιρισμό της Πέτρας. Στην Αράχωβα τα μέλη του Δ.Σ.

(Διοικητικού Συμβουλίου) προσπάθησαν να καλύψουν την έλλειψη τεχνογνωσίας, ερχόμενα σε επαφή με το σύνολο σχεδόν των αγροτουριστικών συνεταιρισμών της χώρας, αλλά και με πολλούς συνεταιρισμούς στο εξωτερικό.

- ◇ **Δεν προηγήθηκε καμία τοπική μελέτη ούτε έρευνα αγοράς, ώστε να διαμορφωθεί σωστά το σχέδιο και οι δυνατότητες ανάπτυξης αυτών των συνεταιρισμών.** Στα Αμπελάκια η απόφαση ίδρυσης του συνεταιρισμού προήλθε από κρατικούς φορείς, συγκεκριμένα από την ΓΠΙ και τη Νομαρχία και όχι από τοπικούς παράγοντες. Παρόμοια διαδικασία ακολουθήθηκε και στην Αράχωβα.
- ◇ **Ελλιπής επιμόρφωση των μελών** σε θέματα σύγχρονου τουρισμού, πληροφορικής, τουριστικής ψυχολογίας, αγροτουρισμού και οικοτεχνίας.
- ◇ **Ελλιπής έλεγχος της εσωτερικής λειτουργίας του συνεταιρισμού** από τους αρμόδιους φορείς.
- ◇ **Ελλιπής διαφήμιση των γυναικείων συνεταιρισμών,** τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό.
- ◇ **Μικρή συμμετοχή των γυναικών του αγροτικού χώρου στους γυναικείους συνεταιρισμούς.** Οι γυναίκες δεν έχουν συνειδητοποιήσει τη σημασία και τη σκοπιμότητα οργάνωσής τους σε αγροτουριστικούς συνεταιρισμούς ώστε να αποφασίσουν τη συμμετοχή τους σ' αυτές τις συλλογικές προσπάθειες.
- ◇ **Η ηλικιακή σύνθεση των μελών των συνεταιρισμών** Αράχωβας και Αμπελακίων δημιουργεί έντονο προβληματισμό για τις προοπτικές επιβίωσης και ανάπτυξης τους. Το πρόβλημα αυτό είναι ιδιαίτερα έντονο στα Αμπελάκια όπου η πλεοψηφία των γυναικών-μελών είναι ηλικίας 50 ετών και άνω. Αυτό συμβαίνει κυρίως λόγω του ότι οι νεότερες γενιές των γυναικών της περιοχής οι οποίες έχουν σχετικά υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο και είναι περοσσότερο δεκτικές στα νέα ρεύματα, επαγγέλματα και τρόπους ζωής, αναζητούν ευκαιρίες μακριά από τον πρωτογενή τομέα παραγωγής. Ο συμπληρωματικός ρόλος των γυναικών στο σχεδιασμό και τη διεύθυνση της παραγωγής τις κάνει να είναι αδιάφορες για το αγροτοσυνεταιριστικό κίνημα και τα κοινά, με πολύ ελάχιστες εξαιρέσεις.
- ◇ **Ύπαρξη αδυναμίας στα συστήματα ενοικίασης των δωματίων και διακίνησης των προϊόντων,** με αποτέλεσμα να μην υπάρχει ισότιμη

συμμετοχή των μελών και να δημιουργούνται εντάσεις στις σχέσεις τους. Το πρόβλημα αυτό είναι ιδιαίτερα έντονο στο συνεταιρισμό των Αμπελακίων και αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους λόγους διαφωνίας των μελών

Παρά τις όποιες αδυναμίες και προβλήματα που εντοπίζονται στη λειτουργία των δύο αυτών συνεταιρισμών, ωστόσο υπάρχουν σημαντικά θετικά στοιχεία από την λειτουργία τους και είναι τα εξής:

- ♦ Αυξήθηκε η απασχόληση των γυναικών και η κοινωνική παρουσία τους στις υπάρχουσες κοινωνικο-οικονομικές δομές της περιοχής τους.
- ♦ Δημιουργήθηκαν ευκαιρίες για την άντληση ενός συμπληρωματικού εισοδήματος, χωρίς να αναγκάζονται να μετακινούνται σε άλλες περιοχές για να το αποκτήσουν. Ο πρόσθετος μόχθος της γυναίκας στο συνεταιρισμό, παρόλο το βάρος, αποφέρει στην αγρότισσα για πρώτη φορά χρηματική αμοιβή για την εργασία της.
Οι γυναίκες των περιοχών Αράχωβας και Αμπελακίων πριν ενταχθούν στο συνεταιρισμό δεν είχαν κανένα προσωπικό εισόδημα. Σήμερα έχουν το δικό τους, με το οποίο μπορούν να βοηθήσουν και να συνεισφέρουν στην οικογένεια τους, αλλά και να ενισχύσουν τη θέση τους μέσα σ' αυτή, πέρα από εκείνη της νοικοκυράς και της συζύγου.
- ♦ Οι γυναίκες των δύο αυτών περιοχών είχαν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν επιμορφωτικά σεμινάρια και να διδαχθούν τη σημασία και τον τρόπο λειτουργίας του συνεταιρισμού, βασικές οικονομικές έννοιες, πολιτιστική ιστορία του τόπου τους κ.ά. Μέσα από τα σεμινάρια αυτά, τα οποία οι γυναίκες τα παρακολουθούσαν με μεγάλο ενδιαφέρον και πραγματική δίψα για μάθηση, δόθηκε μία διέξοδος φυγής από την καθημερινή μονοτονία και απομόνωση, που χαρακτηρίζει συνήθως τη ζωή των γυναικών στις αγροτικές περιοχές.
- ♦ Οι γυναίκες γνωρίστηκαν μεταξύ τους και ένοιωσαν πιο δυνατές. Άρχισαν να θέτουν στόχους, να έχουν ιδανικά και οράματα, διαμορφώνοντας μία ισχυρή προσωπικότητα. Επίσης, είχαν την ευκαιρία να έλθουν σε επαφή με πολλούς νέους ανθρώπους, διαφορετικής κοινωνικο-οικονομικής τάξης και κουλτούρας, αλλά και να γνωρίσουν πολλές περιοχές της Ελλάδας και του εξωτερικού στα πλαίσια εκπαιδευτικών εκδρομών που οργανώνονται μέσω του συνεταιρισμού.
- ♦ Οι γυναίκες αναβαθμίστηκαν κοινωνικά μέσα από την επαφή τους με τους ξένους τουρίστες, διευρύνοντας τον κύκλο των γνωριμιών τους έξω από τα στενά γεωγραφικά όρια του χωριού τους ανταλλάσσοντας

απόψεις και σκέψεις πέρα από τα καθημερινά θέματα που ένιστε τις απασχολούν.

Πέρα από τη συμβολή των συνεταιρισμών στη βελτίωση της κοινωνικο-οικονομικής θέσης των γυναικών μελών τους, θετικές υπήρξαν οι επιπτώσεις από τη λειτουργία τους και για την τοπική, οικονομική ζωή των περιοχών Αράχωβας και Αμπελακίων.

Συγκεκριμένα:

- * Οι περιοχές Αράχωβας και Αμπελακίων αποτέλεσαν πόλο έλξης πολλών τουριστών Ελλήνων και ξένων και έγιναν ευρύτερα γνωστές τουριστικά. Αυτό ήταν ιδιαίτερα σημαντικό, κυρίως για τα Αμπελάκια, μία περιοχή με καθαρά αγροτικό χαρακτήρα και χαμηλά εισοδήματα. Αντίθετα, η Αράχωβα ήταν ήδη γνωστή και πριν την ίδρυση του συνεταιρισμού και συγκέντρωνε το ενδιαφέρον του μαζικού τουρισμού.
- * Υπήρξαν πολλαπλές θετικές οικονομικές επιδράσεις σε πολλούς άλλους κλάδους της τοπικής οικονομίας (γεωργία, εμπορία, βιοτεχνία). Συγκεκριμένα, προωθήθηκε η διάθεση των προϊόντων της τοπικής παραγωγής, τα οποία πωλούνταν στους ξένους και χρησιμοποιούνταν για την κάλυψη των διατροφικών τους αναγκών καθόλη τη διάρκεια της παραμονής τους στο συνεταιρισμό. Άνοιξαν νέα καταστήματα, ταβέρνες, καφετέριες και αυτά που ήδη υπήρχαν άρχισαν να λειτουργούν αποδοτικά.
- * Παράλληλα, οι κάτοικοι των δύο αυτών περιοχών γνώρισαν και εκτίμησαν τον περιβαλλοντικό πλούτο του τόπου τους, συνειδητοποιώντας την ανάγκη διάσωσης των φυσικών του στοιχείων. Και όλα αυτά, επηρεαζόμενοι από την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των τουριστών. Αυτό επιτεύχθηκε ως ένα βαθμό στα Αμπελάκια και λιγότερο στην Αράχωβα, η οποία υφίσταται τις ισχυρές πιέσεις του μαζικού τουρισμού.
- * Επίσης, επιτεύχθηκε η διατήρηση της πολιτιστικής ταυτότητας, η επανεκτίμηση και η διαφορετική αντιμετώπιση από την πλευρά των αυθεντικών στοιχείων της παράδοσης (πανηγύρια, τοπικοί χοροί, κατασκευή χειροτεχνημάτων) που διαφορετικά κινδύνευαν να εξαφανισθούν.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονιστεί ότι όλα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω αφορούν τους συνεταιρισμούς της Αράχωβας και των Αμπελακίων και προέκυψαν από την επιτόπια έρευνα σ' αυτούς. Ωστόσο θα μπορούσαν να ισχύουν για όλους τους υπόλοιπους γυναικείους αγροτουριστικούς και αγροοικοτεχνικούς συνεταιρισμούς, που λειτουργούν σήμερα στη χώρα μας, μιας και ακολουθούν παρόμοιο μοντέλο οργάνωσης και λειτουργίας.

Αποκαλυπτικά υπήρξαν τα αποτελέσματα της συστηματικής καταγραφής των υπαρχόντων γυναικείων αγροτουριστικών και αγροοικοτεχνικών συνεταιρισμών στην Ελλάδα σήμερα ως προς:

Τον αριθμό των εν λόγω συνεταιρισμών. Σήμερα λειτουργούν στη χώρα μας μόνο 57 συνεταιρισμοί αγροοικοτεχνικού-αγροβιοτεχνικού και αγροτουριστικού χαρακτήρα στα 9 από τα 11 γεωγραφικά διαμερίσματα της χώρας μας και σε 23 από τους 52 νομούς της χώρας. (βλ. πίνακα 2 του παραρτήματος Α) Συγκεκριμένα υπάρχουν οι εξής συνεταιρισμοί:

- ◇ **Στο νομό Έβρου:** ο αγροτουριστικός συνεταιρισμός *Δαδιάς* και ο παραγωγικός συνεταιρισμός γυναικών *Τυχερού*
- ◇ **Στο νομό Ροδόπης:** ο αγροτουριστικός συνεταιρισμός γυναικών *Μαρώνειας*.
- ◇ **Στο νομό Σερρών:** Ο αγροοικοτεχνικός συνεταιρισμός *Μελениκτισιάς*.
- ◇ **Στο νομό Πέλλας:** Ο αγροτουριστικός θεραπευτικός συνεταιρισμός *Πολυκάρπης* και ο οικοτεχνικός συνεταιρισμός *Αρνίσσας*.
- ◇ **Στο νομό Φλώρινας:** Οι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί γυναικών *Αγ. Γερμανού, Ψαράδων, Μελίτης, Άνω Καλλινίκης, Νυμφαίου* και *Ανταρτικού*.
- ◇ **Στο νομό Πιερίας:** Οι γυναικείοι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί *Αγ. Δημητρίου* και *Λεπτοκαριάς*.
- ◇ **Στο νομό Γρεβενών:** Οι αγροοικοτεχνικοί συνεταιρισμοί γυναικών *Σμίξης, Αγ. Γεωργίου* και *Σαμαρίνας*
- ◇ **Στο νομό Άρτας:** Οι χειροτεχνικοί συνεταιρισμοί γυναικών *Βίγλας* και *Πέτα*.

- ◇ **Στο νομό Πρεβέζης:** Ο αγροοικτεχνικός συνεταιρισμός γυναικών *Θεσπρωτικού*
- ◇ **Στο νομό Καρδίτσας:** Οι συνεταιρισμοί γυναικών περιοχής *Λίμνης Πλαστήρα, Σοφάδων και Μεταμόρφωσης.*
- ◇ **Στο νομό Λάρισας:** Ο αγροτουριστικός συνεταιρισμός *Αμπελακίων* και ο βιοτεχνικός συνεταιρισμός γυναικών *Λάρισας.*
- ◇ **Στο νομό Μαγνησίας:** Οι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί *Ζαγοράς* και *Πορταριάς*, καθώς και ο υπό σύσταση συνεταιρισμός γυναικών *Πουρίου.*
- ◇ **Στο νομό Ευρυτανίας:** Ο συνεταιρισμός Λαϊκής τέχνης *Καρπενησίου.*
- ◇ **Στο νομό Βοιωτίας:** Ο γεωργοτουριστικός και βιοτεχνικός συνεταιρισμός *Αράχωβας* και ο παραγωγικός συνεταιρισμός γυναικών *Θήβας.*
- ◇ **Στο νομό Κορινθίας:** Ο αγροτικός χειροτεχνικός συνεταιρισμός *Περιγιαλίου.*
- ◇ **Στο νομό Λακωνίας:** Ο αγροτικός συνεταιρισμός οικοτεχνίας και χειροτεχνίας *Γερακίου.*
- ◇ **Στο νομό Κυκλάδων:** Οι βιοτεχνικοί-χειροτεχνικοί συνεταιρισμοί γυναικών *Άνω Σύρου, Ερμούπολης, Κορωνίδας Νάξου και Απειράνθου Νάξου.*
- ◇ **Στο νομό Δωδεκανήσου:** Ο αγροτουριστικός συνεταιρισμός *Κάσου, Όθους* και ο βιοτεχνικός συνεταιρισμός γυναικών *Καλύμνου.*
- ◇ **Στο νομό Λέσβου:** Οι γυναικείοι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί *Πέτρας, Πολιχνίτου, Πλωμαρίου, Άγρας* και *Μεσοτόπου.*
- ◇ **Στο νομό Χίου:** Οι γυναικείοι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί *Νοτιοχώρων, Καλλιμασιάς* και *Θυμιανών.*

- ◇ **Στο νομό Ηρακλείου:** Ο γυναικείος αγροτουριστικός συνεταιρισμός γυναικών *Άνω Αρχανών* και ο συνεταιρισμός παραδοσιακού υφαντού κρητικής λαϊκής τέχνης στις **Μοίρες**.
- ◇ **Στο νομό Χανίων:** Ο γυναικείος αγροτουριστικός συνεταιρισμός **Γαβαλοχωρίου** και οι οικοτεχνικοί συνεταιρισμοί *Έλους, Κίσσαμου, Καλαμιτσίου, Αμυγδαλίου, Αποκορώνου, Ταυρονίτη* και *Ανώπολης Σφακίων*

Στο νομό Κεφαλληνίας: Ο γυναικείος αγροτουριστικός συνεταιρισμός **Περαχωρίου Ιθάκης**.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι οι περισσότεροι από τους συνεταιρισμούς βρίσκονται στη Μακεδονία, στη Θεσσαλία, στα νησιά του Αιγαίου και στην Κρήτη. Όπως προκύπτει από τα στοιχεία που παρατέθηκαν, η ανταπόκριση του πληθυσμού των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών της Ελλάδας δεν υπήρξε ιδιαίτερα ικανοποιητική. Παρά το γεγονός ότι ένα μεγάλο μέρος των περιοχών αυτών θα μπορούσε να υπαχθεί στις 4.000 περιοχές οι οποίες σύμφωνα με την οδηγία **85/148/ΕΟΚ** μπορούν να εφαρμόσουν αγροτουριστικές και αγροβιοτεχνικές δραστηριότητες, μόνο 57 από αυτές ανταποκρίθηκαν (ΕΟΤ/Μανώλογλου, 1993).

Επιβάλλεται συνεπώς η πληροφόρηση και η ενθάρρυνση των αγροτών κ' αγροτισσών προκειμένου να κατευθυνθούν στην ανάληψη αγροτουριστικών δραστηριοτήτων, μέσω των οποίων θα επιτευχθεί η κινητοποίηση και η αξιοποίηση όλων των φυσικών και των ανθρωπίνων πόρων των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών της χώρας. Μ' αυτόν τον τρόπο, οι περιοχές αυτές θα βγούν από την απομόνωση και οι κάτοικοί τους θα αποκτήσουν ικανοποιητικό συμπληρωματικό εισόδημα, από την ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων, βελτιώνοντας τις συνθήκες ζωής τους. Επιπλέον, η ανάπτυξη αυτή θα συμβάλει στη συγκράτηση του πληθυσμού και στην παλιννόστηση των κατοίκων λόγω αναστροφής της διάθεσης για εγκατάλειψη των περιοχών αυτών.

Με στόχο την καλύτερη απόδοση του γυναικείου-αγροτουριστικού-συνεταιριστικού κινήματος, τόσο από την πλευρά της εξάπλωσής του στον ευρύτερο ελληνικό χώρο, όσο και από την πλευρά της τοπικής ανάπτυξης για τις περιοχές στις οποίες αναπτύχθηκε, προτείνονται τα εξής:

⇒ Η ύπαρξη συστηματικής και ουσιαστικής επιμόρφωσης των μελών αλλά και των ενδιαφερομένων σε θέματα αγροτουρισμού, τουρισμού,

ψυχολογίας, επικοινωνίας, πληροφορικής, ξένων γλωσσών, λογιστικής οργάνωσης και παρακολούθησης της αγροτουριστικής μονάδας, απλού μάρκετινγκ και δημοσίων σχέσεων, σε θέματα περιβαλλοντικά και βιολογικής γεωργίας, σε θέματα τοπικής λαογραφίας και σ' οτιδήποτε θα συνέβαλε στο να συνεχίσουν με προοπτικές επιτυχίας τις προσπάθειές τους. Οι αγρότισσες θα πρέπει να ενημερωθούν σε βάθος για τις θετικές επιπτώσεις που μπορεί να έχει η αγροτουριστική δραστηριότητα στο εισοδήμά τους, την αγροτική τους παραγωγή, το φυσικό και ανθρώπινο περιβάλλον του τόπου τους και το μέλλον τους γενικότερα.

- ⇒ Η εκπόνηση ειδικών μελετών και σχεδιασμού, σε συνεργασία με τις περιφερειακές αρχές και την τοπική αυτοδιοίκηση, ώστε τα προβλήματα των συνεταιρισμών να γνωστοποιούνται και να αντιμετωπίζονται σε βάθος.
- ⇒ Η διενέργεια ερευνών προκειμένου να καταγραφούν οι περιβαλλοντικοί πόροι σε πανελλήνιο επίπεδο και κατόπιν αξιολόγησης να επιλέγονται οι περιοχές εκείνες στις οποίες θα μπορούσαν να ιδρυθούν γυναικείοι αγροτουριστικοί και αγροοικοτεχνικοί-αγροβιοτεχνικοί συνεταιρισμοί.
- ⇒ Χρειάζονται διαδικασίες ενημέρωσης και διαφώτισης των γυναικών των παραπάνω περιοχών, για τις δυνατότητες που έχουν όσον αφορά την ίδρυση συνεταιρισμού, καθώς και για τα οφέλη που συνεπάγεται η συμμετοχή τους σ' αυτόν.
- ⇒ Επιπλέον, επιβάλλονται διαδικασίες ενημέρωσης των κατοίκων και των τοπικών αρχών των εν λόγω περιοχών, ώστε να εξασφαλιστεί η ομόφωνη αποδοχή του συνεταιρισμού από την τοπική κοινωνία. Στο σημείο αυτό πρέπει να τονιστεί ότι ο αγροτουρισμός και οι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί ειδικότερα αποτελούν έννοιες άγνωστες για τους κατοίκους των περισσότερων περιοχών της χώρας.
- ⇒ Επιβάλλεται η δημιουργία ενός συντονιστικού οργάνου όλων των επιμέρους φορέων που εμπλέκονται στο χώρο των γυναικείων αγροτουριστικών συνεταιρισμών, το οποίο θα είναι υπεύθυνο για τη χρηματοδότηση, την ανάπτυξη και τον έλεγχο της σωστής λειτουργίας των αγροτουριστικών προγραμμάτων. Θα παρέχει επίσης την απαραίτητη οικονομοτεχνική στήριξη και υποδομή για κατάλληλο μάρκετινγκ, ικανοποιητικό management και την προβολή των συνεταιρισμών αυτών τόσο στον ελλαδικό χώρο όσο και στο εξωτερικό.

- ⇒Θα πρέπει να υπάρξει συστηματικός έλεγχος για την τήρηση συγκεκριμένων ποιοτικών προδιαγραφών. Στοιχεία όπως η προστασία του περιβάλλοντος, η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και φυσιογνωμίας θα πρέπει να αποτελούν κύριο γνώρισμα των παρεχομένων αγροτουριστικών υπηρεσιών που προσφέρονται μέσω των συνεταιρισμών. Μ' αυτό τον τρόπο οι αγροτουριστικές δραστηριότητες θα διατηρήσουν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα τους και δεν θα εξομοιωθούν με το μαζικό τουρισμό.
- ⇒Κρίνεται απαραίτητη η συνεχής υποστήριξη των συνεταιρισμών από τους αρμόδιους φορείς και η παροχή κατευθύνσεων για ανάληψη νέων δραστηριοτήτων και βελτίωση της υφιστάμενης κατάστασης.
- ⇒Χρειάζεται να υπάρξει έντονη δημοσιότητα και διάφημιση είτε σε τοπικό και περιφερειακό είτε σε τοπικό επίπεδο για να γίνει γνωστό στο ευρύτερο κοινό το είδος αυτό των διακοπών που παρέχεται μέσω των αγροτουριστικών συνεταιρισμών.
- ⇒Καλό θα ήταν να παρθούν ειδικά μέτρα και να δοθούν κίνητρα στις νέες γυναίκες της υπαίθρου για συμμετοχή τους στους γυναικείους συνεταιρισμούς. Αν μέσα στα επόμενα χρόνια δεν υπάρξει εγγραφή και νέων αγροτισσών, στους υπάρχοντες συνεταιρισμούς, οι οποίες θα διαθέτουν καλύτερη επαγγελματική κατάρτιση και ενημέρωση και θα εμφορούνται από καινοτόμες ιδέες, το μέλλον των γυναικείων αγροτουριστικών και αγροοικοτεχνικών - αγροβιοτεχνικών συνεταιρισμών στη χώρα μας διαγράφεται καθόλα αβέβαιο.
- ⇒Τέλος, θα πρέπει οι υπάρχοντες συνεταιρισμοί προκειμένου να εξασφαλίσουν τη βιωσιμότητά τους και την περαιτέρω ανάπτυξή τους, να πάψουν να στηρίζουν τη λειτουργία τους απλά στην παρασκευή και διάθεση τοπικών αγροτικών και χειροτεχνικών προϊόντων. Θα πρέπει να επεκτείνουν τις δραστηριότητες τους σε σχετικά νέα προϊόντα και υπηρεσίες, προκειμένου να προσελκύσουν και τον πιο απαιτητικό τουρίστα, ο οποίος γνωρίζει τι ακριβώς θέλει και έχει τα μέσα να επιλέξει αυτό που επιθυμεί.
- Με βάση όλο όσα αναφέρθηκαν παραπάνω συμπεραίνεται ότι οι γυναικείοι συνεταιρισμοί αγροοικοτεχνικού-αγροβιοτεχνικού και αγροτουριστικού χαρακτήρα σημάδεψαν την ανάπτυξη του αγροτουρισμού στην Ελλάδα. Σήμερα αποτελούν το πιο αυθεντικό και ιδανικό πρότυπο αγροτουρισμού, τόσο σε οργανωτικό όσο και σε διοικητικό επίπεδο.

Η προώθηση των γυναικείων αγροτουριστικών και αγροοικοτεχνικών συνεταιρισμών συνέβαλε αποφασιστικά στην εξασφάλιση συμπληρωματικού εισοδήματος για την αγροτική οικογένεια, στην αναγνώριση και βελτίωση της κοινωνικής θέσης της γυναίκας στην μικρή τοπική κοινωνία.

Άλλες ωφέλειες ήταν η απόκτηση εμπειριών και η ανάπτυξη τεχνογνωσίας, καθώς και η ενδυνάμωση της αυτοπεποίθησής τους.

Σημαντικός είναι ο ρόλος των εν λόγω συνεταιρισμών στην ανάπτυξη και ανάδειξη νέων περιοχών, μέσα από την αποκέντρωση του τουριστικού κυκλώματος, στη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας, στη διαφύλαξη και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, τοπικής και εθνικής και στην ανάπτυξη της περιφέρειας.

Οι γυναικείοι αγροτουριστικοί και αγροοικοτεχνικοί συνεταιρισμοί αντιμετωπίζουν σήμερα μερικά πρακτικά προβλήματα όπως οργανωτικά, γραφειοκρατικά, φορολογικά, επενδυτικά κ.ά., τα οποία αν δεν ξεπερασθούν σύντομα, θα οδηγήσουν σε περαιτέρω αποδυνάμωση του ήδη αδύναμου Γυναικείου Συνεταιριστικού Κινήματος στη χώρα μας.

Θα πρέπει να υπάρξει η κατάλληλη υποστήριξη από όλους τους σχετιζόμενους φορείς, ώστε να επιλυθούν τα προβλήματα που προαναφέρθηκαν.

Ο επιθυμητός στόχος είναι οι υπάρχοντες συνεταιρισμοί να συνεχίσουν να λειτουργούν, ακολουθώντας μία ανοδική πορεία, αλλά και άλλοι νέοι συνεταιρισμοί να προστεθούν σ' αυτούς. Έχει ήδη καταδειχθεί ότι τα περιθώρια είναι μεγάλα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Αβδελίδης, Π. (1981).

Συνεταιριστικά προβλήματα, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα.

Αποστολόπουλος, Κ. και Γιάγκου, Δ. (1995).

Εισαγωγή στην Αγροτική Οικιακή Οικονομία, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.

Αποστολόπουλος, Κ. (1996).

«Αγροτουρισμός και Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί. Παράγοντες τοπικής Ανάπτυξης του Ελληνικού Αγροτικού Χώρου». 4ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας, Νοέμβριος 96, Θεσσαλονίκη.

Αποστολόπουλος, Κ. και Γιάγκου, Δ. (1997).

Μαθήματα Αγροτουρισμού. Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.

Βαφειάδης, Γ., Κοντογεώργος, Χρ., Παπακωνσταντινίδης, Α. (1992)

Αγροτουρισμός και Ισόρροπη Ανάπτυξη. Μελέτες Αγροτικής Οικονομίας 45, Αγροτική Τράπεζα Ελλάδας (ΑΤΕ), Αθήνα.

Bonomi Aldo, (1986).

«Οι αγροτουριστικοί και βιοτεχνικοί συνεταιρισμοί και οι οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις τους στην αγροτική οικογένεια. Εισηγήσεις και συμπεράσματα από την επιστημονική συνάντηση με θέμα: Πολυδραστηριότητα και Αγροτική ανάπτυξη, Υπ.Γεωργίας, Διεύθυνση Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας, Αθήνα.

Γεωργιάδου, Χ. (1989).

«Οι αγρότισσες στους συνεταιρισμούς και στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις». *Αγροτικός Συνεργατισμός*, έτος 44ο, τεύχος 5, σσ.66-73.

Γιδαράκου, Ι. (1996).

«Πολυδραστηριότητα Αγροτισσών. Νέοι ρόλοι τους στην ύπαιθρο-Νέες αναγκαιότητες», 4ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας, Θεσσαλονίκη.

Γιδαράκου, Ι. (1997).

«Απασχόληση, θέση και ρόλος των γυναικών στην οικονομία και στην ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ». Εισήγηση στο Ευρωπαϊκό Σεμινάριο με θέμα: "Ο αγροτουρισμός και η συμβολή του στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς των χωρών της Ευρώπης", Υπουργείο Γεωργίας, Πλωμάρι Λέσβου.

Γιδαράκου, Ι. (1997).

«Απασχόληση, θέση και ρόλος των γυναικών στην οικονομία και στην ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών της Ενωμένης Ευρώπης». *Ο Σύμβουλος*, τεύχος 3, σσ.8.

Γκοτσίνας, Ν. (1996).

Ο Αγροτουρισμός στα Κράτη-Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εισήγηση στο Σεμινάριο της ΠΑΣΕΓΕΣ για τον Αγροτουρισμό, Γεράκι Λακωνίας, 4-7/3.

Γκοτσίνας, Ν. (1996).

Αγροτουρισμός -Μια σύντομη θεωρητική προσέγγιση. Αθήνα.

Δαμιανός, Δ. Κασίμης, Χαρ. Μωυσίδης, Αντ. Ντεμούσης, Μ. (1991).

Η πολυαπασχόληση στον αγροτικό τομέα και η αναπτυξιακή πολιτική στην Ελλάδα, Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών, Αθήνα.

Δροσοπούλου, Σ. (1989).

Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί, εκδόσεις «Interbooks», Αθήνα.

Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λάρος Μπριτάνικα (1992). Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος, τόμ.8,10. Αθήνα.

ΕΟΤ/ Μανώλογλου, Ε. (1993).

Εγχειρίδιο Αγροτουρισμού, Μέρος Α'. Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ), Direktion /Training, Altur programmes, Αθήνα.

ΕΟΤ(Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού), (1997).

Γυναικείοι Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα., Αθήνα.

ΕΣΥΕ (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος), (1991).

Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (Απασχολήσεως) 1989, Αθήνα.

Ιακωβίδου, Ο. (1992).

«Ο ρόλος των γυναικείων Συνεταιρισμών στην προώθηση του Αγροτουρισμού στην Ελλάδα». *Συνεταιριστική πορεία*, έτος 7ο, τεύχος 27, σσ.137-145.

Καπογιάννης, Δ., Τσουμάνης, Χρ. (1989).

Συνεταιριστικός κώδικας. Νομοθεσία αγροτικών και οικοδομικών Συνεταιρισμών, Εκδόσεις Αντ.Σάκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή.

Κασσαβέτης, Δ. (1995)

«Η διαχρονική σημασία και ο ρόλος της συνεταιριστικής νομοθεσίας στην Ελλάδα». *Συνεταιριστική πορεία*, τεύχος 37, σσ.53-55.

Κοβάνη, Ε. (1986).

Οι εμπειρικές έρευνες στην αγροτική Ελλάδα, Εκδόσεις ΕΚΚΕ, Αθήνα.

Κρουσταλλάκη - Μπεβεράτου, Σ. (1990)

Αγροτικοί Συνεταιρισμοί. Θεσμός οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Μελέτες για την αγροτική οικονομία (37), Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος (ΑΤΕ), Αθήνα.

Λαϊου-Αντωνίου, Χ. (1995).

Μελέτη σκοπιμότητας Αγροτουρισμού και εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην επαρχία της Σητείας, ΟΑΣ ΑΕ. και LEADER I, Αθήνα.

Λογοθέτης, Μ. (1988).

Αγροτικός τουρισμός : Μια εναλλακτική λύση, ΑΤΕ & Λογοθέτης, Μ., Αθήνα.

Λυμπεροπούλου, Μ. (1997).

«Στο νησί των γενναίων στόχων και προσδοκιών». *Οικονομικός Ταχυδρομός*. Φ.19 (2296), σσ.52-69.

Μανώλογλου, Ε. (1993).

Εγχειρίδιο αγροτουρισμού, Διακρατικό πρόγραμμα ALTUR - ΕΟΤ, Αθήνα.

Μουσούρου, Π. (1993)

Γυναίκα και Απασχόληση. Δέκα ζητήματα. Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.

Νικολαΐδου, Μ. (1975).

«Η εργαζόμενη γυναίκα στην Ελλάδα». Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών 25 Γ' τετραμήνου, εκδόσεις ΕΚΚΕ, Αθήνα.

Οδηγός Υπηρεσιών του Δημοσίου 12, «Η Ευρώπη των πολιτών»(2),
Η καθημερινή, 21 Μαρτίου 1997.

Ο κανονισμός 797/85 (1988).

Αγροτικός Συνεργατισμός, έτος 7ο, τεύχος 27, σσ.137-178.

Παπαγεωργίου, Κ. (1997).

Μαθήματα Αγροτικής Πολιτικής, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.

Παπαγεωργίου, Κ. (1997).

Μαθήματα Κοινωνικής Οικονομίας, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.

Παπακωνσταντινίδης, Λ. (1993).

Αγροτουρισμός: Σταθμός στο δρόμο για την τοπική ανάπτυξη, Εκδόσεις Δωρικός, Αθήνα.

Παραδοσιακοί Ξενώνες στην Ελλάδα,(1995).

Οδηγός Διακοπών: Εναλλακτικές μορφές τουρισμού, εκδόσεις Vertical, Αθήνα.

Περίκος, Γ. (1995).

Η Μαστίχα Χίου, Χίος.

Τσάρτας, Π. (1991).

Έρευνα στα κοινωνικά χαρακτηριστικά της απασχόλησης. Τουρισμός και Αγροτική πολυδραστηριότητα. Μελέτη III. Εθνικό Κέντρο Ερευνών για Γυναίκες της Μεσογείου (ΚΕΓΜΕ), Αθήνα.

Τσάρτας, Π. (1994).

Γυναικείοι Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα. Μελέτη αποτίμησης της λειτουργίας τους. Κέντρο Ερευνών για τις Γυναίκες της Μεσογείου (ΚΕΓΜΕ), Αθήνα.

Τσάρτας, Π. (1996).

Τουρίστες, ταξίδια, τόποι. Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στον τουρισμό, Εξάντας, Αθήνα.

Τσεκούρας, Γ. (&συνεργάτες), (1991).

Μεταβολή του προτύπου του μαζικού τουρισμού-Νέες μορφές τουρισμού. ΕΤΒΑ, Αθήνα.

Υπουργείο Γεωργίας, Διεύθυνση Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας (1997).

Αγροτουρισμός. Διακοπές στην ύπαιθρο, Αθήνα.

Υπουργείο Γεωργίας, Διεύθυνση Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας (1997).

Συνεταιρισμοί Αγροτικής Βιοτεχνίας και Οικοτεχνίας, Αθήνα.

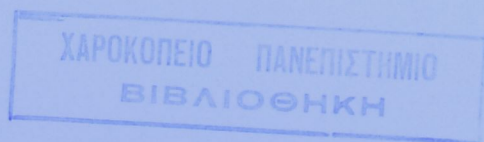
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Giagou, D. und Apostolopoulos, C. (1996).

«Rural women und the development of the Agritouristic cooperatives in Greece, the case of Petra, Lesvos». Journal of Rural Cooperation, vol.24, no2, pp.143-155

Laiou - Antoniou, G. (1995).

«Agrotourism in Greece, official document clobal Assembly of women and the Environment».

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Α/Α	Τίτλος συνεταρτισμού	Περιφέρεια	Τόπος	Νομός	Ετος ίδρύσεως	Αριθμός μελών	Υπηρεσίες που παρέχουν
1.	Παραγωγικός συν/σμός γυναικών Τυχερού	Ανατ. Μακεδονίας και Θράκης	Τυχερό	Έβρου	1991	115	Παραδοσιακά εργοχέρια, μεταξοτά, πινάκες ζωγραφικής.
2.	Αγροτουριστικός συν/σμός γυναικών Δαδιάς «Η ΓΕΡΑΚΙΝΑ»	Ανατ. Μακεδονίας και Θράκης	Δαδιά	Έβρου	1994	42	Παραδοσιακά ζυμαρικά και κεντήματα χειρός.
3.	Αγροτουριστικός συν/σμός Μαρώνειας	Ανατ. Μακεδονίας και Θράκης	Μαρώνεια	Ροδόπης	1987	27	Ζυμαρικά, γλυκά κουταλιού κ.ά.
4.	Συνεταρτισμός γυναικών Μελενικισιάς με την επωνυμία «Οικοτεχνία: Υφαντική».	Κεντρικής Μακεδονίας	Μελενικισιά	Σερρών	1988	4	Μεταξοτά, υφαντά, είδη οικιακού ματισμού κ.ά.
5.	Αγροτουριστικός θεραπευτικός συν/σμός Πολυκάμης Αλμωπίας.	Κεντρικής Μακεδονίας	Πολυκάμνη Αλμωπίας	Πέλλας	1997	20	Ενοικίαση αγροτουριστικών καταλυμάτων.
6.	Οικοτεχνικός συν/σμός Άρνισας «ΒΟΡΑΣ».	Κεντρικής Μακεδονίας	Άρνισα	Πέλλας	1997	20	Παρασκευή παραδοσιακών προϊόντων (ζυμαρικά, τουρσιά, γλυκά).
7.	Αστικός συν/σμός γυναικών Νημφαίου «Η ΝΥΜΦΗ».	Δυτ. Μακεδονίας	Νημφαίο	Φλώρινας	1994	41	Ενοικίαση αγροτουριστικών καταλυμάτων.
8.	Συνεταρτισμός γυναικών Άνω Καλινίκης «Η Πελαγονία».	Δυτ. Μακεδονίας	Άνω Καλινίκη	Φλώρινας	1997	20	Παραγωγή πιστών αντιγράφων παραδοσιακών φορεσιών και ειδών λαϊκής τέχνης.
9.	Αγροτικός συν/σμός γυναικών Αγίου Γεωργίου.	Δυτ. Μακεδονίας	Άγ.Γερμανός	Φλώρινας	1985	14	Τυποποίηση παραδοσιακών προϊόντων (πιτερίες, τουρσί, τραχανάς).
10.	Αγροτουριστικός συν/σμός γυναικών Ψαράδων.	Δυτ. Μακεδονίας	Ψαράδες	Φλώρινας	1994	14	Τυποποίηση σε μικρές ποσότητες μαρμελάδων, γλυκών του κουταλιού κ.ά.
11	Υπό σύσταση συν/σμός γυναικών Μελίτης.	Δυτ. Μακεδονίας	Μελίτη	Φλώρινας	Υπό σύσταση	Βρίσκεται στο στάδιο έγγραφης μελών.	Παραγωγή παραδοσιακών εδεσμάτων γλυκισμάτων κ.ά.

A/A	Τίτλος συνεταυρίσμου	Περιφέρεια	Τόπος	Νομός	Έτος ίδρύσεως	Αριθμός μελών	Υπηρεσίες που παρέχουν
12.	Συνεταιρισμός νέων Ανταρτικού «Το Ανταρτικό»	Δυτ. Μακεδονίας	Ανταρτικό	Φλώρινας			Εκμετάλλευση ξενώνων και αγροτουρισμός.
13.	Συνεταιρισμός γυναικών Λεπτοκαριάς με την επωνυμία «ΕΡΑΓΩ».	Κεντρικής Μακεδονίας	Λεπτοκαριά	Πιερίας	1995	30	Ενοίκιαση δωματίων αγροτουριστικού χαρακτήρα.
14.	Γυναικείος αγροτουριστικός συν/σμός Αγ. Δημητρίου.	Κεντρικής Μακεδονίας	Αγ. Δημήτριος	Πιερίας	1977	15	Μεταποίηση και τυποποίηση αγροτικών προϊόντων (φασόλια, καρύδια, κάστανα
15.	Αγροτικός συν/σμός γυναικών Σαμαρίνας.	Δυτ. Μακεδονίας	Σαμαρίνα	Γρεβενών	1957	23	Παραγωγή και πώληση προϊόντων οικιακής οικονομίας και οικοτεχνίας των μελών.
16.	Αγροτουριστικός συν/σμός γυναικών Σμίξης.	Δυτ. Μακεδονίας	Σμίξη	Γρεβενών	1960	21	Παραγωγή και πώληση προϊόντων οικιακής οικονομίας και οικοτεχνίας των μελών.
17.	Αγροτικός βιοτεχνικός συν/σμός γυναικών Αγίου Γεωργίου.	Δυτ. Μακεδονίας	Άγιος Γεώργιος	Γρεβενών	1992	18	Παραγωγή και διάθεση παραδοσιακών προϊόντων.
18.	Χειροτεχνικός συν/σμός γυναικών Πέτα	Ηπείρου	Πέτα	Άρτας	1992	62	Χειροτεχνικά είδη (κενήματα, υφαντά, πλεκτά).
19.	Οικοτεχνικός συν/σμός	Ηπείρου	Βίγλα	Άρτας	1997	25	Παραδοσιακές στολές, κατασκευή ειδών λαϊκής τέχνης.
20.	Αγροτουριστικός συν/σμός γυναικών Θεσπρωτικού «η μικρή λάκα Σούλ».	Ηπείρου	Θεσπρωτικό	Πρέβεζας	1995	30	Παραδοσιακά εδέσματα, γλυκά του κουταλιού, μαρμελάδες.
21.	Συν/σμός γυναικών περιοχής Λίμνης Πλαστήρα	Θεσσαλίας	Μορφοβούνι	Καρδίτσας	1994	16	Γλυκά κουταλιού, οικολογικά προϊόντα (κηπευτικά, πατάτες, τραχανάς).

A/A	Τίτλος Συνεταιρισμού	Περιφέρεια	Τόπος	Νομός	Έτος ίδρύσεως	Αριθμός μελών	Παραγόμενα προϊόντα
22	Συν/σμός γυναικών περιοχής Σοφάδων	Θεσσαλίας	Σοφάδες	Καρδίτσας	1995	14	Παραδοσιακές φορεσιές, είδη λαϊκής τέχνης.
23.	Συνεταιρισμός γυναικών περιοχής Μεταμόρφωσης	Θεσσαλίας	Μεταμόρφωση	Καρδίτσας	1995	10	Οικολογικά προϊόντα, τουρσί, οικολογικά σαλατικά.
24.	Βιοτεχνικός συνεταιρισμός γυναικών Λάρισας.	Θεσσαλίας	Λάρισα	Λάρισας	1971	14	
25.	Γυναικείος αγροτουριστικός συν/σμός Αιπελάκων.	Θεσσαλίας	Αιπελάκια	Λάρισας	1985	15	Αγροτουριστικά καταλύματα
26.	Γυναικείος Αγροτικός συν/σμός Ζαγοράς	Θεσσαλίας	Ζαγορά	Μαγνησίας	1993	76	Παραδοσιακά γλυκά και φαγητά, χειροτεχνήματα κ.ά.
27.	Γυναικείος αγροτουριστικός συν/σμός Πορταριάς.	Θεσσαλίας	Πορταριά	Μαγνησίας	1997	24	Μεταποίηση τοπικών φρούτων, λειτουργία πρατηρίου διάθεσης των προϊόντων που παρασκευάζει κ.ά.
28.	Υπό σύσταση γυναικείος αγροτουριστικός Πορτίου.	Θεσσαλίας	Πορτίο	Μαγνησίας	Υπό σύσταση	Βρίσκεται στο στάδιο εγγραφής των μελών του.	Πρόκειται να απασχοληθεί με τη χειροτεχνία.
29.	Γυναικείος συν/σμός λαϊκής τέχνης «Η Ευρυτανία».	Στερεάς Ελλάδας	Καρπενήσι	Ευρυτανίας	1992	17	Υφαντά, παραδοσιακά γλυκά, τραχανάς, χυλοπίτες.
30.	Γεωργοτουριστικός και βιοτεχνικός συν/σμός Αράχωβας.	Στερεάς Ελλάδας	Αράχωβα	Βοιωτίας	1985	28	Μάλλινα, υφαντά, χρυσοκέντημα, διακοσμητικά, αποξηραμένα & αρωματικά φυτά.
31.	Παραγωγικός συν/σμός γυναικών Θήβας.	Στερεά Ελλάδα	Θήβα	Βοιωτίας	1987	10	Βελονάκι, κέντημα, γλυκά κουταλιού, χυλοπίτες.
32.	Αγροτικός Χειροτεχνικός συνεταιρισμός.	Πελοπόννησος	Περιγιάλι	Κορινθίας	1982	40	Εργόχειρα, παραδοσιακές στολές.
33.	Αγροτικός συν/σμός οικοτεχνίας-χειροτεχνίας «Η ΕΡΓΑΝΗ».	Πελοπόννησος	Γεράκι	Λακωνίας	1988	15	Γερακίτικα κλίμα

A/A	Τίτλος Συνεταιρισμού	Περιφέρεια	Τόπος	Νομός	Ετος ίδρύσεως	Αριθμός Μελών	Υπηρεσίες που παρέχουν
34	Συνεταιρισμός χειροποίητων παραδοσιακών και μη προϊόντων Απείρανθου.	Ν. Αιγαίου	Απείρανθος	Κυκλάδων	1988	18	Πώληση αγαθών των μελών του στο συνεταιριστικό κατάστημα και η προμήθεια των μελών του με πρώτες ύλες.
35	Συνεταιρισμός λαϊκής χειροτεχνίας Κορωνίδας Νάξου	Ν. Αιγαίου	Κορωνίδα	Κυκλάδων	1990	18	Εργαστήριο αργαλειών καθώς και κατασκευής χειροτεχνημάτων.
36.	Βιοτεχνικός - χειροτεχνικός γυναικείος συνεταιρισμός Άνω Σύρου.	Ν.Αιγαίου	Άνω Σύρος	Κυκλάδων	1989	17	Παροχή πρώτων υλών στα μέλη του, κατασκευή χειροτεχνημάτων κ.ά.
37.	Βιοτεχνικός-χειροτεχνικός- παραγωγικός & προμηθευτικός συν/σμός γυναικών Ερμούπολης.	Ν. Αιγαίου	Ερμούπολη	Κυκλάδων	1991	16	Εργαστήριο κοπτικής ραπτικής και εμπορία ειδών ρουχισμού και λευκών ειδών.
38.	Γυναικείος αγροτουριστικός συνεταιρισμός Όθους	Ν. Αιγαίου	Όθος	Δωδεκανήσου	1988	25	Παραγωγή παραδοσιακών κεντημάτων, παρασκευή παραδοσιακών γλυκών κ.ά
39.	Γυναικείος αγροτουριστικός συν/σμός Κάσου	Ν. Αιγαίου	Κάσος	Δωδεκανήσου	1989	22	Οικοτεχνική κατασκευή παραδοσιακών κεντημάτων. Λειτουργία εστιατορίου με παραδοσιακή κουζίνα.
40.	Γυναικείος βιοτεχνικός συν/σμός γυναικών Καλύμνου	Ν. Αιγαίου	Κάλυμνος	Δωδεκανήσου			Κεντήματα και ειδη χειροτεχνίας.
41.	Γυναικείος αγροτουριστικός συν/σμός Πέτρας	Β. Αιγαίου	Πέτρα	Λέσβου	1983	35	Αγροτουριστικά καταλύματα, εστιατόριο, εμπορία παραδοσιακών προϊόντων.
42.	Γυναικείος αγροτουριστικός συν/σμός Πολιχνίτου.	Β. Αιγαίου	Πολιχνίτος	Λέσβου	1997	31	Παρασκευή και εμπορία παραδοσιακών γλυκών κ.ά.
43.	Αγροτουριστικός συν/σμός Πλωμα	Β. Αιγαίου	Πλωμάρι	Λέσβου	Υπό σύσταση	26	Παρασκευή και εμπορία τοπικών προϊόντων κα

A/A	Τίτλος συνεταιρισμού	Περιοφέρεια	Τόπος	Νόμος	Έτος ίδρύσεως	Αριθμός μελών	Υπηρεσίες που παρέχουν
44.	Οικογεντικός συν/σμός Αγρας.	Β. Αιγαίου	Άγρα	Λέσβου			Παρασκευή τοπικών προϊόντων.
45.	Αγροτουριστικός συν/σμός Μεσσήνου.	Β. Αιγαίου	Μεσσήνος	Λέσβου	Υπό σύσταση		Παρασκευή καταλυμάτων και προσφορά πρωινών στους επισκέπτες.
46.	Συνεταιρισμός χειροτεχνίας και ειδών λαϊκής τέχνης Καλλιμασιάς	Β. Αιγαίου	Καλλιμασιά	Χίου	1985	44	Πάνινες κούκλες, παραδοσιακές ενδυμασίες κ.ά.
47.	Γυναικείος αγροτουριστικός συν/σμός Νοτιοχώραν Χίου.	Β. Αιγαίου	Ποργί	Χίου	1985	30	Ενοικίαση αγροτουριστικών καταλυμάτων.
48.	Συνεταιρισμός παραγωγής ειδών λαϊκής τέχνης «Χιώτικη παράδοση».	Β. Αιγαίου	Θυμιάνα	Χίου	1987	10	Υφαντά, κουρελούδες, ψηφιδωτά, πλεκτά, διακοσμητικά είδη.
49.	Χειροτεχνικός συνεταιρισμός γυναικών Άνω Αρχανών.	Κρήτης	Άνω Αρχάνες	Ηρακλείου	1986	35	Λευκά είδη λαϊκής τέχνης
50.	Συνεταιρισμός παραδοσιακού υφαντού Κρητικής λαϊκής τέχνης.	Κρήτης	Μοίρες	Ηρακλείου	1988	18	Παραδοσιακά κρητικά υφαντά.
51.	Βιοτεχνικός συν/σμός Έλους.	Κρήτη	Έλος	Χανίων	1983	40	Υφαντά, κεντήματα, καλαθοπλεκτική, πλεκτά κ.ά.
52.	Αγροτικός συν/σμός παραγωγής υφαντών, κεντημάτων, μεταποίησης ειδών σπιτοεργασίας.	Κρήτη	Ταυρονίτη Κισσάμου	Χανίων	1989	40	Υφαντά, κεντήματα, μεταξωτά, κατασκευές από κουκούλι.
53.	Γυναικείος συν/σμός παραγωγής-επεξεργασίας-εμπορίας μεταξίου & προϊόντων του.	Κρήτη	Καλαμίτσι Αμυδάκι Αποκορώνου	Χανίων	1992	40	Υφαντά, κάδρα και λοιπές κατασκευές από κουκούλι, πλεκτά κ.ά.
54.	Γυναικείος αγροτουριστικός συν/σμός Γαβαλοχωρίου.	Κρήτη	Γαβαλοχώρι	Χανίων	1993	40	Κοπανάκι, κατασκευές από κουκούλι, λευκό κέντημα, μαριμελάδες.

Α/Α	Τίτλος Συνεταιρισμού	Περιφέρεια	Τόπος	Νομός	Έτος ίδρυσης	Αριθμός Μελών	Παραγόμενα προϊόντα
55.	Συνεταιρισμός γυναικών παραδοσιακής χειροτεχνίας επαρχίας Κίσσας.	Κρήτη	Κίσσαμος	Χανίων	1995	40	Υφαντά, κεντήματα, κεραμικά, κόσμημα, ζωγραφική σε ύφασμα, κατασκευές από κουκούλι
56.	Γυναικείος συν/σμός υφαντικής και παραδοσιακών τεχνών.	Κρήτη	Ανόπολη Σφακίων	Χανίων	1992	38	Υφαντά, πλεκτά με κέντημα
57.	Αγροτουριστικός συνεταιρισμός Περαχωρίου Ιθάκης.	Ιονίων Νήσων	Περαχώρα	Κεφαλληνίας	1996	25	Ενοικίαση παραδοσιακών σπιτιών, καλλιέργεια και διάθεση τοπικών προϊόντων κ.α.

Πίνακας 1.

Αγροοικοτεχνικοί-Αγροβιοτεχνικοί και Αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί που καταγράφηκαν μέσα από την παρούσα μελέτη.

Γεωγραφικό διαμέρισμα	Νομός	Αριθμός Συνεταιρισμών
Θράκης	Έβρου	2
	Ροδόπης	1
Μακεδονίας	Γρεβενών	3
	Πέλλας	2
	Πιερίας	2
	Σερρών	1
	Φλώρινας	6
Ηπείρου	Αρτας	2
	Πρεβέζης	1
Θεσσαλίας	Καρδίτσας	3
	Λάρισας	2
	Μαγνησίας	3
Στ. Ελλάδας	Βοιωτίας	2
	Ευρυτανίας	1
Πελοπόννησος	Κορινθίας	1
	Λακωνίας	1
Αργαίο	Δωδεκανήσου	3
	Κυκλάδων	4
	Λέσβου	5
	Χίου	3
Κρήτη	Ηρακλείου	2
	Χανίων	6
Νησιά Ιονίου	Κεφαλληνίας	1
Σύνολο		57

Πίνακας 2: Χωροταξική κατανομή αγροοικοτεχνικών-αγροβιοτεχνικών και αγροτουριστικών συνεταιρισμών

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

Πίνακας:3 Έντυπο συνέντευξης

**ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ: ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ**

**ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΙ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ
ΑΡΑΧΩΒΑΣ/ΑΜΠΕΛΑΚΙΩΝ**

1. Ποιό είναι το έτος ιδρύσεως του Συνεταιρισμού;
2. Πόσα είναι τα ενεργά μέλη του Συνεταιρισμού;
3. Ποιά είναι η ηλικία των μελών κατά μέσο όρο;
4. Ποιά είναι τα παραγόμενα προϊόντα του Συνεταιρισμού;
5. Πόσα Αγροτουριστικά καταλύματα διαθέτετε;

6. Ποιά είναι η πληροτητά τους ετησίως ;

7. Ποιοί φορείς συμμετείχαν στην ίδρυση και στη λειτουργία του συνεταιρισμού;

8. Για ποιούς λόγους αποφασίσατε τη δημιουργία του Συνεταιρισμού;

- Για οικονομικούς λόγους;
- Για ενίσχυση του τόπου;
- Για κοινωνική καταξίωση;
- Για άλλους λόγους;

9. Κατά πόσο είστε ενημερωμένοι ως μέλη του Συνεταιρισμού για την οργάνωση αυτού;

10. Κατανοείται τις λειτουργίες του;

11. Ποιός έχει την ευθύνη για τη διαφήμιση του Συνεταιρισμού;

12. Ποιός έχει την ευθύνη για το κλείσιμο των δωματίων;

13. Ποιός έχει την ευθύνη για τη διανομή των τουριστών και τους διακανονισμούς;

14. Σε σχέση με τη δουλειά που προσφέρεται είστε ικανοποιημένοι από το σημερινό σας εισόδημα;
15. Υπάρχουν αρνητικές επιπτώσεις της λειτουργίας του Συνεταιρισμού στις άλλες δραστηριότητες των μελών του π.χ.αγροτικές;
16. Τι προβλήματα αντιμετωπίζει ο Συνεταιρισμός;
17. Πώς θα μπορούσαν κατά τη γνώμη σας να λυθούν τα προβλήματα αυτά;
18. Τι βοήθεια χρειάζεται ο Συνεταιρισμός από Ε.Ο.Τ, Α.Τ.Ε. και άλλους φορείς κατά προτεραιότητα;
- 19.Υπάρχουν θέματα στα οποία χρειάζεστε επιμόρφωση;
20. Ποιές επενδύσεις νομίζετε ότι πρέπει να γίνουν ώστε να βελτιωθούν οι προσφερόμενες υπηρεσίες;

21. Πώς θα χρηματοδοτηθούν αυτές οι επενδύσεις;

22. Ποιές είναι κατά τη γνώμη σας οι προοπτικές του Συνεταιρισμού;

23. Ποιά είναι τα θετικά της συμμετοχής στο Συνεταιρισμό για τα μέλη του;

24. Σκέφτεστε να επεκτείνεται τις δραστηριότητες του Συνεταιρισμού και να παράγετε νέα προϊόντα;

**ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ**

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Υπ.Β.Π./κ.η.σ. Χαροκόπειου Παν/μίου.957705

* 5 8 4 0 *

HU

